

Hungary-Slovakia
Cross-border Co-operation
Programme 2007-2013

Building Partnership

European Union
European Regional Development Fund

“Gazdasági szakemberek képzése országhatáron átnyúló távoktatási hálózatban” projekt
(CROSSEDU) HUSK/1101/1.6.1/0300

Szerző: *Ing. Miroslav Lukčo*, Kassai Műszaki Egyetem

Fordította: Czintula Attila

Határokon átnyúló együttműködés

Kassa, 2013.

Tartalomjegyzék

1. A határokon átnyúló együttműködés meghatározása, fejlődése, típusai és céljai.....	3
1.1.A határokon átnyúló együttműködés meghatározása.....	3
1.2. A határokon átnyúló együttműködés fejlődése, típusai és céljai	6
Ellenőrző kérdések	10
Gyakorlati feladatok	10
2. A határokon átnyúló együttműködések elméletei és alapelvei.....	11
2.1. A határokon átnyúló együttműködéssel foglalkozó gazdasági elméletek, a határ és annak hatásai	11
2.2. A határokon átnyúló együttműködés területei, alapelvei, feltételei és formái	15
2.2.1. <i>A határokon átnyúló együttműködés területei:</i>	15
2.2.2. <i>A határokon átnyúló együttműködés formái</i>	17
2.2.3. <i>A határokon átnyúló együttműködés alapelvei és feltételei</i>	18
Ellenőrző kérdések	20
Gyakorlati feladat	20
3.Határ menti régiók és az eurorégiók	21
3.1. Határ menti régiók.....	21
3.2. Az eurorégiók és azok céljai, az Európai Határ menti Régiók Szövetsége.....	24
3.2.1. <i>Az eurorégiók</i>	24
3.2.2. <i>Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége</i>	26
Ellenőrző kérdések	29
Gyakorlati feladatok	29
4.Eurorégiók és euroregionális társulások.....	30
4.1. Egy sikeres határokon átnyúló régió - eurorégió példája	30
4.2. Eurorégiók és euroregionális társulások a magyar-szlovák határ mentén	33
4.2.1. <i>A magyar-szlovák határ menti terület helyzete</i>	33
4.2.2. <i>Eurorégiók és euroregionális társulások a szlovák-magyar határ mentén</i>	34
Ellenőrző kérdések	37
Gyakorlati feladatok	38
5. A határokon átnyúló együttműködések finanszírozása, az Észak-magyarországi régió és a Kassai kerület összehasonlítása	39
5.1. A határokon átnyúló és a területi együttműködés finanszírozása	39
5.1.1. <i>A határokon átnyúló együttműködés programjai</i>	42
5.1.2. <i>A régiók közötti területi együttműködés programjai</i>	45
5.2. Észak-Magyarország és a Kassai kerület gazdasági fejlődésének összehasonlítása.....	53
5.3. Fontos projektek a határokon átnyúló együttműködés keretében, Észak-Magyarország és a Kassai kerület között	61
Ellenőrző kérdések	65
Gyakorlati feladatok	65
Teszt feladatok.....	66
Fogalomtár	80

1. A határokon átnyúló együttműködés meghatározása, fejlődése, típusai és céljai

1.1.A határokon átnyúló együttműködés meghatározása

Az Európai Unióban a határokon átnyúló együttműködések az integráción belüli új lehetőségek keresése és a határ menti régiók életminőségének javítása kapcsán váltak aktuálissá. (Kalužáková, 2012). Az Európai Bizottság (2012) ezeket az együttműködések a „szakadékok áthidalásaként” definiálja és 52 határokon átnyúló program keretében támogatja. Így jelentős a kis- és középvállalkozások támogatása, az idegenforgalom, a kultúra és a határokon átnyúló kereskedelem támogatása, valamint a természeti erőforrásokkal való közös gazdálkodás javítása és nem utolsósorban a foglalkoztatás és az esélyegyenlőség támogatása helyi szinten.

Az együttműködések háttérben megfigyelhető egyrészt a piacok liberalizálására és a határok nyitására irányuló tendencia, másrészt az egyes területek vagy határok protekcionizmusa. Ezen érdekek mentén a különböző szintű együttműködéseknek több formája létezik. Ezek közül a formák közül nem mindegyik nyúlik át a határokon.

Az együttműködés aktív folyamat, amelynek célja a pozitív eredmények és a közös célok teljesítése a határokon átnyúló két vagy több ország vagy régió közötti együttműködések (Gerfert, 2009).

hatékony eszközök, amely megoldják és elősegítik a régiók közötti gazdasági és társadalmi kapcsolatokat, együttműködést és gazdasági integrációt (Gerfert, 2009).

Az Európai Bizottság különbséget tesz a közvetlen és közvetett határokon átnyúló együttműködés között. A közvetlen határokon átnyúló forma különböző országok és régiók között történik, melyek közös határszakasszal rendelkeznek, ami előnyt jelent ezen országok számára, amelyek közös célok eléréséért dolgoznak. A közvetett határokon átnyúló együttműködés olyan országok és régiók együttműködésének formája, melyek nem rendelkeznek közös határszakasszal. A határokon átnyúló együttműködés két- vagy többoldalúan végrehajtott nemzetközi kapcsolati forma, olyan országok között, melyek közös határszakasszal rendelkeznek, és bizonyos előnyök valamint közös célok eléréséért dolgoznak. Ezek közé a célok közé tartozik a gazdasági növekedés, a régiók tartósan fenntartható fejlődése, vagy a különböző országok jogalanyai közötti együttműködés támogatására irányulnak (Gerfert, 2009).

Egy másik definíció szerint a határokon átnyúló együttműködés a városok kapcsolatait erősíti a határ mindkét oldalán. Képes arra, hogy a határt saját fejlődésének pozitív lehetőségévé alakítsa át. Ez különösen fontos olyan régiók esetében, melyek az Európai Unió külső határainak mentén helyezkednek el. A közös együttműködésnek köszönhetően ezek a régiók közösen azonosíthatják a konkrét kihívásokat és lehetőségeket, melyeket a közöttük húzódó határ tesz lehetővé (Järviö, 2011).

A határokon átnyúló együttműködés magában foglalja a közvetlen szomszédi együttműködést az a gazdaság és társadalom különböző területeina határ menti regionális és helyi intézmények között és bevonja az összes szereplőt (Martinos és Mahnkopf, 1999).

A határokon átnyúló együttműködést úgy is definiálják, mint többé-kevésbé intézményesített, a szubnacionális szervek közötti együttműködést fő képviselői mindig az állami szervek és a határokon átnyúló együttműködésre azokon a területeken kerül sor, ahol állami ügynökség

található. Másodszor, a különböző országokban található nemzetközi szervek közötti együttműködésre utal, miközben ezek a szereplők normális körülmények között nem jogi személyek (Perkmann, 2003).

A határokon átnyúló együttműködés olyan tevékenység, amelynek célja, hogy erősítse és elősegítse a lakosság és az intézmények jószomszédi kapcsolatait a határ mindkét oldalán, és nem csak a határ közelében, de az ország belső területein is. Emellett fontos, hogy a lakosság számára lehetővé tegye életminőségének javítását és a terület társadalmi-gazdasági is elősegíthetik a szomszédos országok határ menti területeinek partnerei is, a belső feltételek (főleg jogi) és az állam külpolitikai irányvonalának kölcsönös tiszteletben tartása mellett.

A határokon átnyúló együttműködés kérdésköre jelentős mértékben összefügg az átfogó fejlesztési együttműködéssel és az európai integrációval. Ez a folyamat a világban politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés globalizációjának, és a sokoldalú integrációs tendenciákba való kivetítésére tett erőfeszítések eredménye. A határokon átnyúló együttműködés keretében kifejtett tevékenység fejlesztésével fokozatosan teljesültek az Európa Tanács és az Európai Unió céljai, melyek a különféle területeken és különböző szinteken megvalósuló szoros államközi együttműködésre irányultak. A Szlovák Köztársaság számára, tekintettel magas termelési potenciáljára, szerkezetátalakítására, a lakosság alacsony vásárlóerejére és kis belső piacára, általánosságban kedvező volt a határokon átnyúló együttműködés fejlesztése. A határokon átnyúló együttműködés, mint kiterjedt folyamatok összessége megkövetelte egy sor közigazgatási jogi, műszaki, gazdasági, társadalmi és kulturális intézkedés meghozatalát, melyek támogatták és szabályozták a határ mindkét oldalán található különféle jogalanyok közötti kölcsönös kapcsolatokat, a megkötött szerződésekkel és egyezményekkel összhangban.

A határokon átnyúló együttműködés érdekes, de egyben összetett jelenség is, amely többféle tényező és körülmény hatásmechanizmusa következtében jött létre. A határ menti régiók effektív együttműködésre és egyezmények megkötésére törekednek, ha:

- érdekeik között átfedés van,
- közös történelmi emlékeik vannak,
- a két régió között földrajzi vagy gazdasági tényezők következtében erős kölcsönös függés létezik,
- politikai cél létezik a jövőbeni közös tevékenységekre (De Sousa, 2012).

A határokon átnyúló együttműködés vizsgálódásának tárgyát széles kérdéskör alkotja, mely a helyi jellegű mindennapos problémákat érinti, és a regionális fejlesztési kezdeményezésekből és stratégiákból kiindulva, a határokon átnyúló együttműködések keresztül az EU kezdeményezései és támogatási programjai felé mutat (Martinós és Mahnkopf, 1999). Lényegi szempontból a határokon átnyúló együttműködés a gyakorlati problémákkal, vagyis a mindennapi élet problémáival foglalkozik.

Az Európa Tanács alapvető normája a Határokon Átnyúló Együttműködésről Szóló Európai Keretegyezmény lett, amely a határokon átnyúló együttműködést a következőképpen határozta meg: „minden közös fellépés, amely a területi egységek és hatóságok szomszédi kapcsolatainak megerősítésére és támogatására irányul, melyek két vagy több szerződő fél joghatósága alá tartoznak, és melyek a közös célok megvalósítására egyezményeket kötöttek. A határokon átnyúló együttműködésnek közvetlen hatása van a határokon átnyúló régiók létrejöttére (Európai Keretegyezmény, 1999).“

A határokon átnyúló regionális együttműködés gyakran összefügg az integrációval – közös integrációs folyamattá fejlődhet, melynek eredménye egy nagy, nemzetek felett álló integrációs csoport létrejötte. Az ilyen határokon átnyúló regionális kapcsolatok fúziójának tipikus példája az EU. Az integrációs folyamatok létfontosságúak minden ország fenntartható

politikai és gazdasági fejlődésének szempontjából. A határokon átnyúló régiók fejlődése minden ország bel- és külpolitikájának stabilizációs tényezője. A regionális együttműködés lehetővé teszi politikai és gazdasági kötelekek létrejöttét a szomszédos országok között, valamint integrációs folyamatokat eredményezhet a régióban. A történelmi múltból és hagyományokból eredően a határokon átnyúló együttműködés támogatja a nemzetközi regionális szervezetek létrejöttét és fejlődését, melyek közös projekteket és programokat valósítanak meg (Kosov és Vovenda, 2011).

Baranyi és koll. (2005) felveti, hogy a határokon átnyúló együttműködés feladata és fontossága valamint a nemzeti határok rendeltetésének ismételt újraértelmezése nem csak regionális szakemberek érdeklődésére tarthat számot, hanem a regionális politikát irányítókéra is. A határ menti régiók, beleértve Magyarország és Szlovákia határvidékét is, sokszor megoldatlan gazdasági, társadalmi és etnikai problémákkal küzdenek, melyek gyakran komoly akadályt képeznek egy magasabb globalizációs és integrációs szint elérése előtt.

A határokon átnyúló együttműködés sikeres megvalósítását Közép-Európa államai és régiói között a nyugat-európai, egyesült államokbeli és más országokba tartozó szakmai és politikai körök is támogatják (Dankó,1999). A Visegrádi csoport államainak és régióinak együttműködése elsősorban a tömeges migráció veszélyének csökkenését, Közép-Európa keleti részének piacainak bővülését, valamint vásárlóerejük növekedését és a korábbi exportterhekhez képest, a régió exportjához kötődő terhek csökkenését jelenti ezen országok számára.

Összegezve: A határokon átnyúló együttműködés válaszként jött létre az együttműködés új lehetőségeinek és az életminőség javításának szükségletére, többnyire kis- és középvállalatok, az idegenforgalom, a kultúra, a határokon átnyúló kereskedelem, a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás vagy a foglalkoztatottság növelésének támogatására. Az Európai Unióra, hasonlóképpen más csoportosulásokhoz, jellemzőek a regionális különbségek, melyek több területen gazdasági, társadalmi és etnikai problémákat okoznak, akadályozva ezzel a globalizáció és integráció magasabb szintjének elérését. A felsorolt hiányosságok kiküszöbölésében segít a határokon átnyúló együttműködés.

1.2. A határokon átnyúló együttműködés fejlődése, típusai és céljai

1.2.1. A határokon átnyúló együttműködés fejlődése

A jelenlegi Európa kialakulása hosszú és bonyolult folyamat volt, melyet számos történelmi, politikai, gazdasági és társadalmi tényező befolyásolt. Hosszú évszázadokon keresztül fontos szerepet játszott a határ. A mai integrálódó Európában a határok új dimenziót kapnak, ami közvetlenül összefügg három jelentős folyamattal – a politikai rendszerek megváltozásával, a közép- és kelet-európai országok demokratizálódási folyamataival és a bővítési folyamat részeként, a belső határok eltörlésével az Európai Unión belül.

A határokon átnyúló együttműködésnek Európában hosszú történelme van. A határok által képezett akadályok eltávolításának és a kölcsönös együttműködés fejlesztésének szükségességét a határ menti régiókban már a XX. század ötvenes éveiben kinyilatkoztatták az európai határ menti területek képviselői. A tartós béke fenntarthatóságának gondolatából indultak ki, de elsősorban a határ menti régiók átfogó fejlesztéséről és a lakosság életszínvonalának javításáról volt szó. A határ menti régiók kölcsönös együttműködésének fő akadályát a törvényhozói, intézményi és adminisztratív kapacitás hiánya jelentette.

Az európai határokon átnyúló együttműködés első sikereit Németország Hollandiával és Franciaországgal közös határszakaszain jegyezték fel. A szóban forgó régiókban ún. regionális (önkormányzati) szövetségeket alapítottak, amelyek a közös problémák és érdekek megoldásával foglalkoztak. A hatvanas években az egyes regionális szövetségek határon átnyúló szövetségbe tömörültek. A határokon átnyúló együttműködés gondolata a határ menti régiók lakosságának elvárásaiban gyökerezett, miszerint az ilyen kapcsolat segít megoldani a problémák egy részét, Célterületekké a közigazgatás és tervezés, az adminisztratív struktúrák, a területtervezés, a nevelés és oktatás, a munkahelyre történő bejárás, az infrastruktúra és a környezetvédelem váltak.

Az elkövetkező időszakban a határokon átnyúló együttműködés kedvezőbb körülmények között és főleg koordináltabban fejlődött, mégpedig az Európai Határ menti Régiók munkaközösségének 1971-es megalapításának köszönhetően, és annak, jelentős európai és nemzeti intézményekkel való együttműködése miatt. A kölcsönös bizalom, megértés elmélyülésének köszönhetően a határokon átnyúló együttműködés az integrálódó Európa építésének jelentős tényezőjévé vált. A határ menti régiók az EU támogató és fejlesztési programjainak jelentős elemévé váltak (Halás és Slavík, 2001).

A hetvenes és nyolcvanas években az EU új tagországokkal bővült és a határokon átnyúló és regionális politika új irányt vett, 1974-ben létrejött az Európai Regionális Fejlesztési Alap, mely a regionális politika eszközévé vált, és melynek célja az Európán belüli különbségek csökkentése volt.

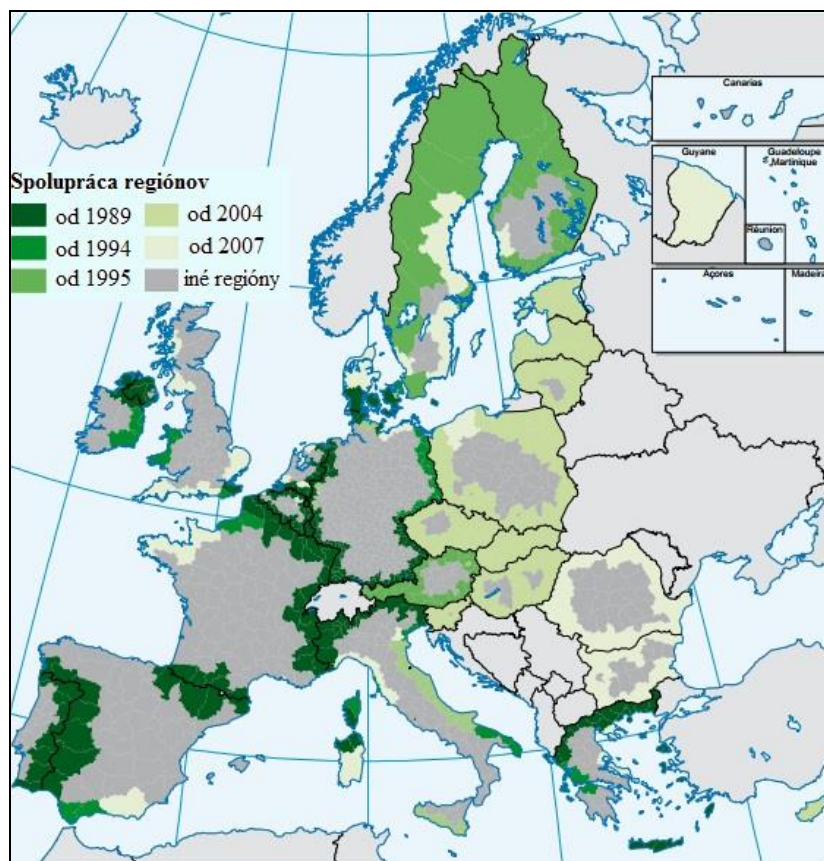
A határokon átnyúló együttműködés fejlődését jelentősen befolyásolta az Európai Keretegyezmény (ERD) a területi önkormányzatok és közigazgatási szervek határ menti együttműködéséről 1980. május 21-én a spanyolországi Madridban írták alá, és 1981. december 22-én lépett érvénybe, a 2000. év végéig az Európa Tanács 33 tagállama ratifikálta. Ebben határokon átnyúló együttműködésnek minősítenek minden olyan aktivitást, amelyek a határ menti területeken élő lakosság jószomszédi kapcsolatainak megerősítésére és

támogatására irányul, a közös államhatár mindkét oldalán. Az Európa Tanács szerint aktivitások képezi az alapját a fő cél elérésének, ami az európai államok és azok lakosságának a lehető legnagyobb mértékű egyesítését jelenti. A határokon átnyúló együttműködést támogató többi dokumentumok közül meg kell még említeni az Európai Keretegyezmény a területi önkormányzatok és közigazgatási szervek határ menti együttműködéséről Kiegészítő jegyzőkönyvét. A Kiegészítő jegyzőkönyv meghatározza az önkormányzatok és közigazgatási szervek jogait a határokon átnyúló együttműködésről szóló megállapodások megkötése alkalmával (Halás és Slavík, 2001).

Ezek mellett 1990-ben támogató programokat vezettek be, mint pl. az Interreg és a Phare, melyek meggyorsították és intenzívebbé tették a határokon átnyúló együttműködést az EU tagállamai között, de a csatlakozásra váró országokkal is (Falt'an, 2004). (a Szlovák Köztársaság Építésügyi és Regionális Fejlesztési Minisztériuma, 2005).

A PHARE CBC határokon átnyúló előcsatlakozási együttműködési programot az Interreg közösségi kezdeményezés váltotta.

Később felmerült a hiányzó egységes politika problémája, amely közös nevezőre hozná a különféle programokat a határokon átnyúló együttműködés keretén belül. Az Interreg I, Interreg II és Interreg III meghozta a politikák reformját és egységesítését, de jelentős előrelépésre csak a 2007-2013-as időszakban került sor. Amint arról az Európai Bizottság beszámol, a területi együttműködés egészének megváltozott a helyzete, önálló cél szintjére emelkedett, minek következtében láthatóbbá vált, és komolyabb jogalapra tett szert. Az Európai Unió együttműködését a külső országokkal már nem támogatják a Strukturális Alapok, hanem két új támogatási területhez tartozik: Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz és Előcsatlakozás Támogatási Eszköz. A határokon átnyúló együttműködés szélesebb földrajzi lefedettséget határozott meg, mint az egykori Interreg (Az Európai Bizottság, 2012).

1. ábra: A régiók határokon átnyúló együttműködésének fejlődése az 1989 – 2011 időszakban

Forrás: Európai területi együttműködés (2011)

1.2.2.A határokon átnyúló együttműködés típusai

A határokon átnyúló együttműködés formáinak sokfélesége, amely az európai együttműködés fejlődését jellemezte, bizonyos tipológiai összefoglalási kísérletekhez vezet. Gasparini (2004) tipológiáját azon módok megkülönböztetésére építette, amelyekkel a határokon átnyúló együttműködést irányítják. Ő a határokon átnyúló együttműködés három típusától beszél:

- Az első típust az jellemzi, hogy a régió rendelkezik bizonyos makrostruktúrákkal vagy nemzetközi politikai megállapodásokkal, amelyek a nemzetközi határokon átnyúló együttműködést biztosítják. Ezek a megállapodások állami vagy regionális szintűek lehetnek.
- A második típusú régió az, amelyik a határokon átnyúló kooperációra és funkcionális hálózatokra támaszkodik, amelybe az egyes jogalanyok belépnek. Ezek a kötődések képezik az alapját és hozzák létre a regionális intézményeket, beleértve az értékeket is, melyeket „cserébe” ajánlanak fel.
- A harmadik típus szintén a kooperáción alapszik, de szorosan összefügg a közösség működésével, miközben a határokon átnyúló együttműködés a kiválasztott gazdasági tevékenységek specializációján alapul, mint pl. a téli turizmus, az egyetemek együttműködése stb., miközben számol a populáció szélesebb rétegeinek részvételével is (Gasparini, 2004).

Az a tipológia, melyet Gabbe (2004) állított össze, inkább a konstitutív szerkezeti jellemzőket veszi figyelembe, melyeken, a határokon átnyúló struktúrák működése és az általuk biztosított

határokon átnyúló együttműködés áll. Gabbe (2004) megközelítésében alapvetően kétféle típus határolódik körül:

- Az együttműködés első típusa a stabil és állandóan működő intézményesített keretekre támaszkodik, melyeknek saját működő adminisztratív, műszaki és pénzügyi forrásaik valamint saját döntési rendszereik vannak, ami végeredményben megkülönbözteti az ilyen szervezetet a többi szervezettől és megteremti saját identitását a külvilág felé.

- Az együttműködés második típusa bár szintén bizonyos stabil és állandóan működő rendszerekre támaszkodik, de nem hoz létre szükségképpen önálló egyesítő identitást. Egyúttal önálló adminisztratív és irányító struktúrákat sem kell létrehozniuk. Gabbe a második típus esetében „dolgozó közösségekről“ beszél, amelyeknek bizonyos együttműködési magállapodásaik vannak, és ha létre is hoznak bizonyos struktúrákat (pl. „egyesületeket, társaságokat“), melyek keretében az ilyen együttműködés megvalósul, ezek nem szükségképpen rendelkeznek jogalanyisággal. Az aktivitások általában a stratégiai tervezésre vagy specifikus projektek megoldására fókuszálnak.

1.2.3.A határokon átnyúló együttműködés

A határokon átnyúló együttműködésről szóló magállapodásokba bekapcsolódott szervek és magánszervezetek célja a térségükben található strukturális hátrányok kiegyenlítése különböző területeken (jogi, gazdasági, társadalmi, nyelvi, kulturális, vallási) (De Sousa, 2012).

Az EU határokon átnyúló együttműködésének további céljai az EU külső határainak mindkét oldalán tartósan fenntartható fejlődés támogatására irányulnak, segítenek csökkenteni az életszínvonalbeli különbséget és elősegítik az EU együttműködési lehetőségeinek és felmerülő problémáinak megoldását a határ két oldalán. A határokon átnyúló együttműködés során az EU igyekszik:

- támogatni a gazdasági és társadalmi fejlődést a határ mindkét oldalán;
- közösen megoldani a következő területek kihívásait: környezetvédelem, a szervezett bűnözés elleni harc;
- biztosítani a hatékony és biztonságos határokat;
- és támogatni a lakosság határokon átnyúló aktivitásait (Az Európai Bizottság, 2007).

A határokon átnyúló együttműködés a következő régiókra összpontosít:

- az Európai Unió határ menti régiói, amelyek az EU belső vagy külső határai mentén húzódnak,
- az Európai Unió olyan határ menti régiói, amelyek specifikus problémákkal küzdenő, akár fejlettebb gazdaságoknál is előfordulhatnak;
- a csatlakozásra váró országokkal határos határ menti régiók, az EU jövőbeni határai mentén;
- tengerparti határ menti régiók (Határ menti Régiók Európai Szövetsége, 2000).

A határokon átnyúló együttműködés alapvető jegye, hogy ez az együttműködés melyen gyökerező történelmi és kulturális kapcsolatokból ered. Ezekhez a részekhez tartoznak gyakran azok a területek, melyek hosszú közös történelemmel rendelkeznek, ahogy az Szlovákia, Magyarország, Románia és Ukrajna esetében (Határ menti Régiók Európai Szövetsége, 2000).

A határokon átnyúló együttműködés különleges abból a szempontból, hogy a jelenben, és a jövőben is igyekszik hatékony lenni, a kezdetektől fogva a következőkre irányul:

- a határ menti régiók mindennapi életének összes aspektusa, mint pl. a gazdaság, a munka, a szabadidő, kultúra, a társadalmi ügyek, lakáskérdés, tervezés,
- az együttműködésnek napi szinten és rendszeresen kell megvalósulnia, a határ mindkét oldalán található, összes területet képviselő partner bevonásával,
- és minden szinten végre kell hajtani – nemzeti, regionális és helyi (Határ menti Régiók Európai Szövetsége, 2000).

Ami a határokon átnyúló együttműködés struktúráját illeti, két típust különböztetünk meg – állandó és stratégiai. Az első jellemzője, hogy leggyakrabban a regionális szervek összefonódása jön létre, mint pl. Svájc és Franciaország, Franciaország és Spanyolország, Spanyolország és Portugália, Írország és az Egyesült Királyság valamint Ausztria és Magyarország határmenti szerveinek esetében. Az együttműködés másik, hatékonyabb struktúrái az eurorégiók, melyek a saját források és határozatok alapján működnek (Határ menti Régiók Európai Szövetsége, 2000).

Összegezve: A határokon átnyúló együttműködés a határ menti régiók mindennapi életének összes aspektusát felöleli, melyek közé besorolhatjuk a gazdaságot, a munkát, a szabadidőt, a kultúrát, a társadalmi ügyeket, a lakáskérdést és a tervezést. Létrejöttét jelentős mértékben befolyásolta a regionális diszparitások csökkentésére irányuló igyekezet, a béke fenntartása és a lakosság életszínvonalának növelése. Elsősorban az Európai Unió határövezeteire, az Európai Unió specifikus problémákkal küzdő határ menti régióira és a csatlakozásra váró országokkal közös határ menti régiókra koncentrál. A határokon átnyúló együttműködés kiindulhat nemzetközi politikai megállapodásokból, támaszkodhat határokon átnyúló kooperációra és funkcionális hálózatokra vagy alapulhat kiválasztott gazdasági tevékenységre való specializáción (téli turizmus és hasonló). A határokon átnyúló együttműködés fejlesztését az EU feltételei között, leginkább az Európai Keretegyezmény (ERD) a területi önkormányzatok és közigazgatási szervek határ menti együttműködéséről segítette elő.

Ellenőrző kérdések

1. Magyarázza el a határokon átnyúló együttműködés gazdasági jelentőségét!
2. Mi az álláspontja az Európai Bizottság szerveinek a határokon átnyúló együttműködéssel kapcsolatban?
3. Hogyan zajlott a határokon átnyúló együttműködés fejlődése az EU-ban?
4. A határokon átnyúló együttműködés milyen típusait ismerjük?
5. Mik a határokon átnyúló együttműködés céljai?

Gyakorlati feladatok

1. Írja le a határokon átnyúló együttműködés formáit a saját régiójában!
2. Határozza meg a határokon átnyúló együttműködés alaptípusait régiójában!

2. A határokon átnyúló együttműködések elméletei és alapelvei

Szerintem a 2.1. fejezetet gyökeresen át kellene írni, jórészt hiányoznak a forráshivatkozások, és a szerkezete is megkérdőjelezhető.

2.1. A határokon átnyúló együttműködéssel foglalkozó gazdasági elméletek, a határ és annak hatásai

Néhány elméleti példa alapján jobban meg lehet érteni a határokon átnyúló együttműködésnek és formáinak jelentőségét. A nemzetközi kapcsolatok fontos irányvonala a **funkcionalizmus**, amely a második világháború után jött létre, amikor az a nézet kezdett kialakulni, hogy a globális integráció idején az állam saját érdeke nem lehet az egyetlen motivációs tényező. A funkcionalizmus azt javasolja, hogy a szerv/hatóság/hivatal illeszkedjen a tevékenységekhez és a szükségletekhez. Ez a megközelítés az államok fejlődését egyre inkább a közös érdekek és szükségletek felé irányítja, annak érdekében, hogy növelje a tudás és a tudomány befolyását. Így az államok kölcsönös függése növekedni fog bizonyos területeken, mint pl. a műszaki és gazdasági területek, ahol az összefonódás és az integráció a legelőnyösebb. A tudósok és szakértők irányultságának és megközelítésének ilyen megváltozása által, befolyáshoz jutottak a politika alakításának folyamatában. Ez a változás, az államok közös érdekek és szükségletek felé történő irányváltásával, ösztönözte a globalizációt és folytatódott az integrációs folyamatok.

Az államok közötti integráció folyamata a **neofunkcionalista** elméletben fejlődött tovább, amely elsősorban a regionális integráció felé irányította az integrációs folyamatot. Feltételezhető, hogy az államok részben funkcionális vagy gazdasági térségekbe integrálódnak majd. Ez a részleges integráció előnyökkel jár, és ösztönzi a további integrációs kísérleteket a hasonló területeken. A funkcionalizmus azon az elváráson alapszik, hogy az egyik területen létrejövő kooperáció, más területeken is együttműködéshez vezet majd. Ez a transzfúzió koncepciója. A transzfúzió azt jelenti, hogy az integráció egyre szélesebb körben, új területeken terjed el.

Az transzfúzió koncepciójának két különböző típusa létezik:

- politikai,
- funkcionális.

A funkcionális transzfúzió funkcionális problémákkal függ össze, mint pl. a közlekedési, vagy a gazdasági problémák a határokon átnyúló működés keretében történő javításával. Ez azt jelenti, hogy az integrációt az egyik politikai területről egy másik politikai vagy problémás területre viszik át. A politikai transzfúzióra akkor kerül sor, amikor az államközi integráció nemzetek feletti kormányzati modellek létrehozásához vezet, mint pl. az Európai Unió vagy az ENSZ.

Az intergovernmentalizmus egy olyan elmélet, amely elutasítja a transzfúzió gondolatát. Ez az elmélet azt állította, hogy az integrációt azok a nemzeti kormányok irányítják, amelyek saját nemzetállamaik gazdasági és politikai problémáira koncentrálnak. Az integrációs folyamatok főszereplői az államok. A funkcionalizmus és a neofunkcionalizmus elmélete felhasználható a határokon átnyúló együttműködés létrehozására.

A harmadik elmélet a **függőségi elmélet**, amely szerint a kevésbé fejlett országok olyan nemzetek felett álló rendszerbe integrálódnak, mint az Európai Unió, melyben a forrásokat a kevésbé fejlett államokból a gazdagabb államokba ömlesztik át, vagyis a második csoportba tartozók az előzők kárára gazdagodnak. Ezen állítás alapján felmerül a kérdés, hogyan fejlődhetnek leginkább a kevésbé fejlett országok? A határokon átnyúló együttműködés úgy is értelmezhető, mint ennek az erőfeszítésnek a növelésére szolgáló eszköz, és a gazdagabb régiók kedvezményeinek támogatásával azok magasabb szintre emeléséről is szólhat, ami hangsúlyozza a függőségi elmélet állításait, hogy a gazdagabb partnereknek hasznuk lehet a szegényebb partnerek forrásaiból.

A funkcionális megközelítés és a következő neofunkcionalista stratégiák két megközelítést jelentenek, melyek jó elméleti háttérrel biztosítanak a határokon átnyúló együttműködéshez. Az transzfúzió koncepciójának használata érdekes a határokon átnyúló együttműködés esetében, éspedig elsősorban annak funkcionális megközelítése miatt, de azért is, mivel politikai térségek bekapcsolásáról van szó (Gerfert, 2009).

A határ és annak hatásai:

A határokon átnyúló együttműködés kulcsfontosságú eleme az államhatár, amely választóvonalat képez a független államok között. Olyan tényezőként szerepel, amely lehet negatív vagy pozitív hatással is a határokon átnyúló regionális kapcsolatok fejlődésére (Kosov és Vovenda, 2011).

A határ egy fontos földrajzi entitás, ami meghatározza számunkra a földrajzi környezet a felosztását és térbeli elrendezését, és ezáltal közvetve hatást gyakorol az általános társadalmi-gazdasági fejlődésre. Számos geográfus belefoglalta a kutatásába és egyúttal megpróbálkoztak a meghatározásával is. Az egyik legátláthatóbb meghatározást Bezák (1995) fogalmazta meg, aki a határokat olyan vonalaknak tartja, amelyek a földrajzi teret kétdimenziós körülhatárolt területekre bontják. Ebben az esetben, ez inkább a határok egyfajta tömör és egyértelmű matematikai-geometriai megközelítése, míg a szerzők többségénél megfigyelhető, hogy a határon kívül a szomszédos, a határ által elválasztott területek belefoglalására is kísérletet tesznek.. Heigl (1978) a határ fogalma alatt jogilag rögzített és a természetben megállapított vonalat ért, amely összeköti a homogén vagy heterogén régiókat, melyek közigazgatási, gazdasági és politikai egységet alkotnak. A határvonal határozza meg a határ menti területet. Ezt a határ mindkét oldalán hasonlóan tűnő vagy teljesen eltérő jegyek jellemezhetik.

A nemzeti határok korlátozó tényezője az elmúlt háromszáz évben jött létre a történelmi fejlődés eredményeként, és ezen felül a katonai, közigazgatási és gazdasági politika is felerősítette. A kijelölés, a változások és a határ menti területeken dúló gyakori harcok eredményeként a helyi lakosságot, a regionális és helyi intézményeket valamint a szociális partnereket még mindig jelentős hátrányok érik. Az eltérő politika a határ mindkét oldalán, elsősorban a jog, a közigazgatás, az adó, a gazdaság, a kultúra és a szociális ügyek területén elősegítette az államhatár, szomszédos országok közötti, jelentős akadályvá válását.

Demek (1984) megjegyzi, hogy az államhatár a természeti környezet elkülönítésének az eredménye, pontosabban a bennünk, annak különállóságáról kialakított elképzelés következménye. A határ kiterjedése kétféle lehet, éspedig egy vonal vagy egy átmeneti zóna. De Blij és Muller (1988) a határt a felségterületek kerületének leírásának eszközeként tartják számon, miközben a felségterületet olyan területként határozzák meg, amely felett bizonyos módon tulajdonjogokat gyakorolnak. A határ maga körül nyomási zónát hoz létre, miközben ez a zóna a határtól való távolság növekedésével egyre gyöngül.

Hardi megemlíti (2005), hogy a határok fokozatos liberalizálódási folyamata a megfelelő pozitív és negatív vonatkozásainak felülvizsgálatára ösztönöz. A határ menti területet földrajzi szempontból gyakran az ország szélén (perifériáján) lokalizálják. Az államhatárok vagy az

árúk és személyek országok közötti mozgásának teljes meggátolására, vagy az áruk és személyek mozgásának szűrésére szolgálnak, vagy fordítva, a különböző államok közötti kapcsolatok és közös hozzáadott érték biztosítására is, gyakran különböző politikai rendszerek között is. A határ befolyásolja a mindkét oldalán található területeket éppen az általa elválasztott államok közötti három filozófiai irányzat valamelyikének dominanciája szerint.

Habár egyik esetben sincs említve, de a szövegkörnyezetből érezhető, hogy a szerzők az esetek többségében elsősorban államhatárra gondolnak. De ez csak egy a hierarchikus szintek közül, miközben a határ fogalmának megértése során, a Földön igen széles skálán mozoghatunk, a mikroszinttől (a települések kataszterének határai) egészen a makroszintig (a kontinensek határai).

Maga a határ és az azt körülvevő tér közötti kölcsönhatást jól fejezi ki Paulov (1985), aki azt mondja, hogy ha a terület térbeli differenciálódását és térbeli elrendezését mérlegeljük, akkor a határt azok termékeként, de egyúttal azok generátoraként is értelmezhetjük.

A határvonalak több különféle szempont szerint vizsgálhatók, miközben bizonyos esetekben vonalként, máskor pedig térbelileg jelennek meg. A választott kritériumok alapján (ezek széles skálája használható, miközben meglehetősen változatos jellegük lehet) a határok különféle tipológiája azonosítható:

- természetes és mesterséges határok;
- gazdasági és kulturális határok;
- etnikai, nyelvi és vallási határok;
- zárt, részlegesen nyitott és nyitott határok (Heigl, 1978);
- szubszekvens, antecedens, átfedő és reliktum határok (De Blij, Muller, 1988);
- legális és konceptuális határok (Bezák, 1995);
- hagyományos, kronografikus, strukturális, organikus és harmonikus határok (Dokoupil, 2000) stb.

Az államhatár implicit módon határozza meg számunkra azt a területet, amelyen megvalósul az adott állam függetlensége Šindler (1984) úgy jellemzi, mint két szomszédos állam kapcsolódási vonalát, amely kölcsönösen elválasztja őket egymástól. A lényege abban van, hogy körülhatárolja az egyes államok területi függetlenségét, hogy más államok ne avatkozzanak be a független állam ügyeibe, és hogy elválassza az egyik állam felségterületét a többi államétól.

A határ szerepét idő szempontjából aránylag dinamikus fejlődő jellemzőnek tekinthetjük. Chromý (2000) a határ szerepének értékelése során az egyes történelmi időszakokban az európai térben két jelentős szakaszcsoportról beszél. A XIX. század közepéig a határok hatalmi eszközként szolgáltak, és körülhatárolták az uralkodó területét és vagyonát. A társadalom elsősorban a társadalmi ranglétra bipoláris szerkezetén alapult (jobbágy – hűbérúr). A XIX. század felében azonban megállíthatatlan átmenetre kerül sor a polgári társadalom irányába, sor kerül a kulturális és társadalmi határok jelentőségének megszilárdítására, és egyre inkább formálódni kezdenek a vallási, etnikai, nyelvi és nemzetiségi határok. Napjainkban az egész világon jelentős túlsúlyban vannak a nemzetiségi határok, s ha a határvonal nem egyezik meg a lakosság nemzetiségi (esetleg a vallási) összetételével, ez a nem demokratikus rendszerekben, de a fiatal és éretlen demokráciákban is a lakosság gondolkodásában gyakran problémaként jelenik meg.

A XX. század második felében a határok szerepe fokozatosan változni kezd, és főleg a fejlett országokban befolyásuk gyengülésére kerül sor. Az integrációs folyamatok első lépése a gazdasági integráció, ami egyfajta előfutára lehet bizonyos szintű társadalmi integrációnak,

amely sokkal lassabb tempóban jelentkezik. Williams (1991) a gazdasági integráció hét fokozatát különbözteti meg, a fokozatos regionális kooperációtól, a szabadkereskedelmi és vámunió keresztül, egészen a gazdasági és monetáris unióig. A különböző fejlettségi szintű gazdasági integrációt már az egész világon azonosítani lehet, az Európai Unió, ahol világosan megfigyelhető a határok befolyásának gyengülése, egységes közös valutájával lassan már a hatodik szint felé közeledik.

A határok valamint a határokon átnyúló együttműködés értelmének és feladatának megértése a definíciók szerint néha nem is olyan egyszerű. Mivel az együttműködés ezen fajtái rendkívül összetettek és rugalmasak, ezért hatékonyabb néhány aspektus vizsgálata, melyek azok jobb megértésükhöz vezethetnek minket. Czimre (2007) az összekötő és elválasztó tényezők elemzésének elvégzését ajánlja, melyek hozzájárulnak a határok jellegének megértéséhez.

Összekötő tényezők:

- földrajzi helyzet;
- éghajlati viszonyok;
- közös történelem;
- közös kulturális gyökerek;
- gazdasági fejlődés;
- gazdasági szerkezet;
- kereskedelmi kapcsolatok,
- néha a hasonló nyelv;
- néha a közös célok és hasonló stratégia.

Elválasztó tényezők:

- különbségek a hasonló eljárások adminisztrációs igényességében;
- különböző adórendszerek;
- különböző jogi rendszerek és módszerek;
- elégtelen határokon átnyúló piacok és szolgáltatások;
- különböző szintű területi tervezés és regionális fejlesztés;
- nem összehangolt környezetvédelem és hulladékgyűjtés;
- különböző valuta;
- néha a nyelv nagy fokú különbözősége (ennek a jelenségnek példája Szlovákia és Magyarország).

Ugyanígy fontos megvizsgálni a határokon átnyúló együttműködés kérdéskörét különféle szinteken és nézőpontokból. A következő táblázat meghatározza a logikus kapcsolatokat a határokon átnyúló együttműködés különféle területei és annak legfőbb hatásai között.

3.1.táblázat

A határokon átnyúló együttműködés területei és hatásai

Terület	Hatás
polgári	az embereknek a határ menti régiókban kölcsönösen jobban meg kell ismerniük egymást → jobb megértés az emberek között
intézményi	regionális és helyi önkormányzatok – tudomást szerezni a másik fél tapasztalatairól → együttműködni
gazdasági	együttműködés a vállalatok között

	→ munkahelyteremtés
társadalmi-kulturális	a régiók közötti információcserének és know-how lehetőségének biztosítása
szolgáltatások	az idegenforgalom fejlesztése (közös marketing aktivitások és projektek által)

Forrás: Czimre, 2006

Összegezve: Elméleti háttérrel biztosítanak a határokon átnyúló együttműködéshez a neofunkcionalista és a funkcionalista gondolatok, melyek a transzfúzió koncepciójából indulnak ki – az integráció az egyik politikai területről egy további politikai vagy problémás területre kerül át/folytatódik. Ezzel szemben áll az intergovernmentalizmus elmélete, amely elutasítja a transzfúzió gondolatát és az integrációt, mint a kormányok döntésének eredményét fogja fel. Az államhatár a határokon átnyúló együttműködés kulcsfontosságú eleme, amit fokozatosan helyettesít a nemzetiségi határ, az államhatár azonban továbbra is megtartja fontosságát/jelentőségét.

2.2. A határokon átnyúló együttműködés területei, alapelvei, feltételei és formái

2.2.1. A határokon átnyúló együttműködés területei:

Charlesa Ricq tipológiája szerint a határokon átnyúló együttműködés hét külön területre osztható, melyekben megvalósulhat. Ezek a következők:

- környezetvédelem;
- területi tervezés és tartósan fenntartható fejlődés;
- közlekedés és kommunikáció;
- gazdaság, foglalkoztatottság és idegenforgalom;
- műveltség és kultúra;
- a határ területén élő lakosság;
- tudomány és kutatás (Gerfert, 2009).

Šimková és Tej (2010) azonban a határokon átnyúló együttműködés hat alapvető területét azonosították (2.1. táblázat).

2.1.táblázat

A határokon átnyúló együttműködés alapvető területei – általánosságban

A határokon átnyúló együttműködés területei	A határokon átnyúló együttműködés területének leírása
1. nem termelő ágazat	<ul style="list-style-type: none"> • a legfejlettebb elsősorban a kultúra, a települések társadalmi aktivitása és az iskolaügy területén, • a jövő megköveteli szakképzett személyzet cseréjének lehetőségét az iskolaügy szerkezetén belül (a tanulmányok formái, tankönyvek), • az egészségügy területén egységes fellépésre kerül sor a határ menti régiókban a kábítószer-függőség és a kábítószer ellen, kiépítik az egészségügyi együttműködés rendszerét járványok és

	<p>természeti csapások esetére, beleértve a jogi, pénzügyi és adminisztratív feltételek megteremtését is,</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kultúra területén biztosítják a regionális kultúráról szóló információk terjesztését a határ mindkét oldalán, a regionális kulturális intézmények létrehozását, közös bemutatók, kiállítások szervezését, turisztikai kiadványok, könyvek kiadását, de közös sportesemények szervezését is.
2. turisztika és idegenforgalom	<ul style="list-style-type: none"> • a határokon átnyúló tér turisztikai kihasználásának közös koncepcióinak kidolgozása, • közös koncepciók kidolgozása a turisztikai infrastruktúra, a nemzeti parkok és elsősorban a területi fejlesztés területén, a határokon átnyúló turistaösvények kidolgozása és megvalósítása, a fürdőlétesítmények kihasználásának intenzívebbé tétele, • közös idegenforgalmi adatbázis és információs rendszer kiépítése, • a turisztikai alap modernizációja úgy, hogy a nyugat-európai országok standard szintjére emelkedjen, • aktív együttműködés a régió közös bemutatása során.
3. közlekedési infrastruktúra	<ul style="list-style-type: none"> • a határokon átnyúló együttműködés a legfontosabb aktivitási területek közé tartozik, • a nem megfelelő műszaki állapot és struktúra megkövetelik a rendszerszerű megoldást a régió lakosainak gazdasági életének közös szükségleteinek szempontjából, csatlakozva a belföldi úthálózathoz és a közös projektek megvalósításához, • a közúti közlekedés optimalizálása, beleértve az utasok és áruk szállítás közben történő kezelésének feltételeinek megteremtését, a közlekedés általános biztonságának növelése természeti katasztrófák és szerencsétlenségek esetén valamint a potenciálisan veszélyes tevékenységek megszüntetése (kockázatos vállalkozás), • a polgári védelem koordinálása, a határ menti régióban elhelyezett biztonsági egységek kiképzése és a kommunikációs rendszerek fejlesztése.
4. gazdaság	<p>a gazdasági szerkezet javítását az irányított gazdaság-politikának és foglalkoztatás-politikának kell szolgálnia, melyek a következőkre támaszkodnak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a határ menti régiók részét képező községek, városok, járások és megyék társadalmi és gazdasági fejlődésének rendszerszerű aktivizálása, • a kis- és középvállalkozások együttműködése, a gyártók és beszállítók közötti kapcsolatok fejlesztése a határ mindkét oldalán; a pénzügyi és tanácsadói infrastruktúra bővítése; a határ menti régiókban található cégek és gyártási programok összehangolt katalógusának kidolgozása, beleértve a vállalkozóknak és a potenciális befektetőknek szóló információkat is, • a határokon átnyúló régió társadalmi-gazdasági statisztikáinak rendszeres kidolgozásának biztosítása, • egységes vázlattal és magyarázattal ellátott jogi kézikönyvek

	<p>kidolgozása és kibocsátása;</p> <ul style="list-style-type: none"> • innovációk és befektetési lehetőségek közös piacának megteremtése, a szabad munkahelyek és a munkanélküliek közös nyilvántartásának vezetése, közös programok kivitelezése ezen a területen és befektetőbarát környezet kialakítása.
5. mezőgazdaság	<ul style="list-style-type: none"> • a gazdasági tevékenység ezen ágazata az előfeltételek elemzése során csak szórványosan fordul elő, nagy jelentőséggel bír azonban a táj esztétikai értékével, a vidéki turizmussal és az agroturizmussal kapcsolatban, a hagyományos vadász és horgász aktivitásokon kívül, növekszik a növény- és állat-egészségügyi együttműködési intézkedések intenzitása és kérdésköre, azok határokon történő gyakorlati végrehajtásával kapcsolatban.
6. környezetvédelem	<ul style="list-style-type: none"> • a határokon átnyúló együttműködés közös célja ezen a téren a biodiverzitás megőrzéséhez vezető, tartósan fenntartható fejlődésről szóló közös bázis létrehozására való törekvés, tekintettel arra, hogy a megismerés mai szintje egyértelműen rávilágít a határ menti területek térbeli folytonosságára, vagyis a környezet állapota romlásának problémáinak közös kezelésének és megoldásának szükségességére, melyeket a mezőgazdasági, építőipari és egyéb tevékenység okoz. Ezeket a célokat fogja szolgálni a környezetvédelem közös stratégiájának kialakításának folyamata, egy határokon átnyúló környezetvédelmi adatbázis létrehozás és aktualizálása, a természetvédelmi alapelvek és normák (TANAP, PIENAP, POLONINY), természeti erőforrásokkal való gazdálkodás alapelveinek egységesítése és az erdőgazdálkodás területén való aktív együttműködés.

Forrás: Šimková és Tej (2010)

2.2.2. A határokon átnyúló együttműködés formái

A határokon átnyúló együttműködés, a határokon átnyúló kapcsolatok, mint folyamatok összességének kifejeződése, amelyek az államhatár egyik oldalán található területnek, a másik oldalon lévő terület potenciáljától való függését eredményezik (Halás, 2002). A kezdőlökést az ilyen kapcsolatok létrejöttéhez a határokon átnyúló együttműködés keretén belül, a földrajzi környezet kiválasztott társadalmi-gazdasági elemeinek kereslete és kínálata közötti különbségek adják a határ két különböző oldalán lokalizált régiókban. Minden tevékenységi forma, melyek során az államhatár közvetlen átlépésére kerül sor, határokon átnyúló aktivitásoknak számít.

A határ menti régiók közötti együttműködés úgy értelmezhető, mint a külső (objektív, törvényhozói) és belső (szubjektív) tényezők kölcsönhatásának eredménye. A határokon átnyúló együttműködésnek lehet hivatalos formája (alátámasztott együttműködésről szóló szerződések és kölcsönös megállapodások, két vagy több egyenrangú partner aktív részvételével) és nem hivatalos formája.

Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége szerint (2000) a nemzeti határokon túlnövő együttműködés határokon átnyúló, nemzetek közötti vagy régiók közötti jellegű lehet, miközben:

- **A határokon átnyúló együttműködés** közvetlen szomszédi együttműködést jelent, melyeket a határ menti regionális és helyi intézmények által szerveznek, az élet minden

területén és az összes szereplő bevonásával. Összefonódásokat hozhat az régiók európai közössége keretében.

- **A transznacionális együttműködés** a nemzeti, regionális és helyi szervek közötti együttműködési forma. Fő célja az európai régiók integrációjának támogatása. Az együttműködés középpontjában egy szaktéma áll, melyet összefüggő, aránylag kiterjedt területen old meg.
- **A régiók közötti együttműködés** az együttműködés új formája. Az együttműködés területének bővítésére reagál, célja a strukturális politika összetartó erejének megszilárdítása, és eszközeinek hatékonyságának növelése. Ez a fajta együttműködés a regionális és helyi intézmények között valósul meg, túlnyomórészt az egyes szektorokban és kiválasztott szereplőkkel.

2.2.3. A határokon átnyúló együttműködés alapelvei és feltételei

A sikeres határokon átnyúló együttműködés előfeltételei az Európai Határ menti Régiók Szövetsége szerint (1995) többféle alapelv és feltétel betartása, mint pl.:

- **A partnerség** lehet vertikális (nemzetek fellett álló, nemzeti, regionális és helyi szintű kapcsolatok a határ mindkét oldalán, amelyek kiegészítik a már létező struktúrákat) vagy horizontális (a struktúrák illetve szervezetek közötti kapcsolatok a határ mindkét oldalán),
- **A szubszidiaritás** a helyi és regionális szintű jogalanyok bekapcsolását és szerepük megerősítését jelenti, melyek kiemelkednek rugalmasságukkal, amely szükséges a határokon átnyúló struktúrákban meglévő különbségek kiegyenlítéséhez, együtt a horizontális és vertikális együttműködés szabályainak tiszteletben tartásával,
- **A közös határokon átnyúló koncepció** a sikeres együttműködés elengedhetetlen feltétele. A partnerek számára lehetővé teszi a közös problémák, potenciál és a régiófejlesztés forrásainak azonosítását a határ mindkét oldalán. Fontos a közös struktúrák megfogalmazása és a kitűzött célok teljesítéséhez szükséges pénzügyi források biztosítása. A határ menti régiók fejlődését és kölcsönös együttműködését nem csak a határokon átnyúló sikeres együttműködés feltételei és alapelvei befolyásolják, hanem elsősorban a strukturális politika lehetőségei, amelyet az érvényes alapelvek szerint a régiók fejlesztésében érvényesítenek.

Lezzi (1994) egyúttal a határokon átnyúló együttműködés következő kategóriáit különbözteti meg:

- nincsenek kapcsolatok;
- információcsere;
- konzultációk, koordinációk;
- negatív – a hibák elkerülése;
- pozitív – közös cél szem előtt tartása;
- kooperáció;
- integráció.

A határokon átnyúló együttműködés előnyei és hiányosságai:

A határokon átnyúló együttműködésnek az előnyeik kívül hiányosságai is vannak. A regionális határokon átnyúló együttműködés előnyei közé tartozik:

- a régiók, települések és intézmények közötti, államhatárokon átívelő kommunikáció segít meghatározni a partnerrégiók fejlesztési problémáit, amivel kiküszöbölik az előítéleteket és félelmeket;
- a határokon átnyúló partnerség támogatja az illetékes szervek közötti tapasztalatcserét, biztosítja az eszközök kihasználását az INTERREG programok keretében és lehetővé teszi a know-how gyorsabb átvitelét az operációs programok regionális és helyi szintű előkészítésének és megvalósításának idején;
- az együttműködés jelentősen hozzájárul a hétköznapi problémák megoldásához az EU külső határain is;
- fontos tényező a gazdaság versenyképességének megerősítésében a határ menti övezetekben, vagy épp ellenkezőleg, szükség esetén csökkenti azt;
- határokon átnyúló együttműködés összehangolja a területi tervezés fejlesztési terveit, a természetvédelmet és a határ menti övezetek további közös problémáit;
- határokon átnyúló együttműködés nem csak horizontális, de vertikális formában is megvalósul az államigazgatás helyi jellegű szervei, társaságok, civil szervezetek és további különböző intézmények között (Bufon és Markelj, 2010).

A határokon átnyúló együttműködés hiányosságai:

- a partnerségi megállapodások néhány esetében túl ambiciózusan követik a célokat vagy elsősorban az egyes szervek politikai hatalmának növelésére koncentrálnak, a határokon átnyúló együttműködés konkrét problémáinak megoldása helyett;
- a határokon átnyúló együttműködés beállított/szabályozott/előirányzott kezdeményezéseiben, a jogköröket érintő nem egyértelmű szabályozás következtében gyakran hiányoznak a megfelelő feltételek, amelyek megkülönböztetik az egyik partnerrégiót a másiktól, ami komolyan akadályozza a közös kezdeményezések stabilizálását;
- a megállapodások megkötésével gyakran elvárják bizonyos pénzügyi segítségnyújtást is, melynek elmaradása esetén, a további együttműködés érdektelenségbe fulladhat, melyhez akár a helyi politikai támogatás távolmaradása is kapcsolódhat;
- a partnerek, a határokon átnyúló együttműködés segítségével, csak igyekeznek megfelelni a formai követelményeknek, mivel saját céljaikra kívánnak eszközökhöz jutni az európai alapokból, tekintet nélkül a határövezetben élő populáció valós szükségleteire, az együttműködésre irányuló valós szándék nélkül;
- a határokon átnyúló együttműködések humán erőforrásai is gyakran elégtelenek, a közös projektek végrehajtásához szükséges pénzügyi források is lehetnek instabilak, ami végül hamarabb vezet konkurenciához a szomszédos helyi közigazgatási szervek között, mint azok komoly fenntartható együttműködéséhez (Bufon és Markelj, 2010).

Összegezve: A határokon átnyúló együttműködés fő érdekeltégi területeit több csoportra oszthatjuk, mint pl. a nem termelő szektor, amely a kultúrára, a települések társadalmi aktivitásaira vagy az iskolaügyre összpontosít; a turisztika és az idegenforgalom, melyek a határ menti területek kihasználásának közös koncepcióinak kidolgozására törekszenek az adott területen; közlekedési infrastruktúra, melyet a legfontosabb aktivitási területek közé lehet sorolni a határokon átnyúló együttműködés céljából; a gazdaság, amely a társadalmi és gazdasági fejlődés rendszerszerű aktivizálásához vezet; a mezőgazdaság, amely az esztétikai értékéhez, vidéki turizmushoz és agroturizmushoz kötődik; a környezetvédelem, amely a

biodiverzitás megőrzésére törekszik. A nemzeti határokon túlnövő együttműködés szempontjából beszélhetünk határokon átnyúló, nemzetek közötti és régiók közötti együttműködésről, amely formális vagy nem formális alakot ölthet. Ezek sikeres teljesítéséhez fontos betartani a partnerség, a szubszidiaritás a közös határokon átnyúló koncepció alapelveit. Az egyik oldalon, a határokon átnyúló együttműködés jelentős előnyei figyelhetők meg, mint a gyorsabb know-how átvitel, a versenyképesség megerősödése, vagy a hétköznapi problémák megoldása, de a másik oldalon, a benne résztvevő régiók gyakran túlzott ambiciózus célokkal küzdenek, melyek elsősorban a politikai hatalom növelésére irányulnak, vagy az érdeklődés elvesztésével, ha nem kapják meg a megfelelő pénzügyi segítséget.

Ellenőrző kérdések

1. Melyek az államhatár feladatának fő elméleti megközelítései?
2. Milyen típusú határokat különböztetünk meg?
3. Hogyan lehet megvalósítani a határokon átnyúló együttműködés összekötő és elválasztó tényezőinek elemzését?
4. Melyek a határokon átnyúló együttműködés fő alapvető területei?
5. Melyek a határokon átnyúló együttműködés fő alapelvei és formái?
6. A határokon átnyúló együttműködésnek megvannak az előnyei, de a hiányosságai is. Sorolja fel a legfontosabbakat!

Gyakorlati feladat

1. Sorolja fel, hogy régiója közelében milyen típusú határokat lehet azonosítani!
2. Mely területeke és milyen formában kerül sor környezetében a határokon átnyúló együttműködésre?

3.Határ menti régiók és az eurorégiók

3.1. Határ menti régiók

A határ menti régiók a regionális politika kérdéskörében specifikus helyet foglalnak el. Specifikus vonásokkal különböznek a más típusú régióktól. Az országhatárok teljes hossza az európai kontinensen megközelítőleg 10.000 km, ebből az EU országokra kb. 6.000 km jut. Ennek a hosszának és a nemzetállamok belső régiói egykori zártságának következtében szükséges figyelmet szentelni a határ menti régióknak. Más régiókkal szemben a határ menti régiókban megfigyelhetők sokkal kedvezőtlenebb területfejlesztési feltételek, elsősorban az EU új tagállamaiban. A régiók jelenleg több aktuális problémával találkoznak, ezen problémák közös jellemzője általában a gyengébb gazdasági teljesítőképesség (Štofko és Štofková, 2005).

A gazdasági teljesítőképességet Sucháček (2002) szerint elsősorban a következő tények befolyásolják:

- perifériális és gyakran viszonylag elszigetelt elhelyezkedés, tekintettel az ország gazdasági és politikai központjaira;
- a természetes gazdasági központok elkülönítettsége a határ menti régióktól. Elsősorban a nem megfelelő közigazgatási felosztásról vagy nem kellőképpen fejlett infrastruktúráról van szó, valamint az abból adódó deformálódott gazdasági kapcsolatok térbeli elhelyezkedéséről, melyek jellegét nem az adott terület természetes fejlődési feltételei határozzák meg, gyakran a fő közlekedési folyosóktól való távolság miatt;
- a jogi, közigazgatási és egyéb rendszerekben való eltérések vagy akár az eltérő kulturális hagyományok és nyelv, melyek akadályokat emelnek a határokon átnyúló együttműködés elé.

Olajos (2010) megjegyzi, hogy a határ menti régiók gyakran a legszegényebbek közé tartoznak Európában, amit részben az államok közötti, hosszan tartó feszültség is okozhat, melyek kiváltói a világháborúk voltak. Ezek a területek lassan fejlődnek és gyakran perifériális térségekhez tartoznak, amit általában a hazai és külföldi tőke beáramlásának alacsony szintje okoz. Az Európai Unió célja a határok eliminálásának megkísérlése és a határok nélküli Európa létrehozása. A belső szabályozók eltörlésével és a Schengeni Egyezmény életbe lépésével a helyzet kedvezőbbé vált, de az európai integráció folyamata még távolról sem befejezett. A határ menti régiók problémái az Európai Unió regionális politikai erőfeszítései ellenére továbbra is fennállnak és a határ menti régiók versenyképessége továbbra sem kielégítő, sőt gyakran tapasztalható a határokon fennálló feszültség is.

A határ menti régiók távolabb helyezkednek el a közigazgatási és kereskedelmi központoktól, jellemző számukra az alacsonyabb átlagkereset és a magasabb munkanélküliségi arány, az országok belső régióival ellentétben. Az EU integráció és a belső határok fokozatos eltörlése a határ menti régiókban kézzelfogható módon fokozatosan kezd megnyilvánulni. Štofka és Štofková (2005) szerint a belső határ menti régiók kénytelenek átértékelni helyzetüket az alábbi alapvető változások következtében:

- a gazdasági integráció hatásai a személyek, áruk, szolgáltatások és információk nagyobb volumenű határokon történő áramlásában mutatkoznak meg,
- a határ menti régiókba történő beruházások a közlekedési és az információs-kommunikációs hálózatok, valamint az általuk nyújtott szolgáltatások bővítéséhez fog vezetni,
- a jogi és közigazgatási rendszerek közeledése a határokon átnyúló együttműködés jobb lehetőségeiben mutatkozik meg és kedvezőbb feltételeket teremt a határokon átnyúló projektek megvalósításához.

O. J. Martinez (1994) a határokon átnyúló kapcsolatok részletes elemzése alapján a határ menti régiók következő típusait különbözteti meg:

- elidegenedett határ menti régiók (a határ menti régiók lakosai egymás számára idegenek),
- együtt élő határ menti régiók (a lakosok kapcsolatot tartanak fenn),
- egymástól kölcsönösen függő régiók (a határ menti régiók lakosai baráti kapcsolatokat létesítenek),
- integrált határ menti régiók (a határ menti régiók lakosai a közös egész részét képezik).

A határ menti területeknek saját versenyképességük növelésére kellene fókuszálniuk. A fentiekkel összefüggésben és a határ menti régiók kedvezőtlen földrajzi elhelyezkedésére való tekintettel, az integrációs folyamatok negatívumainak kiküszöbölésének jelentős és egyre intenzívebb tényezőjévé vált a határokon átnyúló együttműködés és a határok átjárhatóságának növelése. A Szlovák Köztársaság határ menti régiói együttműködnek a szomszédos országok régióival. Arra lehet következtetni, hogy a regionális és helyi szervek határokon átnyúló aktivitásai lehetőséget adnak az együttműködés fejlesztésére például az eurorégiók keretében.

Alapvetően nem lehetséges teljesen pontosan és egyértelműen megállapítani és a földrajzi térben elválasztani a határ menti régiót az ország belső régiójától, mivel ezek között nem létezik semmilyen éles határvonal. Ez mindig egy előre megválasztott feltételtől függ. A határ menti régióknak, mint területnek a legmegfelelőbb kijelölése: az a terület, amelyről lehetséges a lakosság napi szintű ingázása a munkahelyekre, az iskolákba, a szolgáltatások igénybevétele és a társadalmi kapcsolatok fenntartása céljából, az adott határ másik oldalán található területre. Az ilyen terület körülhatárolására sok tényező gyakorol hatást: a határátkelőhelyek intenzitása, közlekedési összefonódások, a székhelyek méret szerinti szerkezete és térbeli elhelyezkedése a határ mindkét oldalán stb. Alapjában véve azonban a határ menti régió meghatározásához két alapvető feltételt lehet használni:

- térbeli feltétel;
- funkcionális feltétel.

A térbeli feltétel a távolságból ered, illetve a területnek a határtól, illetve a városi székhelyek a határ másik oldaláról való időbeli megközelítéséből. A határ menti régió meghatározása a legátláthatóbb teljesen homogén környezetben lenne, annak a határtól való légvonalban mért, konkrét távolságának megállapításával. Azonban irányadóbb változatokat kapunk, ha belefoglaljuk a határátkelőhelyek hálózatát is, amelyek mint kizárólagos helyek teszik lehetővé az államhatár átlépését vagy a határ közúton történő megközelítését.

A gyakorlatban azonban sokkal gyakrabban használják a határ menti régiók meghatározására a létező közigazgatási egységeket. Ilyen feltételt (határ menti régió, mint a járások övezete,

melyek közvetlen kapcsolatban vannak a határral) használ Jeřábek (1998), aki kutatócsoportjával hosszú idő óta foglalkozik a cseh határvidékkel, és ezt használta a szlovák határvidékkel foglalkozó kutatása során Drgoňa (1999) is. Ennek kétségkívül van néhány előnye, de nagyszámú hátránya is. Az előnyei közé tartozik a meghatározás közigazgatási határokra támaszkodó pontossága és egyértelmősége valamint célszerűsége, mivel a részletesebb elemzésekhez szükséges bizonyos mennyiségű statisztikai adat, melyek közül több csak a közigazgatási egységek szintjén hozzáférhető (a mi esetünkben a járások). Hátránya, hogy a felosztást jelentős mértékben determinálja a választott egységek méretbeli szerkezete valamint magának az államnak a mérete, pontosabban – főleg azok méreteinek aránya fontos. Ugyanúgy szerepet játszik itt az állam alakja, valamint a közigazgatási egységek alakja és elhelyezkedése. Az állam hosszúság alakja, az ilyen meghatározás során, növeli a határ menti régiók területét. A hosszúság alakú területi egységek esetében viszont nagyon fontos azok határhoz való helyzete.

A funkcionális feltételt a határ menti régiók meghatározása során találóan használta Chromý (2000), aki határ menti régióknak azt a területet tekinti, amely határ menti elhelyezkedéséből adódóan eltérő politikai, társadalmi, gazdasági, demográfiai és egyéb feltételeket mutat, mint a körülhatárolt állam többi területe. Abból indul ki tehát, hogy a határ milyen befolyást gyakorol a szomszédos terület funkciójára, melyből fokozatosan, a belső és a határ menti régió kapcsolatának kiértékelése és összehasonlítása alkalmával, az egyes különböző elemek generálódnak. Eközben nagyon sok függ a határok átbocsátóképességétől és átjárhatóságától. Ha valamiféle szűrő szerepét tölti be és jelentős akadályt képez, akkor negatív hatással van a határ menti régiók fejlődésére, melyek fejlesztése térbelileg korlátozottá válik. Csak a saját államuk területe felé orientálódhatnak és ebben az esetben pont a határ menti pozíciójuk válik hátrányukra, mivel elhelyezkedésükre való tekintettel a legnagyobb távolságot jelenti a térbelileg központi területtől. Ezzel a hagyományos felosztásból adódóan, központ – periféria (egy államon belül), a térbelileg marginális területek (a határ menti régiók) általában gazdaságilag is marginalizálódnak. A határ nyitottságának esetén azonban pont a határ menti régiók kerülhetnek stratégiai helyzetbe. Kapcsolattartó területekké válnak – egyesítései zónákká, melyek a legjobb feltételekkel rendelkeznek, hogy két vagy több államgazdaságilag előnyös elemeiből merítsenek, és az országotól magasabb szintű, központi területté váljanak. A térbeli és a funkcionális feltételek összevonásával megkapjuk a határ menti régió elméleti modelljének meghatározását. A térbeli feltétel a meghatározásról csak a távolság, esetleg a határtól való hozzáférhetőség alapján beszél, míg a funkcionális feltétel a határ menti régiók és az ország többi területei közötti különbségek azonosításából indul ki. Ez azt jelenti, hogy a határtól való távolságon és a hozzáférhetőségen kívül mérlegelnünk kell a határ menti régió kapcsolatát (távolság, hozzáférhetőség) a többi területekkel, illetve az adott ország térbeli központjához. Ha teljesen homogén környezetben mozognánk, és a határvonalat az adott területhez tartozó legrövidebb vonal alkotná (körvonal), ilyen ideális esetben a határ menti régiót egy koncentrikus körvonallal jelölhetnénk ki, azonos középponttal és kisebb sugárral. Ha azonban az állam területe csak részlegesen is hosszúság lenne egy konkrét irányban, a funkcionális megközelítéshez tartozó elméleti megközelítés alapján az a határ menti régió, amely a megnyúlás pólusai melletti határszakaszon helyezkedik el, mélyebben ékelődne az állam területébe, mint az a határ menti régió, amely a megnyúlás irány mentén helyezkedik el. Ez annak a következménye, hogy a funkcionális meghatározás elméleti megközelítése során a határ menti régióba soroljuk az összes pontot, melyek távolsága a legközelebbi, határvonalon fekvő ponttól minimum k -szor kevesebb, mint távolságuk az állam területének mértani középpontjától, miközben a k egy előre meghatározott állandó. A valóságban azonban nagyon óvatosnak kell lennünk. A földrajzi tér sosem lesz teljesen ideális és a játékba számos

mellékes tényező is bekapcsolódik. Ezért fel kell hívni a figyelmet a legjelentősebbekre: az állam térbelileg központi területe nem feltétlenül azonos a gazdaságilag központi területtel, az államnak két vagy több egyenértékű központi területe is lehet és részletesebb meghatározás mellett számolni kell a regionális központok elhelyezkedésével és hatásuk erejével.

Összegezve: A határ menti régiók gyakran a legszegényebbek közé tartoznak Európában, minek oka több tényező együttes hatása, mint például a perifériális és gyakran relatíve elszigetelt elhelyezkedés, a természetes gazdasági központoktól való távoli elhelyezkedés, a nem kellőképpen fejlett infrastruktúra, a fő közlekedési folyosóktól való nagy távolság, vagy a jogi, közigazgatási és egyéb rendszerek közötti különbségek. A másik oldalon, helyzetüket javíthatják a gazdasági integráció hatásainak következtében, a közlekedési és ICT hálózatok bővítésével, a határokon átnyúló projektek megvalósításának kedvezőbb feltételeivel. A határ menti régiót a térbeli és funkcionális feltételek összekapcsolásával lehet meghatározni, amit nem csak a távolság, de a határ menti régióknak az ország többi részétől való különbségek is meghatároznak.

3.2. Az eurorégiók és azok céljai, az Európai Határ menti Régiók Szövetsége

3.2.1. Az eurorégiók

Európa határ menti területein új területi egységek létrehozása vált szükségessé, amelyek hangsúlyosabbá tehetnék a regionális szintű határokon átnyúló együttműködést. Ezek az egységek „eurorégió” néven váltak ismertté. Az eurorégiók az európai integráció alapproblémáinak megoldásának fontos eszközévé válnak a határ menti területeken. Az első eurorégiók Németország, Hollandia és Belgium területén jöttek létre, még a múlt század 50-es éveiben pl. az EUROREGIO Gronau-Osnabrück-Enschede területén, mely 1958-tól létezik (Schulz, 1998).

Az eurorégió a régiók, helyi önkormányzatok közötti együttműködés egy formája, melyek a közös határ mindkét oldalán helyezkednek el, és melyek közös célja az állampolgárok jólétének és a határ menti régiók fejlődésének ösztönzése közös aktivitások megvalósításával. Egy másik meghatározás alapján az eurorégió a határokon átnyúló együttműködés formalizált szerkezete, amely magában foglalja a helyi és regionális szervek, társadalmi és gazdasági partnerek küldötteit. De egyben földrajzi terület is, amely magában foglalja néhány ország részeit, ahol a gazdasági, társadalmi, kulturális vagy más típusú régiók közötti vagy határokon átnyúló kooperáció keretében, együttműködés jön létre a két vagy több ország, vagy azok illetékes államigazgatási szervei között. További meghatározás, hogy az eurorégiók speciális földrajzi keretet biztosítanak a határokon átnyúló együttműködéshez, az intézmények széles körű tevékenységi területével, és az államközi konfliktusok kezelésének kiemelkedő eszközeként is működnek (Zsuzsa, 2004).

Az eurorégiók úgy is meghatározhatók, mint határokon átnyúló nemzetközi közösségek az európai országok belsejében, a gazdaság, a kultúra, az oktatásügy, a közlekedés és az ökológia területén, melyeket a szubszidiaritás elve alapján hoztak létre (Kosov és Vovenda, 2011).

Baranyi szerint az eurorégiók az együttműködés hagyományos és leghatékonyabb intézményesített keretei, mely kettő vagy több ország földrajzi területén valósul meg, melyek megállapodást kötöttek határ menti területeik fejlesztésének koordinálásáról (Zsuzsa, 2004).

Habár az eurorégiók nem azonos jogi formák vagy szervezetek, ennek ellenére sok közös vonással rendelkeznek, ezek elsősorban a következők:

- állandóak,
- tagjaiktól elkülönülő, önálló jogalanyisággal rendelkeznek,
- saját adminisztratív, műszaki és pénzügyi forrásokkal rendelkeznek,
- saját, belső döntéshozatallal rendelkeznek (Martinós és Mahnkopf, 1999).

Az eurorégiók az átmeneti (vagy rendszerváltó) országokban a társadalmi-politikai változások természetes eredményeként, a XX. század kilencvenes éveiben jelentek meg és kezdtek érvényesülni. Elsősorban azokban a posztkommunista országokban, amelyek kapcsolatban voltak a „nyugatinak” országokkal és az Európai Unió (régebbi vagy újabb) tagállamaival. (Fal'tan 2004) Ezek a kontaktországok az euroregionális eszmét később igyekeztek a szomszédjaikkal is érvényesíteni a saját kontaktterületeiken, az EU-val való közvetlen szomszédság nélkül is. Az euroregionális együttműködés gyökerei abban a történelmi felismerésben rejlenek, hogy a határok az államokat eddigi történelmük során „elválasztották” egymástól, az állami jogalanyokat elszigetelték egymástól. Ezért a hatvanas évek közepén (a regionális tervezésről szóló nemzetközi konferencián, 1965-ben, Bázelen) létrejött a határ menti régiók szövetségének létrehozásának eszméje. 1971 júniusa újabb lépést jelentett az említett gondolat teljesítéséhez, mikor is megalakult európai határ menti régiók állandó bizottsága, amely a kezdeti időszakban 10 ilyen határ menti régiót foglalt magába. Ezt követően 1971 szeptemberében létrejött az Európai Határmenti Régiók Szövetsége. A határokon átnyúló regionális együttműködést támogatta az 1980-ban, Madridban aláírt a határokon átnyúló együttműködésről szóló Európai Keretmegállapodás, és az 1994-ben megfogalmazott az Európai Határmenti Régiók és Határokon Átnyúló Régiók Chartája. Az említett charta preambulumban megállapítják, hogy az államhatárok úgy működtek – és ezért is kerültek meghatározásra, – mint „a történelem sebei” és a határokon átnyúló együttműködésnek valamint az eurorégiók formálódásának kell ezt a történelmi terhet (nyűgöt vagy sajnálatos örökséget) megváltoztatniuk.

A kilencvenes évek elején, a határokon átnyúló kapcsolatok aktivizálódni kezdtek Közép-Európa posztszocialista országaiban is, mégpedig elsősorban – az 1989-ig működő – „vasfüggöny vonalán”. Ezek spontán, helyi szintű folyamatok voltak, melyeket a helyi közigazgatási jogalanyok kezdeményeztek (abban az időben még a helyi nemzeti bizottságok, és csak később a települési önkormányzatok). Ezek első lépésként igyekeztek felújítani az évtizedekkel azelőtt erőszakosan megszakított kapcsolatokat, nemcsak a szomszédos közigazgatási intézmények között, de a polgári jogalanyok között is – elsősorban társadalmi-kulturális – valamint nem egyszer a megszakított rokon és szomszédi kapcsolatokat is. A határ menti szomszédos települések közötti egyéni kapcsolatok fokozatosan az egyesülés és a határokon átnyúló kapcsolatok aktivizálásának gondolatává nőttek ki magukat. A kezdeményezés azon települések aktivizálódását másolta, melyek létrehozták a Szlovákiai Városok és Falvak Szövetségét (SZVFSZ), valamint az SZVFSZ regionális egyesületeit is. A kilencvenes évek első felének időszakában, hivatkozva a nyugat-európai tapasztalatokra és példákra, aktivizálódik az eurorégiók létrehozásának gondolata. Még a Csehszlovák Köztársaság fennállásának idején jöttek létre az ilyen eurorégiók a cseh-német határövezetben (Nisa Eurorégió, Labe/Elbe Eurorégió). Szlovákia és Lengyelország közötti, a Tátra térségében megvalósítható határokon átnyúló együttműködés új formáinak aktivizálásának gondolatai már 1991 novemberében elhangzanak egy önkormányzatokról szóló konferencián a lengyelországi Zakopanében, majd ezt követően a lengyel és szlovák települések polgármestereinek konferenciáján 1992 májusában, Poprádon. Az 1993-as év Csehszlovákia szétválásán és az utódállamok létrejöttén kívül – Cseh Köztársaság és Szlovák Köztársaság –

további euroregionális típusú kezdeményezéseket hoz, mégpedig már az önálló Szlovákia körülményei között. Ezek a kezdeményezések nem korlátozódnak csak a Tátra térségére, hiszen létrejött a Kárpátok Eurorégió (1993), amely magába foglalja Lengyelország délkeleti és Szlovákia északkeleti részét, valamint kibővül Ukrajna, Magyarország és Románia határ menti kontaktrégióival. Ez a területet 15 millió lakost jelent.

Eredetileg az eurorégiók csak az Európai Unió tagállamai között jöttek létre. Mára viszont már áttértek a többi ország szintjére is. J. Buček (1992) szerint az eurorégiók létrejöttének fő okai a következők:

- néhány komoly különbség kiküszöbölése (életszínvonalbeli, fejlődési dinamikai) a szomszédos régiók között az állami keretben, a szomszédos államok keretében és nemzetközi viszonylatban;
- az aktív együttműködés fejlesztése a piac egyes részeinek, közös érdekeinek területén;
- a társadalmi-gazdasági problémák megoldása az eurorégiók egyes részeiben vagy az összes résztvevő fél problémáinak megoldása;
- az eurorégiók közös környezeti problémáinak megoldása;
- az enyhülésre való törekvés és a kölcsönös megértés építése, elsősorban a nemzetiségileg és etnikailag vegyes eurorégiók területén.

Az együttműködés és az eurorégiók fejlesztésének alapfeltételei Spišiak (2004) szerint a következők:

- az államhatár nem képez egyúttal fizikai-földrajzi akadályt is (akkor is, ha ez ma már nem jelent leküzdhetetlen problémát);
- az egyes részek táj-ökológiai feltételeinek hasonló a kombinációja;
- létezik magasabb szintű infrastrukturális összefonódás, a határt átlépő kommunikációs vonalak elégséges kapacitásával;
- mindkét oldalon vannak nagyobb központok – városok jelentősebb gazdasági, kulturális és munkaerő potenciállal (menedzsment, nyelvi képességek stb.);
- bizonyos fokú közelség – proximitás, a fizikai közelség szempontjából (távolság), de történelmi, kulturális, politikai stb. rokonság is;
- elfogadható, sokszínűségeen alapuló különbözőség – az eurorégió részei egymást kölcsönösen kiegészítik;
- az eurorégió egyik részének komparatív előnyeinek kihasználásának lehetőségének létezése, hogy az a teljes területén működjön;
- közös, kellőképpen vonzó eszme megfogalmazásának képessége – az együttműködésből származó közös haszon víziója;
- kezdeményező és tiszteletben álló személyiségek jelenléte, akik képesek teljes saját szellemi tőkéjükkel az együttműködés mellé állni (reprezentatív elit), elsősorban addig, míg annak konkrét kivitelezői is képesek lesznek átvételére.

3.2.2. Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége

A Szövetség az együttműködések legtöbb formájával ellentétben, nemzetközi és nemzetek felett álló, az a sajátossága, hogy közvetlen szomszédok, regionális és helyi szervek együttműködéséről van szó a határ mentén, az élet minden területén és az együttműködésbe bevonják az összes szereplőt. Szervezettebb, mint a többi kezdeményezés, és régebbi hagyományai vannak (Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége, 2000).

Ezt a Szövetséget 1971-ben alapították és a határ menti és a határokon átnyúló régiók érdekeit képviseli európai és nemzeti szinten. Azzal, hogy szoros kapcsolatot tart fenn az Európa Tanács európai intézményeivel és a nemzeti kormányokkal, jelentős, kulcsszerepet betöltő intézménynek számít az Európai Unió számára a határokon átnyúló együttműködés szempontjából. Az Európai Határ menti Régiók Szövetségének céljai a következők:

- a problémák, lehetőségek, feladatok és projektek érthetőségének biztosítása a régiókban;
- rámutatni a nemzeti és nemzetközi parlamentek, szervek, hivatalok és intézmények általános érdekeire;
- ösztönözni, támogatni és irányítani azok együttműködését egész Európában;
- biztosítani a know-how és az információk cseréjét, valamint értékes megoldásokat kínálni (Ležaić, 2010).

Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége a sikeres határokon átnyúló együttműködéshez a következő alapelveket fogadta el:

- a partnerség,
- a szubszidiaritás,
- helyi szintű közös aktivitások és független finanszírozási források,
- határokon átnyúló fejlesztési koncepció vagy program megléte (Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége, 2000).

Ezek az alapelvek általánosan elismertek és az európai támogatási programok alapvető követelményeit képezik (Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége, 2000).

A partnerség olyan alapelv, amely vertikális és horizontális formát is ölthet. A vertikális partnerség az EU valamint, a – nemzeti – regionális és helyi szintek között szerveződik. A horizontális partnerségek, a vertikális partnerségek ugyan azon a szinten lévő szervezetei között jönnek létre. Mindkét partnerség kölcsönösen kiegészíti egymást, párhuzamosan dolgozik a projektek és programok irányítása során, a partnerek egyenrangúak, tekintet nélkül az ország méretére. A szubszidiaritás alapelve a regionális és helyi szint megerősítésének szükségességéből indul ki. A partnerországok terveket és programokat készítenek, melyek keretében a potenciális kérvényezők projekteket nyújthatnak be, közös problémájuk megoldásának céljából. Ezek a programok a programterület SWOT elemzésén alapulnak. Ezen nézőpontok azonosítása alapján az országok különféle prioritások megszabásában állapodnak meg, mint pl. a minőség, pénzügyi eszközök, időbeli terjedeleme és aktivitások. A Szövetségnek közel 40 év tevékenység után sikerült kialakítania a határ menti régiók hatékony hálózatát, melyek az európai határok fejlődésének hajtóerejévé váltak (Ležaić, 2010).

Szlovákia és Magyarország területén két régiót találhatunk, amelyek tagjai az Európai Határ menti Régiók Szövetségének – ezek a Kárpátok Eurorégió és az Ipoly Eurorégió.

3.1.ábra: Az Európai Határ menti Régiók Szövetségébe tartozó régiók
Forrás: Európai Határ menti Régiók Szövetsége (2011)

Megjegyzés: Mindkét ország, Szlovákia és Magyarország is alkotórésze két határ menti régióknak, a Kárpátok Eurorégióknak (13 sz.), amely részleges tag, és az Ipoly Eurorégióknak (118 sz.), amely teljes jogú tagja az Európai Határ menti Régiók Szövetségének.

Összegezve: Az eurorégiók reakcióként jöttek létre az új területi egységek iránt felmerült igényekre, melyek a regionális szintű, határokon átnyúló együttműködésre épülnek. Úgy is felfoghatóak, mint, az államközi konfliktusok irányításának eszközei, vagy mint földrajzi területek, amelyek néhány ország területének részeit foglalják magukba, és a szubszidiaritás, valamint a kooperáció elvein alapulva valósultak meg. Az eurorégiókat közös vonások kötik össze, mint pl. az állandóság, jogalanyiség, saját közigazgatási, műszaki és pénzügyi források valamint saját belső döntéshozatal. Az eurorégiók a posztkommunista országokban a XX. század kilencvenes éveiben jelentek meg, miközben a határ menti régiók szövetségének létrehozásának gondolata már a hatvanas években felmerült a bázeli, regionális tervezésről tartott nemzetközi konferencián. 1993-ban az említett kezdeményezések megjelentek Szlovákiában is, létrejön a Kárpátok Régió, melyet Lengyelország délkeleti és Szlovákia északkeleti részei alkotnak, Ukrajna, Magyarország és Románia határ menti kontaktrégióival közösen. A határokon átnyúló együttműködés kulcsfontosságú intézménye az EU keretében az Európai Határ menti Régiók Szövetsége lett, 1971-ben, amely a határ menti és a határokon átnyúló régiók érdekeit képviseli európai és nemzeti szinten.

Ellenőrző kérdések

1. Határozza meg a határ menti régiók gazdasági teljesítőképességét és az azt befolyásoló tényezőket!
2. Melyek a határ menti régiók fő típusai?
3. Magyarázza el a térbeli és funkcionális feltételek fogalmát és alkalmazását a határ menti régió meghatározására!
4. Határozza meg az eurorégiók fogalmát és létrejöttük okait!
5. Mik az eurorégiók legfőbb céljai?
6. Milyen érdekeket érvényesít az Európai Határ menti Régiók Szövetsége?

Gyakorlati feladatok

1. A térbeli és funkcionális feltételek alapján határozza meg az összes határ menti régiót egy kiválasztott országban!
2. Végezze el egy választott programterület SWOT elemzését, amely a határokon átnyúló együttműködés kérdéskörébe tartozik!

4. Eurorégiók és euroregionális társulások

4.1. Egy sikeres határokon átnyúló régió - eurorégió példája

A sikeres határokon átnyúló régió – eurorégió egyik legjobb példája egy olyan határokon átnyúló régióban található terület, amiben három ország vesz részt, de valójában öt partner: egy német régió – Aachen, egy holland tartomány – Limburg és három belga entitás. Ezt a sikeres határokon átnyúló régiót – eurorégiót mutatja be a következő esettanulmány.

Egy sikeres határokon átnyúló régió - eurorégió példája (esettanulmány - Best practices) – szabadon feldolgozva prof. Dr. Frank Delmartin alapján, a Löweni katolikus egyetemről, Belgiumi Európai Tanulmányok Intézete (2004)

A Benelux államok aránylag kicsi országok, melyek sok határral rendelkeznek, minek következtében az INTERREG program ott nagyon népszerű volt. A határok, melyeket a földrajztudomány elsősorban az egyes nemzetállamok határaiként értelmez, sokkal összetettebb jelenséget képviselnek, mint a közigazgatási-politikai felosztás. Az adott határokon átnyúló régióban három ország vesz részt, de valójában öt partner: egy német régió – Aachen, egy holland tartomány – Limburg és mivel Belgium egy bonyolult ország, három belga entitás. Limburg hollandul beszélő, Liège franciaajkú tartomány, de egyúttal megtalálható itt egy kicsi, de dinamikus német közösség is. A németül beszélő közösséget 90 ezer ember alkotja, akik Belgiumban élnek, de a német nyelvet használják. Az új eurorégió legfontosabb jellemzője a keretében fellelhető eltérő közigazgatási kultúra. Liège tartomány a franciául beszélő szocialisták bástyája, akik a szocializmus hasonló koncepcióját támogatják, mint Franciaország.

A tartomány hollandul beszélő lakosságát és közösségüket mindig marginálisnak, perifériálisnak és egy kicsit falusiasnak tartották. Liègeben azt tartják, hogy ez egy olyan város, ahol mindenki élhet. A valóságban azonban mindenki azt várja, hogy a fejlesztési kezdeményezésekkel elsősorban a kormány fog előállni. Vagyis ez egy teljesen más megközelítése a társadalmi és gazdasági fejlődés felfogásának. A német nyelvű közösség alkotmányosan védett közösség, azért is mert erősen lojális Belgiummal szemben. A hagyomány szerint, a királyon kívül ők az egyetlen belgák. Azért lojálisak, mert habár németül beszélnek, nem akarják, hogy németeknek tartsák őket.

Az Aacheni régió fontos a német történelemben, az a hely, ahol évszázadokkal ezelőtt a német-római császárokat koronázták. Berlin szempontjából azonban marginális régió. Valójában intellektuálisan nem marginális, mivel hatalmas műszaki egyeteme van, az egyik legjobb Németországban, ahol rengeteg külföldi diák tanul. A holland Limburg tartomány szintén kissé marginális, mivel Belgiumról lett leválasztva 1839-ben. A holland nyelv nagyon különleges dialektusát beszélik. Mindent összevetve megállapítható, hogy ennek a régióknak közös sorsa van. 3,9 millióan lakják és a közös határok, az eltérő nyelvek és politikai kultúra aránylag összetett képet jeleznek, amit árnyalnak a 2. világháborús szerepek is.

Bizonyos értelemben ez összefüggő, összetartozó régió, akkor is, ha politikailag és szellemileg nagyon eltérő entitást mutat. Hogyan lehet ezekkel a tényekkel megbirkózni? Helyiek egy csoportja teljesen „fentről” kezdeményezést indított a kölcsönös közeledés érdekében. A teljesen „fentről” kifejezés problémát rejt, mivel a belga tartományoknak

kormányzójuk van, aki egy nem választott állami hivatalnok. Ennek a személynek a kinevezése szinte élethosszig tart, nem formális, de hatékonyan és nagyon nagy erkölcsi tekintéllyel jár. A németajkú közösségnek (90 ezer ember) azonban választott kormányzója van. Az Aacheni régió Németországban csak egy Regierungsbezirk, mivel csak kicsi részét képezi egy nagy szövetségi köztársaságnak, Észak-Rajna-Vesztfáliának, melynek központja Düsseldorf.

A Regierungspräsident, a kormányzó és a kormány elnöke találkoztak és létrehoztak egy előkészítő bizottságot a Maastrichti székhelyű, Euroregion Maas-Rhein elnevezésű eurorégió kialakítására, melyet a Maas és Rajna folyók határoltak volna. Az előkészítő bizottságnak lehetősége volt eldönteni, hogy ez az együttműködés hivatalos vagy nem hivatalos lesz-e. Annak ellenére, hogy ez egy felülről jövő kezdeményezés volt, a kormányzók megértették, hogy a polgárság jelentős mértékben hozzájárulhat az eurorégió sikeréhez. Az eurorégió parlamentjének létrehozása is felvetődött. A törvények értelmében ez ma nem megengedett, de továbbra is az egyik cél maradt. Az Interreg ebben a törekvésben bizonyos módon a minőség védjegyeként szolgál, mivel a hagyomány szerint az, amit az egységes Európa zászlaja alatt tesznek, nem lehet illegális. Az Interregnek köszönhetően az erőfeszítést nem egy új független régió létrehozására tett kísérletként értelmezik, hanem a regionális együttműködés európai projektjeként. Az Interreg így nemcsak pénzügyi alapot biztosít, hanem minőséget és legitimitást is. Létezik a nemzetállamok jogalkotása és létezik az európai közösség törvényhozása, és az, ami a kettő között marad, egy nagyon pragmatikus hozzáállásnak teremt lehetőséget, mint ebben az esetben.

Jelenleg a Maas-Rajna Eurorégió egy magánkézben lévő alapítvány, melyet a kormányzók és a Regierungspräsident irányítanak, nyilvános tanáccsal és saját parlamenttel, melynek két kamarája van. Ez a parlamenti struktúra még nem teljesen kiforrott, a politikusok kamarájára és a civil társadalom kamarájára oszlik. Habár a kezdeményezés 1992-ben indult, a parlament csak 1995-ben jött létre. Annak ellenére, hogy a politikusok önállóan is összeülhetnének, az esetek többségében a civil társadalom képviselőivel közösen találkoznak. Bizonyos módon ez egy példa az együttműködés új formáira a köz- és magánszektor között.

Az egyik oldalon létezik az alapítvány tanácsa, a másik oldalon pedig egy kétkamarás parlament, melyek közül mindegyiknek megvan a saját elnöke, és amelyek különféle bizottságokban közösen találkoznak. A legfontosabbak természetesen azok a témák, melyeket a bizottságokban vitatnak meg. A bizottságokban dinamikus kezdeményezések és új gondolatok születnek, ezeket aztán az alapítvány tanácsa politikai és közigazgatási valósággá alakítja át. Négy bizottságot hoztak létre, a:

- gazdaság és foglalkoztatottság;
- technológia;
- kis- és középvállalkozások, és
- kultúra, művelődés, ifjúság és európai identitás területén.

Mi lehet a kezdeményezés jövője?

Nem létezik arra vonatkozó terv, hogy az Maas-Rajna Eurorégió egy új EU országgá váljon. Az eurorégió csak egy kísérlet a határok negatív hatásainak csökkentésére,

marginalizálására és a gazdaságok konvergencia esélyének megerősítésére. Habár a nemzeti gazdaságok konvergencia lehetőségeiről beszélnek, az igazság az, hogy együttműködés helyett gyakran konkurenciaharcról van szó. Ha Európának ebbe a magasan fejlett részébe, ahol számos egyetem található, jön egy befektető és azt mondja: „szeretnék itt befektetni“, a logikus reakció a következő: „Ez nagyszerű hír, de konkrétan mibe?“, mivel ez fontos. Ebben a hozzáállásban rejlik a konkurencia. Nagyon fontos létrehozni legalább valamilyen alapvető közös öntudatot, az európai identitás és partnerek közötti kohézió formájában, hogy a mi eurorégióink lakosai ebben vagy amabban a kistérségében megvalósuló befektetéseket közös érdeknek tartásák.

Erőfeszítéseket a nemzeti kormányoknak is ki kell fejteniük, ezt bizonyítja az ún. nem kívánatos turisztika kérdése is.. Hollandia jogi szabályozása rugalmas a könnyű drogok viszonylatában, ezért számos turista érkezik ide. Ez jogalkotási probléma, de annak is a problémája, hogy mennyire lehet szemet hunyni azok felett, akik például Maastrichtba, a nevezetes Coffee shopokba járnak könnyű drogokat vásárolni, fogyasztani járnak, majd utána autót vezetnek, ami katasztrofális következményekkel járhat. A kérdés az, hogy mi a teendő ebben a helyzetben? Az eurorégió például biztosít úgynevezett street corner work-öt, ami szociális munkások nem formális hálózata, akik Maastricht utcáin elbeszélgetnek az ilyen turistákkal. Az ötlet az, hogy ne csak a rendőrséget támogassuk, hanem a szociális munkát is.

Az eurorégió szerkezete: létezik a Tanács és az elnökség. A parlamentnek 91 tagja van, 51 politikus és 40 tag a civil társadalomból. A civil társadalom itt nem csak a hagyományos alkalmazottakat és munkáltatókat képviseli, de a különféle társadalmi-szakmai csoportokat, egyesületeket és egyetemeket is, amelyek jelentős mértékben fejlesztik a know-how-ot. Maastrichtben az eurorégió jó működő titkársága van, itt ülészik a parlament is, mellesleg ugyan abban az épületben, amelyben 1992-ben aláírták a Maastrichti megállapodást.

Jelentős szerepe van az Interreg kezdeményezés Monitoring Bizottságának is. Az Interreg III A kezdeményezés a kilencvenes évek elejétől létezik, és attól az időtől kezdve kaptámogatásokat. A Monitoring Bizottság felügyel minden aktivitást és független az elnökségtől és az eurorégió parlamentjétől. A bizottság független pozíciónak örvend, amely lehetővé teszi számára az EU alapok helyes felhasználásának monitorozását. Az eurorégió szerkezete rámutat arra, hogy a Maas-Rajna Eurorégió projektként működik tovább. Az Interreg ebben az esetben csak eszköz, és ha az Európai Bizottság úgy döntene, hogy nem folytatja anyagi támogatását, az alapítvány akkor is folytatná tevékenységét.

Mik az eurorégió pozitívumai?

Mindenekelőtt az a tény, hogy sok év után létrejön egy régió belül a partnerség közös érzése. Az eurorégió alkalmas és elfogadható megnevezés egy ilyen kollektív entitás számára. Az eurorégió elnevezés magában hordozza két folyó, a Maas és a Rajna nevét, és általánosan elfogadható. Új kollektív identitás jön létre, szervezetileg jól működő, a civil társadalom széles bevonásával.

Az is érdekes helyzetet teremt, hogy a Benelux államokban bizonyos határokon átnyúló együttműködések az Európai Közösség megalakulása előtt létrejöttek. Sajnos, mivel Németország nem része a Benelux államoknak, szükséges megtalálni a megfelelő jogszabályi keretet, hogy az alapítvány keretében legális partnerként léphessen fel.

Mik a problémák?

Az Interreg a projekt elindításához biztosít eszközöket, de ez nem egy állandó dotációs forma, ezért szükséges saját forrásokra és a partnerek forrásaira is támaszkodni. A Maas-Rajna Eurorégió szintén nagyban függ a szereplőktől, főleg az elnökségben ülő személyiségektől. Szerencsére, az elnökség, az elnök és a kormányzók 3-4 évente cserélődnek. Lehetséges, hogy idővel individuális szinten bizonyos ellenszenv alakulna ki személyük ellen, ami veszélyforrást jelenthet.

Mindenesetre a Maas-Rajna Eurorégió nagyon érdekes tapasztalatokat nyújthat Közép- és Kelet-Európa országai számára. A Maas-Rajna Eurorégió annak példája, amit működő, határokon átnyúló régióknak nevezhetünk.

Ez nem egy olyan régió, amely erős, egyesítő identitásra épül, hanem az emberek azon érzésére, hogy valami közössel rendelkeznek, és hogy itt funkcionális alapon szeretnének fejlődni. Európában, elsősorban a régiók bizottságában erős identitású régiók képviseltetik magukat, de olyan régiók is, melyeknek erős alkotmányos hatásköreik vannak, melyeket alkotmányos régióknak neveznek. Azok a régiók, melyeknek nincs erős alkotmányos pozíciójuk, gyakran nagyon specifikusak és hangsúlyozzák, hogy azért működnek együtt, mivel „specifikus nyelven beszélnek és kölcsönösen közel állnak egymáshoz”.

Valószínűleg szükség lesz egy harmadik kategóriára is azon régiók számára, amelyek első látásra nem tűnnek átláthatónak, de melyekben van valami közös – ezek lehetnek a funkcionális régiók. És ilyen régiók Közép-Európában is létrejöhetnek. Nagyon jó indokok léteznek arra, hogy a különálló entitások a határokon átnyúló régiókban együttműködjenek. A Maas-Rajna Eurorégió éppen ennek nagyszerű példája, amelynek nagyon összetett, nem nagyon észrevehető, de rendkívül sikeres eljárásokat köszönhetünk.

Forrás: szabadon feldolgozva F. Delmartina (2004) alapján

Összegezve: Sikeres és működő eurorégióknak tekinthetjük a Maas-Rajna térségét, amelybe beletartoznak Németország, Hollandia és Belgium régiói. A legjelentősebbek a német Aacheni régió, a holland Limburg tartomány és a holland Liège-i régió. Ennek az eurorégióknak a legfontosabb jellemzője, az eltérő közigazgatási kultúrája. Általánosságban a Maas-Rajna Eurorégiót a közöttük húzódó határokkal, különböző nyelvükkel és politikai kultúrájukkal jellemezhetjük. Az eurorégió tulajdonképpen egy magánalapítvány, melyet a kormányzók, a nyilvános tanács és saját parlamentje irányít, amely két kamarából áll. Legfontosabb jellemzője az egy régió belüli partnerség közös érzése.

4.2. Eurorégiók és euroregionális társulások a magyar-szlovák határ mentén

4.2.1. A magyar-szlovák határ menti terület helyzete

A magyar-szlovák határ menti terület helyzetére jellemző a nehéz megközelíthetőség, ami később egy sor gazdasági és társadalmi problémában jelenik meg. Több forrás alapján elkészíthetők a SWOT elemzések, amelyek a határokon átnyúló együttműködés stratégiai tervezésének és finanszírozásának alapját képezik, a szomszédos magyar és szlovák régiók javára.

Példa a SWOT analízisre

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dinamikusan fejlődő gazdasági városi központok nemzetközi, nemzeti és regionális pozícióval (Budapest, Pozsony). ▪ Természeti és kulturális potenciál a turizmus több típusa számára ▪ Szakképzett munkaerő kínálat, viszonylag alacsony munkabér igénnyel ▪ Fejlett tercier/civil szektor, pénzügyi és kereskedelmi szolgáltatásokkal a gazdasági központokban ▪ A felsőfokú végzettség arányának növekedése a lakosság körében ▪ A határátkelők helyzetének javulása ▪ A környezet minőségének javulása, tekintettel a nehézipar és a környezetre veszélyes technológiák kiáramlására 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Koncentrált elvándorlás a központi agglomerációkba és centrumokba (Budapest, Győr, Pozsony, Kassa stb.) ▪ Nem kielégítő turisztikai infrastruktúra, a termékek, a helyi és regionális marketing alacsony minősége ▪ Mindkét országban jelentős számú roma lakosság hátrányos helyzete. ▪ Kevésbé fejlett gazdasági és kulturális együttműködés ▪ Nem kielégítő közös tervezés, programozás és monitorozás ▪ A tartós munkanélküliek és a fiatal munkanélküliek magas aránya, elsősorban a Kassai kerületben és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. ▪ Alacsony teljesítőképesség a KTF (kutatás és technológiai fejlesztés) területén, és a kutatási és innovációs költségek mindkét országban
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> ▪ A határokon átnyúló agglomerációk fokozatos alakítása/formálódása: <ul style="list-style-type: none"> ○ Nagyvárosi régió (Pozsony, Győr, Bécs) ○ Budapesti agglomeráció ○ Határokon átnyúló policentrikus rendszer (Miskolc, Kassa, Nyíregyháza) ▪ A határokon átnyúló együttműködés további fejlesztése, közös tervezés és intézményépítés segítségével ▪ Az akadályok fokozatos eltávolítása, a határ menti régió gazdasági integrációja során ▪ Integrált munkaerőpiac és közös szolgáltatások ▪ Együttműködés a megújuló energiaforrások területén 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ További gazdasági és társadalmi lemaradás, elsősorban a perifériális és vidéki területeken ▪ A kommunikáció hiánya és számos területen hiányzó együttműködés a stratégiai tervezésben (közlekedés, környezet, gazdaság) ▪ A gazdasági regionális diszparitások további növekedése, a vidéki területek és a központi agglomerációk között ▪ Állandó migráció a vidéki és perifériális területekről ▪ Passzivitás és társadalmi problémák, a gazdasági válság következményeiből eredően

4.2.2.Eurorégiók és euroregionális társulások a szlovák-magyar határ mentén

1999-ben a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma kiadott egy iránymutatást, a jogi személyek érdekcsoportjainak nyilvántartásba vételéről, amelyek abból a célból jöttek létre, hogy eurorégiók keretében fejlesszék a határokon átnyúló együttműködést. Ezeknek az

érdekcsoportoknak a létrejöttét, jogállását és megszűnését a Polgári Törvénykönyv 20f § és az azt követő §-ok szabályozzák. A társulás a nyilvántartásba történő bejegyzésével nyeri el jogképességét és válik jogi személylé, ezt a nyilvántartást a társulás székhelye szerint illetékes kerületi hivatal vezeti. A bejegyzés tárgyában, a kerületi hivatal határozata elleni fellebbezésről a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma dönt.

A szlovák-magyar határ, Szlovákia és szomszédjai között, a leghosszabb határszakasz (668,6 km). Ezen a határszakaszon jött létre a legtöbb eurorégió is. Ezt jelentős mértékben befolyásolta az is, hogy a szlovák határövezet e részében összpontosul a Szlovákiában élő magyar kisebbség túlnyomó része. Az eurorégiók és euroregionális társulások a szlovák-magyar határövezetben – kivéve a Kárpátok Eurorégiót, melynek története 1993-hoz kapcsolódik, miközben az ebben való szlovák részvétel eléggé bonyolult volt és csak 1999-ben, rendes taggá válásával stabilizálódott – a XX. és XXI. század fordulóján jöttek létre, 1999-ben és az azt követő években. Jelenleg Szlovákia és Magyarország határokon átnyúló területein 7 euroregionális társulás – eurorégió fejt ki tevékenységét (A SZK Belügyminisztériuma, 2012):

- Kárpátok Régió Társulás – Kárpátok Eurorégió, (szlovákiai központja Eperjes) - a szlovák rész rendes tagsága 1999-től.
- Karszt Eurorégió, (szlovákiai központja Szádalmás) – létrejött 2003-ban
- Sajó és Rima Unió – Sajó-Rima Eurorégió (szlovákiai központja Rimaszombat) – 2000-től.
- Neogradiens Régió – Neogradiens Eurorégió (szlovákiai központja Losonc) – 1999-től.
- Ipoly Eurorégió (szlovákiai központja Ipolyság) – 1999-től.
- Vág-Duna-Ipoly Regionális Társulás, Vág-Duna-Ipoly Eurorégió (szlovákiai központja Nyitra) – 1999-től.
- Duna Mente-Alsó-Vág Regionális Társulás – Duna Menti Három Szövetség Eurorégió – (szlovákiai központja Dunaszerdahely) – 2001-től.

A következő képen azok a szlovákiai és magyarországi régiók láthatók, amelyeket érintenek a határokon átnyúló együttműködési programok, melyeket tartalmaz a „Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013”.

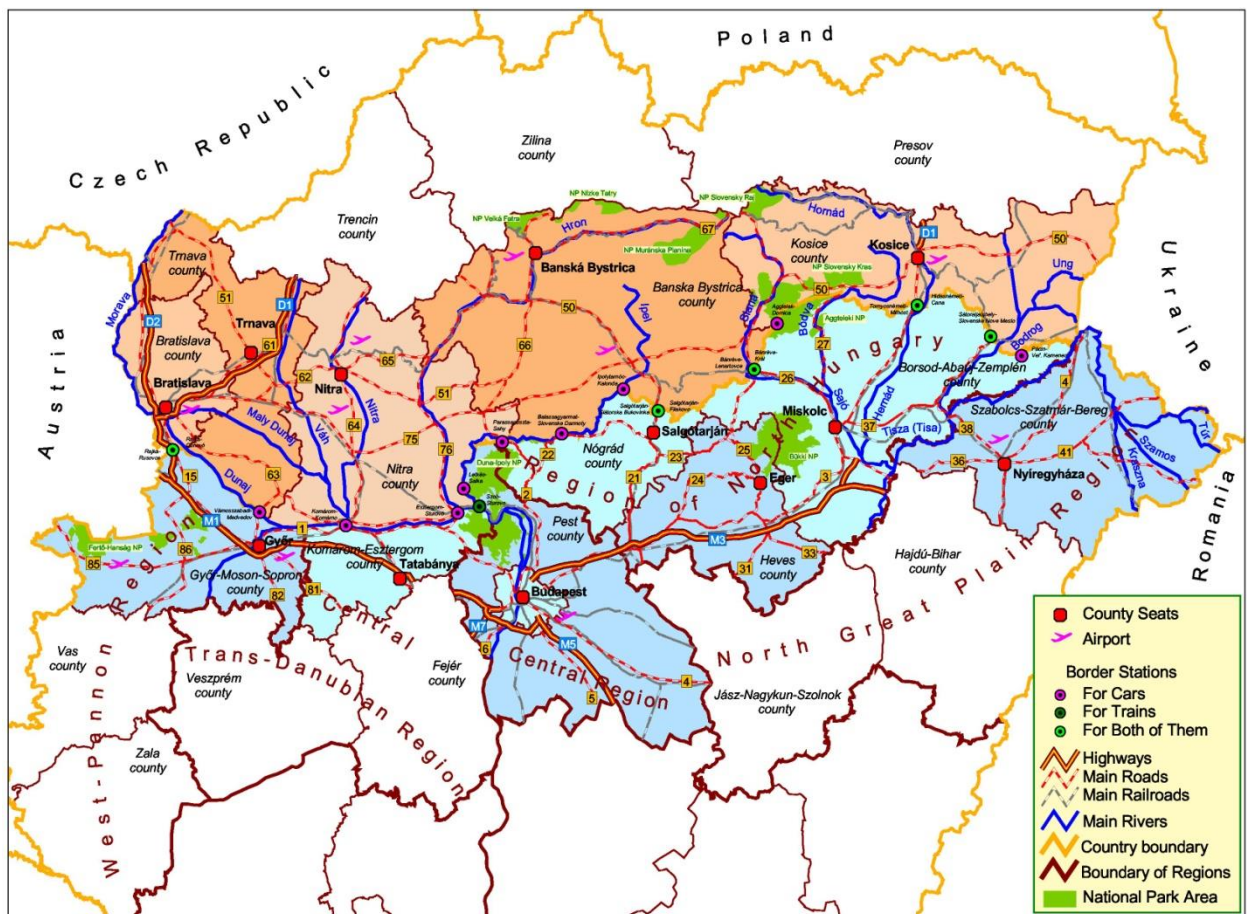
Bekapcsolódott NUTS III régiók (megyék) Magyarországon:

- Győr-Moson-Sopron (HU221)
- Komárom-Esztergom (HU212)
- Pest (HU102)
- Nógrád (HU313)
- Heves (HU312)
- Borsod-Abaúj-Zemplén (HU311)
- Szabolcs-Szatmár-Bereg (HU323)
- Budapest (HU101)

Bekapcsolódott NUTS III régiók Szlovákiában:

- Pozsonyi kerület (SK010)
- Nagyszombati kerület (SK021)

- Nyitrai kerület (SK023)
- Besztercebányai kerület (032)
- Kassai kerület (SK042)

4.1.ábra: A Magyarország és Szlovákia közötti határokon átnyúló együttműködésbe betagozódott régiók

Forrás: Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013

Összegezve: Eurorégiók és euroregionális társulások a szlovák-magyar határövezetben elsősorban a jelentős magyar kisebbségnek köszönhetően jöttek létre, amely ezt a vizsgált területet lakja. Szlovákia és Magyarország területén jelenleg 7 euroregionális társulás fejt ki tevékenységét (Kárpátok Eurorégió, Karszt Eurorégió, Sajó-Rima Eurorégió, Neogradiensis Eurorégió, Ipoly Eurorégió, Vág-Duna-Ipoly Eurorégió, Duna Menti Hármás Szövetség Eurorégió). A magyar-szlovák határ menti terület fő hiányossága a nehéz megközelíthetősége, ami egy sor gazdasági és társadalmi problémába torkollik.

Ellenőrző kérdések

1. Mi volt a Maas-Rajna térség fő problémája?
2. Melyek voltak a kulcsfontosságú lépések a vizsgált határokon átnyúló régió számára?
3. Hogyan kamatoztathatják a Maas-Rajna Eurorégió tapasztalatait a magyar-szlovák eurorégiók?
4. Milyen eurorégiók alakultak a magyar-szlovák határszakaszon?
5. Hogyan készül a SWOT elemzés és mire használják?

6. Melyek az erősségei és a gyengeségei a magyar-szlovák határ menti területeknek?

Gyakorlati feladatok

1. Mely közeli területeket kapcsolna egy eurorégióba és miért?
2. Végezze el saját SWOT elemzését, egy kiválasztott eurorégiót vizsgálva, amely a szlovák-magyar határövezetben található!

5. A határokon átnyúló együttműködések finanszírozása, az Észak-magyarországi régió és a Kassai kerület összehasonlítása

5.1. A határokon átnyúló és a területi együttműködés finanszírozása

Az Európai Unió programokon keresztül támogatja a határokon átnyúló együttműködést az EU határ menti régiókban, Közép- és Kelet-Európa országaiban valamint a mediterrán térségben. Az Európai Unió már 1990-től anyagi támogatást nyújt a határokon átnyúló együttműködéshez, számos program, kezdeményezés és projekt igénybevételeivel. Az első projekt 1990-ben az INTERREG társadalmi kezdeményezés volt, amely az EU határ menti régióit érintette. 1994-ben következett a határokon átnyúló együttműködés programja, a PHARE, amely a közép-európai országok határ menti régióit foglalta magába. A kevésbé kibontakozott programok közé tartozik:

- TACIS – az egykori Szovjet Unió utódállamainak határ menti régióinak támogatására jött létre;
- MEDA – a mediterrán országok támogatására;
- és a CARDS, mint új programok a Nyugat-Balkán országai számára (Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége, 2000).

A 2007-2013-as évek során Szlovákia határai mentén, a határokon átnyúló együttműködés 5 programja fut – 4 a belső határon és 1 a külső határon. A nemzetek feletti együttműködést két további program fedi le – Central Europe 2007-2013 és Southeast Europe 2007-2013. A régiók közötti összeurópai együttműködéshez rendelkezésre áll az INTERREG IVC program és az INTERACT II program is.

Az európai területi együttműködés az Európai Unió kohéziós politikájának új önálló célja. A Közösség Interreg regionális együttműködési kezdeményezéseiben és a határokon átnyúló együttműködési programokban szerzett tapasztalataira támaszkodik (CBC). Célja az EU különböző területeinek kiegyensúlyozott integrációjának elérése, a régiók együttműködésének támogatása által. A harmadik cél keretében „Európai területi (területi) együttműködés” el kell érni a határokon átnyúló, nemzetek feletti és régiók közötti együttműködés megerősödését. Ezen cél programjai 181,7 millió európai forintot érintenek, akik a határ menti régiókban élnek (az EU összlakosságának 37,5%), miközben az EU összes régiója és azok lakossága részei a 13 transznacionális együttműködő régió egyikének.

A harmadik célra 8,723 milliárd eurót különítettek el (a regionális politika költségvetésének 2,5%-a) és ezek az eszközök a következő módon kerülnek elosztásra:

- 6,44 milliárd euró a határokon átnyúló együttműködésre: 77,61%;
- 1,83 milliárd euró a nemzetek feletti együttműködésre: 18%;
- 445 millió a régiók közötti együttműködésre: 3,8%.

A határokon átnyúló együttműködés fő céljai a 2007-2013-as programidőszakban, az Európai Regionális Fejlesztési Alapról szóló, 2006. július 5-i 1080/2006/EK sz. EP és Tanácsi rendelet szerint elsősorban a következők:

- a határokon átnyúló gazdasági, társadalmi és környezeti tevékenységek fejlesztése a tartósan fenntartható területi fejlődés közös stratégiáinak segítségével, főleg a

vállalkozások támogatásán keresztül, elsősorban az MSP, az idegenforgalom, a kultúra és a határokon átnyúló kereskedelem fejlesztésével;

- a természeti és kulturális források közös védelmének és kezelésének támogatása és javítása valamint a természeti és műszaki kockázatok megelőzése;
- a városi és vidéki területek közötti kapcsolat támogatása;
- az elszigeteltség csökkentése a közlekedési, információs és kommunikációs hálózatok és szolgáltatások hozzáférhetőségének javításával valamint a határokon átnyúló víz-, hulladék- és energetikai rendszerek és berendezések által;
- az együttműködés fejlesztése a befogadóképesség és az infrastruktúrák közös használata által, elsősorban az egészségügy, a kultúra, az idegenforgalom és oktatásügy területén.

Szlovákia és Magyarország, jelenleg az EU határokon átnyúló együttműködési programjai közül ötöt használ. Kivételes helyzete van az Ukrajnával közös programnak, amely az Európai Szomszédosági és Partnerségi Támogatási Eszközön (ENPI) keresztül valósul meg és az egyetlen multilaterális – négyoldalú program. Szlovákián és Ukrajnán kívül Románia és Magyarország is részt vesz benne. Ezekhez a programokhoz hozzá kell számítani az INTERREG B és C programok utódait is: Program Central Europe 2007-2013 (Közép-Európa), Program Southeast Europe 2007-2013 (Délkelet-Európa) és INTERREG IVC és INTERACT II.

Az ENPI helyettesíti az eddigi TACIS programot, melynek célcsoportja a kelet-európai országok és egyesíti a balkáni és mediterrán programokat is.

A határokon átnyúló együttműködés projektjei esetében megkövetelik:

- a projekt közös kidolgozását;
- közös implementációt;
- a személyek közös részvételét a projektben;
- közös finanszírozást.

A legszembetűnőbb változás a 2004-2006 programidőszakkal szemben az ún. vezető partner (lead partner) elvének megerősítése. A vezető partner vagy a fő projektkezelő aláírja a szerződést az irányító szervvel az NFP folyósításáról, felel az egész projekt implementációjáért és egyúttal átveszi az összes pénzeszközt az irányító szervtől tekintet nélkül arra, hogy melyik országból származik. Ezeket az eszközöket később a megállapodás alapján átutalja partnerének, illetve partnereinek.

5.1.táblázat

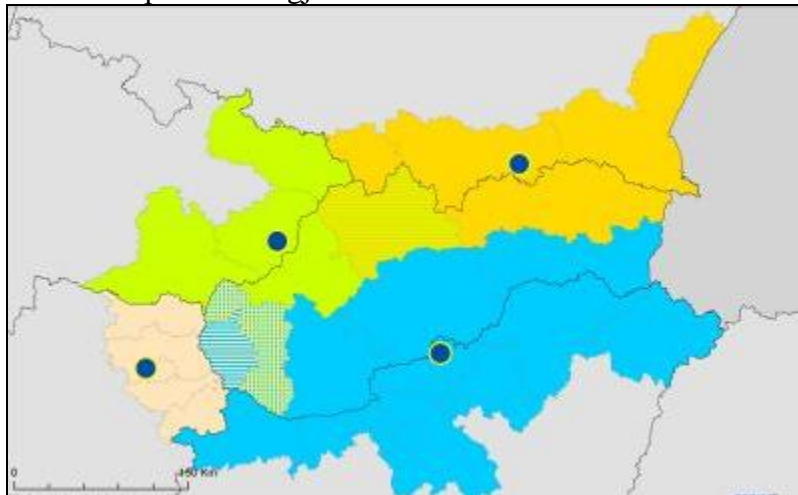
A határokon átnyúló, nemzetek feletti és régiók közötti együttműködés fő programjai 2007-2013-ban, az SZK és Magyarország részvételével

Operatív program	Az irányító szerv székhelye / A program közös technikai titkárságának székhelye	Alap
Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program	Magyarország/Budapest	ERDF
ENPI CBC Szlovák Köztársaság-Ukrajna-Magyar Köztársaság-Románia	Magyarország/Budapest	ERDF/ENPI
Central Europe (Közép-Európa)	Ausztria/Bécs	ERDF
Southeast Europe (Délkelet-Európa)	Magyarország/Budapest	ERDF

INTERREG IVC	Franciaország/Lille	ERDF
INTERACT II		ERDF

Forrás: www.euractiv.sk

A következő két ábrán a bilaterális határokon átnyúló együttműködés programjai láthatók, melyek implementálják a Szlovák Köztársaságot és a Magyarországot szomszédos országaikkal, melyek az Európai Unió tagjai.

5.1.ábra: Szlovákia (Határokon átnyúló együttműködési programok)

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/slovakia/crossborder/index_en.htm

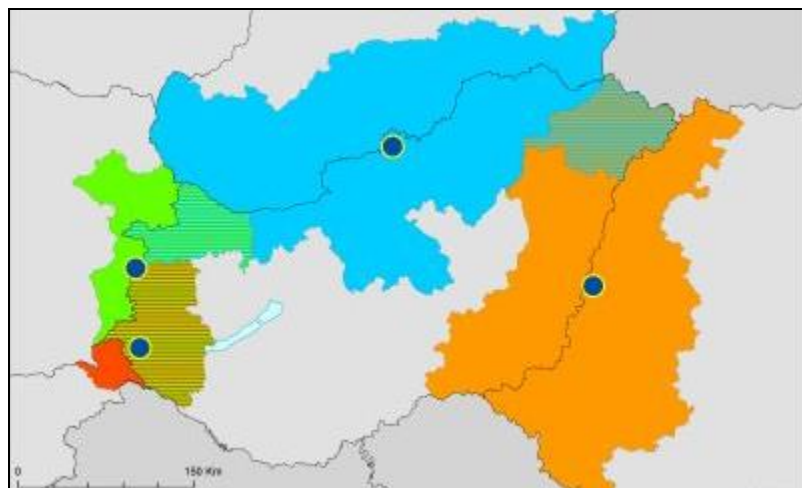
Megjegyzés:

Világoskék: Hungary - Slovakia: Cross-border co-operation programe

Sárga: Poland - Slovakia: Cross-border co-operation programme

Zöld: Czech republic - Slovakia: Cross-border co-operation programme

Krémszín: Slovakia - Austria: Cross-border co-operation programe

5.2. ábra: Magyarország (Határokon átnyúló együttműködési programok)

Forrás:

http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/hungary/crossborder/index_en.htm

Megjegyzés:

Világoskék: Hungary - Slovakia: Cross-border co-operation programme
 Narancssárga: Hungary - Romania: Cross-border co-operation programme
 Zöld: Austria – Hungary: Cross-border co-operation programme
 Piros: Slovenia – Hungary: Cross-border co-operation programme
 Magyarország és Szlovákia együttműködésével elsősorban a következő operatív programok foglalkoznak.

5.1.1.A határokon átnyúló együttműködés programjai

A végső felhasználók/átvevők számára jelenleg 2 program áll rendelkezésre a szlovák-magyar határokon átnyúló együttműködés keretén belül. Ezek a Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013 és az ENPI Magyarország - Szlovákia - Románia - Ukrajna Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013.

MK-SZK Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013	ENPI Magyarország - Szlovákia - Románia - Ukrajna Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013
<p>A Magyarország-Szlovákia operatív program az Európai Regionális Fejlesztési Alap (EFRR) részeként közös támogatást tartalmaz, konkrét szlovák és magyar régiók számára, melyek a közös határ mentén fekszenek. A magyar régiók a következők: Győr-Moson-Sopron megye, Komárom-Esztergom megye, Pest megye, Nógrád megye, Heves megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Budapest. A szlovák régiók a következők: Pozsonyi kerület, Nagyszombati kerület, Nyitrai kerület, Besztercebányai kerület és Kassai kerület.</p>	<p>Az ENPI Program a 2007-2013-as időszakban, a résztvevő EU országok Ukrajnával közös, külső határain került megvalósításra.</p> <p>A program 2008. szeptember 23-án lépett érvénybe, miután azt az Európai Bizottság elfogadta. A program 7 év alatt 68.638.283 eurót helyezett el.</p> <p>A program, négy prioritáson keresztül, a lehetőségek széles skáláját kínálja a potenciális felhasználók számára – gazdasági és társadalmi fejlődés, a környezet minőségének javítása, a határ hatékonyságának növelése és az interperszonális együttműködés támogatása.</p> <p>A program általános célja az ökológiai, társadalmi és gazdasági fenntartható fejlődés területén történő együttműködés megerősítése és elmélyítése Ukrajna Kárpátalja, Ivano-Frankivska és Chernivetska régiói, valamint Magyarország, Románia és Szlovákia jogosult és szomszédos területei között.</p>

<p>Az operatív program a következő prioritások segítségével épül fel:</p> <p>1. prioritás: Gazdaság és társadalom Ennek a prioritásnak a célja a határokon átnyúló vállalkozói együttműködés fejlesztése, a vállalkozói infrastruktúra támogatásán keresztül. A tervek között szerepel az emberi kapcsolatok fejlesztése is, a kutatás, technológiai fejlesztés és innováció területén, támogatva az emberi erőforrások közös kihasználását a művelődésben és a munkaerőpiacon valamint az interperszonális tevékenységek kezdeményezését. A közös turisztikai és egészségügyi projektek támogatása és a partnerségi hálózatok fejlesztése.</p> <p>2. prioritás: Környezet, környezetvédelem és megközelíthetőség Ennek a prioritásnak a célja a környezetvédelemre fókuszáló közös akciók támogatása. Az egyik kulcsfontosságú irányzat a közlekedési infrastruktúra fejlesztése, beleértve az utak, határátkelőhelyek és tömegközlekedés kiépítését. A kommunikációs infrastruktúra, az információs csatornák javítására irányuló törekvés támogatásából tesz szert előnyökre.</p> <p>3. prioritás: Műszaki segítség Műszaki segítséget a program implementálásának szükségessége miatt nyújtanak. Anyagi támogatás is hozzáférhető, ami az irányítás, monitorozás, kiértékelés és ellenőrzés költségeit fedezi.</p>	<p>A program, konkrét prioritásokon és intézkedéseken keresztül, a lehetőségek széles skáláját kínálja a potenciális felhasználók számára. A prioritások céljait a következőképpen határozták meg:</p> <p>1. prioritás: A gazdasági és társadalmi fejlődés támogatása 1.1 intézkedés: Összehangolt turizmusfejlesztés 1.2 intézkedés: Jobb feltételek kialakítása az MSP és a vállalkozói környezet számára</p> <p>2. prioritás: A környezet minőségének javítása 2.1 intézkedés: Környezetvédelem, a természeti források tartósan fenntartható kihasználása és irányítása 2.2 intézkedés: Vészhelyzeti felkészültség</p> <p>3. prioritás: A határ hatékonyságának növelése 3.1 intézkedés: A közlekedési infrastruktúra, a határátkelőhelyek és a határellenőrző berendezések modernizálása</p> <p>4. prioritás: Az interperszonális együttműködés támogatása 4.1 intézkedés: Intézményi együttműködés 4.2 intézkedés: Kis mértékű interperszonális együttműködés</p>
<p>Honlap: http://www.husk-cbc.eu/</p>	<p>Honlap: http://www.huskroua-cbc.net/en/</p>

A nemzetek feletti területi együttműködés programjai

A nemzetek feletti együttműködést két program fedi le – a Közép-Európa Program (Central Europe) 2007-2013 és a Délkelet-Európa Program (Southeast Europe) 2007-2013.

Közép-Európa Program	Délkelet-Európa Program
A Közép-Európa Program az Európai Unió programja, amely közép-európai országok közötti együttműködést támogatja, célja az	A Délkelet-Európa Program a nemzetek feletti partnerségek fejlesztésére fókuszál, a stratégiai jelentőségű ügyekben, célja a

<p>innováció, a hozzáférhetőség és környezet javítása valamint a versenyképesség és a városok és régiók vonzerejének növelése.</p> <p>A Közép-Európa Program 231 millió EUR-t fektet be a nemzetek feletti együttműködési projektek finanszírozásának biztosításába, melyekben állami és magán szervezetek vesznek részt a következő országokból: Ausztria, Cseh Köztársaság, Németország, Magyarország, Olaszország, Lengyelország, Szlovénia, Szlovákia és Ukrajna.</p> <p>A programot az Európai Regionális Fejlesztési Alap finanszírozza és a 2007-2013-as időszakban valósul meg.</p>	<p>területi, gazdasági és társadalmi integrációs folyamat javítása, és hozzájárul a régió összetartó erejének, stabilitásának és versenyképességének megerősítéséhez.</p> <p>A projekt általános célja a területi, gazdasági és társadalmi integrációs folyamat javítása Délkelet-Európában, valamint a területek összetartó erejének, stabilitásának és versenyképességének megerősítéséhez való hozzájárulás, a nemzetek feletti partnerségek fejlesztése és a stratégiai fontosságú ügyekben végrehajtott közös akciók által.</p>
<p>A Közép-Európa Program projektekhez biztosít anyagi támogatást, négy prioritás keretében:</p> <p>1. prioritás: Az innováció megkönnyítése Közép-Európában</p> <p>A jelen prioritás keretében működő projektek az összes régió innovációs környezetének javítására szolgálnak és lehetővé teszik azok innovációs potenciáljának kihasználást. Ez a prioritás a következő beavatkozási területeket foglalja magába:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az innováció keretének bővítése, • Az innovációk terjesztéséhez és alkalmazásához szükséges kapacitás megállapítása, • Az ismeretek fejlesztésének támogatása. <p>2. prioritás: A hozzáférhetőség javítása – Közép-Európában és annak keretében</p> <p>Jelen prioritás keretében működő projektek a hozzáférhetőség, a gazdasági fejlődés előfeltételeinek és a programterület keretében található különbségek csökkentésének kulcsfontosságú tényezőinek javítására fókuszálnak.</p> <p>Ez a prioritás a következő beavatkozási területeket foglalja magába:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A közép-európai összefonódások javítása, 	<p>Az operatív program általános és konkrét céljai prioritási tengelyek segítségével lesznek nyomon követhetők, amelyek hozzájárulnak a program különböző konkrét céljaihoz:</p> <p>1. prioritási tengely: Az innovációk és a vállalkozás megkönnyítése</p> <p>Ezt a célt a következő beavatkozási területek segítségével érik el:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A technológiák és innovációs hálózatok fejlesztése specifikus területeken, • Kedvező környezet megteremtése az innovációs vállalkozások számára, • A keretfeltételek javítása és az út előkészítése az innováció számára. <p>2. prioritási tengely: A környezet védelme és javítása</p> <p>Ezt a célt a következő beavatkozási területek segítségével érik el:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az integrált vízgazdálkodás javítása és az árvizek kockázatának megelőzése, • A környezeti kockázati megelőzés javítása, • Az együttműködés támogatása a természeti értékek és a védett területek irányítása területén, • Az erőforrás- és energiahatékonyság támogatása.

<ul style="list-style-type: none"> • A teljes körű logisztikai együttműködés fejlesztése, • A fenntartható és biztonságos mobilitás támogatása, • Az információs és kommunikációs technológiák támogatása valamint az alternatív megoldások fejlesztése a hozzáférhetőség javítása érdekében. <p>3. prioritás: A környezet felelős használata A jelen prioritás keretében működő projektek középpontjában Közép-Európa környezetének jobb kihasználása és a környezetvédelem áll. Ez a prioritás a következő beavatkozási területeket foglalja magába:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jó minőségű környezet fejlesztése, a természeti erőforrások és a természeti örökség kezelése és védelme által, • A természeti és ember okozta katasztrófák kockázatainak és hatásainak csökkentése, • A megújuló energiaforrások támogatása és az energiahatékonyság növelése, • Környezetkímélő technológiák és tevékenységek támogatása. <p>4. prioritás: A városok és régiók versenyképességének és vonzerejének növelése Ez a prioritás a következő beavatkozási területeket foglalja magába:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A policentrikus településszerkezet és területi együttműködés fejlesztése, • A területi hatások és a demográfiai változások és társadalmi változások megoldása, • A kulturális források tőkésítése, hogy a városok és régiók vonzóbbá váljanak. 	<p>3. prioritási tengely: A hozzáférhetőség javítása Ezt a célt a következő beavatkozási területek segítségével érik el:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az elsődleges és másodlagos közlekedési hálózatok propagálásának, tervezésének és üzemeltetésének koordinálásának javítása, • A „digitális szakadék” megoldási stratégiáinak fejlesztése, • A teljes körű/multimodális platformok keretfeltételeinek javítása. <p>4. prioritási tengely: A nemzetközi együttműködés fejlesztése a területek fenntartható fejlődése érdekében Ezt a célt a következő beavatkozási területek segítségével érik el:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A nagyvárosi területeket és a regionális rendszerszerű településeket befolyásoló alapvető problémák megoldása, • A vonzó és elérhető növekedési területek kiegyensúlyozott mintájának támogatása, • A kulturális értékek felhasználásának támogatása a további fejlődés érdekében.
<p>Honlap: http://www.central2013.eu</p>	<p>Honlap: http://www.southeast-europe.net/en/</p>

5.1.2.A régiók közötti területi együttműködés programjai

A régiók közötti összeurópai együttműködéshez, a szlovák és magyar jogalanyok számára az INTERREG IVC és az INTERACT II programok állnak rendelkezésre.

INTERREG IVC Program	INTERACT II.
<p>Az INTERREG IVC anyagi eszközöket biztosít a régiók együttműködéséhez Európa keretein belül. Az Európai Közösség területi együttműködési céljának égisze alatt valósul meg, finanszírozását pedig az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF) biztosítja. Az operatív programot 2007 szeptemberében fogadták el, a 2007-2013-as időszakra. Ez a program az INTERREG IIC programhoz kötődik, amelyre a 2002-2006-os időszakban került sor.</p> <p>Az INTERREG IVC program átfogó célja a regionális politika és a regionális politikai eszközök hatékonyságának javítása. A projekt a partnerek tapasztalatcseréjéhez kötődik, melyek ideális esetben felelősek a helyi és regionális politika fejlődésért.</p> <p>A támogatás területei az innováció és a tudásgazdaság, a környezet és a kockázat-megelőzés.</p>	<p>Az INTERACT operatív program az Európai Területi Együttműködés programjainak összetettségével kapcsolatos irányítási kérdésekre összpontosít. Az operatív program nagy mennyiségű szakmai tapasztalatot használ a regionális fejlesztés, a határokon átnyúló, nemzetek feletti és régiók közötti együttműködés valamint a hálózati programok területén, amelyek az Európai Unió tagállamaiban jöttek létre az INTERREG kezdeményezés által.</p> <p>Az INTERACT II operatív program elsődleges célja, hogy az Európai Területi Együttműködés programjaiban részt vállaló egyes szereplőknek támogatást nyújtson a programok hatékonyabb és eredményesebb megvalósításához.</p> <p>Az INTERACT II program fő céljának teljesítéséhez, annak résztvevői, a területi együttműködési programokban részt vállaló szereplők szükségleteire fognak fókuszálni. Az INTERACT program célcsoportja olyan intézmények és szervek, amelyek Európában az Európai Területi Együttműködés programjainak irányítására voltak létrehozva.</p>

<p><i>1. prioritás: Innováció a tudásgazdaság</i> A prioritás a lisszaboni stratégiához kötődik, célja a regionális és helyi szervek támogatása, valamint a további regionális szinten bekapcsolódó résztvevő feleké. Politikájuk, módszereik és kapacitásuk javítása az innovációk és a tudásgazdaság területén, éspedig a tudás valamint a tapasztalatok régiók közötti kicserélésével és átvitelével, az egész Európai Unióban, továbbá új politikai irányok és megközelítések fejlesztése.</p> <p>2. prioritás: Környezet és kockázat-megelőzés A 2. prioritás célja, amely a Göteborgi stratégiához kapcsolódik, szintén az állami szervek és a további érdekelt felek megerősítése. A környezet minőségének és az európai régiók vonzerejének növelése érdekében, politikájuk javítása és új megközelítések fejlesztése, a régiók közötti tudás és tapasztalatcsere értelmében.</p>	<p>Az INTERACT II program két prioritás alapján épül fel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1. prioritás: Szolgáltatások előkészítése és biztosítása • 2. prioritás: Műszaki segítség <p>Ezek a prioritások egy sor konkrét beavatkozást kínálnak, beleértve az információ-források biztosítását, támogatást az együttműködés területén, a tartalom és a publicitás terjesztését valamint a minőségirányítást.</p>
<p>Honlap: www.interreg4c.eu</p>	<p>Honlap: http://www.interregc.sk/interact-ii/</p>

Ezek a lehetőségeken kívül, az európai területi együttműködés célja keretében, az összes (néhány esetben a kiválasztott) EU tagországban létezik néhány további program is, melyekbe Norvégia és Svájc is bekapcsolódik:

- URBACT II
- ESPON 2013,
- EEA Grants and Norway Grants
- The Swiss Contribution
- Nemzetközi Visegrádi Alap

Urbact II

Ez az operatív program az Európai Regionális Fejlesztési Alap strukturális segítségére épül, az európai területi együttműködés célja keretében, minden tagországban, Norvégia és Svájc bevonásával. A program célja az együttműködés támogatása a városok fejlesztésének területén és az európai városok közötti tapasztalatcsere megerősítése. Az URBACT II városfejlesztési program a városfejlesztési politika hatékonyságát javítja és erősíti az integrált városfejlesztés közös koncepcióját. A program 181 várost, 29 országot és 5000 aktív tagot tömörít.

Az URBACT II program konkrét céljai közé tartozik a tapasztalatok és tudás, elsősorban városok közötti, cseréjének megkönnyítése, mégpedig politikai, irányítási, de megvalósítási szinten is, a jó gyakorlat terjesztése tapasztalatcsere által, a know-how átvitelének biztosítása, valamint a politikai tényezők és az operatív programokat irányító szervek segítése, a városok tartósan fenntartható fejlődésének akcióterveinek definiálása.

Az URBACT II program a következő együttműködési prioritásokra fókuszál:

1. prioritás: A városok, a növekedés és foglalkoztatottság hajtóelemei;
2. prioritás: Vonzó és összetartó városok;
3. prioritás: Adminisztratív segítség.

ESPON 2013

Az ESPON Program (Európai Hálózat a Területi Fejlődés és Területi Kohézió Megfigyelésére) az egyik a 3. cél programjai közül, melyet az „Európai Területi Együttműködés a 2007-2013 közötti időszakban” megnevezéssel illetnek. Ez egy olyan kutatási program, amely a területi tervezés és a regionális fejlődés területein végzett kutatást támogatja. A program tehát valóban hasznos azon felhasználók széles körei számára, akik az európai területekhez kapcsolódó információkkal és adatokkal dolgoznak.

Az ESPON 2013 program általános célja, azon fejlesztések támogatása, amelyek a területi kohézió és Európa területének harmonikus fejlődésének elérését célozzák, és pedig a dinamikus jelenségekről és azonosítható területi tökérről és potenciálról szóló összehasonlítható információk, elemzések és forgatókönyvek biztosításával, amelyek a régiók és nagyobb területek fejlesztéséhez járulnak hozzá, valamint az európai versenyképességhez, területi együttműködéshez és a fenntartható, kiegyensúlyozott fejlődéshez.

Az ESPON 2013 program öt prioritást tartalmaz, melyek figyelembe veszik a programstratégiát és a meghatározott általános célokat. Az első négy prioritás tematikus és meghatározza az ESPON 2013 program keretében megvalósított projektek irányvonalát. A következő prioritásokról van szó:

- a területfejlesztés, a versenyképesség és a kohézió alkalmazott kutatása;
- a felhasználók kérésein alapuló célirányos elemzések;
- tudományos platform és eszközök;
- tökérsítés, tulajdon és részvétel;
- adminisztratív segítség.

EEA Támogatások

A 2009–2014 közötti időszakban az EGT Támogatások Európa 15 országában 86 programot támogattak. Az EEA Támogatások az EU 12 tagországában hozzáférhetőek, amelyek 2004 és 2007 között léptek be az EU-ba vagy Európai Gazdasági Térségbe (EGT), valamint Görögország, Spanyolország és Portugália számára.

Az EEA Támogatásokat Izlanddal, Liechtensteinnel és Norvégiával közösen finanszírozzák. Ez a három ország méretétől és gazdasági fejlettségétől függően járul hozzá a támogatási rendszerhez. A 988,5 millióeuróhoz, a 2009 és 2014 közötti időszakban, Norvégia körülbelül 94 %-kal, Izland mintegy 5 %-kal és Liechtenstein pedig csak alig több, mint 1 %-kal járult hozzá. Az EEA Támogatások döntéshozó szerve a Finanszírozási Mechanizmus Bizottság, amely Izland, Liechtenstein és Norvégia külügyminisztériumainak képviselőiből áll.

5.2.táblázat

A finanszírozás megoszlása az érintett tagállamokban, a 2009 – 2014 közötti időszakban

Bulgária 78.6 M €	Magyarország 70.1 M €	Portugália 58 M €
Ciprus 3.9 M €	Lettország 34.6 M €	Románia 190.8 M €
Cseh Köztársaság 61.4 M €	Litvánia 38.4 M €	Szlovákia 38.4 M €
Észtország 23.0 M €	Málta 2.0 M €	Szlovénia 12.5 M €

Görögország 63.4 M €	Lengyelország 266.9 M €	Spanyolország 45.9 M €
----------------------	-------------------------	------------------------

Forrás: <http://eeagrants.org/Who-we-are/EEA-Grants>

Az eszközök legkevesebb 30 %-át a környezetvédelemre, klímaváltozási intézkedésekre és megújuló energiaforrásokra fordítják. Az energiahatékonyság javítása és a megújuló források arányának növelése az energetikai iparban a projekt kulcsfontosságú céljai közé tartoznak. A finanszírozás azokat a projekteket támogatja, amelyek az energiahatékonyság javítását, a kis- és középvállalatok energiahatékonyság területén kifejtett kezdeményezéseit és a megújuló energiaforrásokból származó energia előállításának növelését célozzák. Fontos prioritások közé tartozik továbbá a tengerek szennyeződéseinek eltávolítása, a környezet monitorozásának javítása és a biodiverzitás megőrzése. Az új NOG (Norvég Alap) programok elérik a 147 millióeurót, és az EEA Támogatásokat felhasználó, mind a 15 országban bevezetésre kerültek. Az eszközöket az életképes demokratikus rendszer támogatására és a társadalom sebezhető csoportjainak segítésére szánják.

A 2009–2014 közötti programidőszakban, Az EEA Támogatásokon keresztül többek között a következő programterületeket finanszírozták:

- környezetvédelem és irányítás;
 - integrált tengeri és belvízi gazdaság;
 - a környezet valamint az integrált tervezés és irányítás monitorozása ;
- klímaváltozás és megújuló energiaforrások;
 - energiahatékonyság;
 - megújuló energiaforrások;
 - polgári társadalom;
 - NGO programok;
- emberi és társadalmi fejlődés;
 - Veszélyeztetett gyermekek és ifjúság;
 - a nemzeti egyenlőtlenségek csökkentésére és a társadalmi betagozódás támogatására irányuló helyi és regionális kezdeményezések;
 - közegészségügyi kezdeményezés;
 - a nemek közötti egyenlőség figyelembe vétele és a munkahelyi és családi élet kiegyensúlyozottságának előmozdítása;
 - a menekültügy és a migráció intézményi kerete;
 - a kulturális és természeti örökség védelme és helyreállítása.

További információk a következő honlapon található: <http://eeagrants.org/Who-we-are/EEA-Grants>

Norvég Alap támogatásai

A 2009–2014 közötti időszakban, a Norvég Támogatásokból 12 európai országban, 61 programot finanszíroztak. A Norvég Támogatások 12 tagállam számára hozzáférhetőek, amelyek 2004 és 2007 között léptek be az EU-ba. Norvég Támogatások címén, Norvégia 800 millió EUR-t különített el erre a finanszírozási időszakra. Ennek a támogatási rendszernek a döntéshozó szerve a norvég külügyminisztérium. Norvégia ezenkívül az EEA Támogatások 95 %-át is biztosítja.

5.3.táblázat

A finanszírozás megoszlása

Bulgária 48.0 M €	Magyarország 83.2 M €	Lengyelország 311.2 M €
Ciprus 4.0 M €	Lettország 38.4 M €	Románia 115.2 M €

Cseh Köztársaság 70.4 M €	Litvánia 45.6 M €	Szlovákia 42.4 M €
Észtország 25.6 M €	Málta 1.6 M €	Szlovénia 14.4 M €

Forrás: <http://eeagrants.org/Who-we-are/Norway-Grants>

A klímaváltozás és a növekvő szennyeződés a változó környezet és korunk legégetőbb problémái közé tartoznak. Norvégia az EU partnere a klímaváltozás elleni harcban és az erőforrás-hatékony gazdaságban. A Norvég Alap támogatásainak mintegy negyedét a széndioxid összegyűjtésére és tárolására használják fel a Cseh Köztársaságban, Lengyelországban és Romániában. A széndioxid összegyűjtésének és tárolásának technológiájának alkalmazása folyamán (CSS) begyűjtik a fosszilis tüzelőanyagokból valamint olaj- és földgáztermelésből származó széndioxidot. A költséghatékony technológiák és megoldások fejlesztése, a CO₂ biztonságos tárolására közös nemzetközi erőfeszítést igényel. A Norvég Támogatásokból, hét felvevő országban az ökológiai innovációt is finanszírozzák. Ez egy új, vállalkozás-fejlesztési program, amely elsősorban a kis- és középvállalatok támogatására összpontosít. A norvég programok további fontos vonása a megfelelő/méltányos munka és a háromoldalú párbeszéd támogatása, 12 országban. A megfelelő/méltányos munka és a háromoldalú párbeszéd általános alapja olyan intézkedéseket támogat, mint pl. a társadalmi párbeszédet elősegítő struktúrák, az egészség és a környezet védelme, megkülönböztetés elleni harc és a nemek egyenlőségéért folyó munkahelyi harc.

A 2009–2014 közötti költségvetési időszakban, a Norvég Programok többek között a következő programterületeket támogatták:

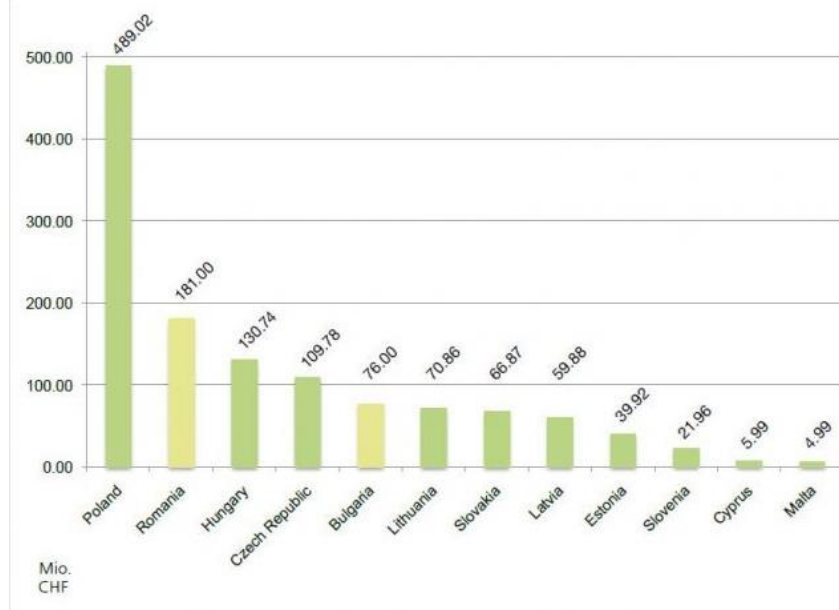
- ökológiai innováció az iparban;
- megfelelő/méltányos munka és háromoldalú párbeszéd;
- emberi és társadalmi fejlődés;
- a kapacitás és az intézményesített együttműködés építése a norvég közintézmények valamint a helyi és regionális szervek között;
- a határokon átnyúló együttműködés;
- közegészségügyi kezdeményezés;
- a nemek közötti egyenlőség figyelembe vétele és a munkahelyi és családi élet kiegyensúlyozottságának előmozdítása;
- Schengeni együttműködés és harc a határokon átnyúló és szervezett bűnözés ellen;
- javító-nevelő szolgáltatások, beleértve a börtönbüntetést is.

További információk a következő honlapon található: <http://eeagrants.org/Who-we-are/Norway-Grants>

A svájci hozzájárulás

2008-tól Svájc különféle projekteken vesz részt, amelyek a kibővített Unióbangazdasági és társadalmi különbségek csökkentésére irányulnak. A gyors növekedés ellenére, amely egyes esetekben jellemző az ország EU-ba való belépését közvetlenül követő évekre, az új tagországok jóléti szintje viszonylag alacsony és az eltérés az EU-15 tagállamaihoz képest viszonylag nagy. A partnerországok egy részét kedvezőtlenül érintette a pénzügyi és gazdasági válság, ami megmagyarázza, hogy a Svájci hozzájárulást miért fogadták pozitívan. A Svájci vállalás a szolidaritás kifejezésének bizonyos formája. Ezzel egyidejűleg Svájc lefektette az EU új tagországaival való gazdasági és politikai kapcsolatainak szilárd alapját.

A hozzájárulás haszonélvezőiként tíz új tagállamot találunk, melyek 2004. május 1-jén léptek be az Európai Unióba. 2009-től Svájc ugyanígy hozzájárul Bulgária és Románia támogatásához is, az utóbbiak 2007. január 1-jén csatlakoztak az EU-hoz. Az eszközök a következőképpen oszlanak el:

5.3.ábra: A Svájci hozzájárulás – a finanszírozás megoszlása

Forrás: <http://www.contribution-enlargement.admin.ch/en>

A rendelkezésre álló pénzeszközök egy elosztási kulcs alapján kerülnek szétosztásra, melyet Norvégia esetében is használnak, az EU-n kívüli ország hozzájárulásainak elosztására. A számítás alapját a népesség nagysága, valamint az adott ország egy főre jutó jövedelme képezi.

Annak ellenére, hogy ezek az országok sikeresen átalakították gazdaságukat központilag irányított tervgazdaságról piacgazdasággá, több szempontból még mindig elmaradnak az EU-15-khöz tartozó országok mögött. Az egy főre jutó átlagos jövedelem, az új EU tagországokban, mintegy fele, az EU-15 átlagának. A 2004-ben csatlakozott új tagállamoknak nyújtott segély keretén belül, Svájc összesen 1 milliárd CHF folyósítására tett ígéretet, melyet egy ötéves időszakra osztott szét (2007-2012). Bulgária és Románia, akik 2007-ben léptek be az EU-ba, mintegy 257 millió CHF támogatásra számíthatnak (a 2009–2014 közötti időszakban).

Az EU új tagállamai négy tematikus terület projektjeire kapnak anyagi eszközöket:

- biztonság és stabilitás, a reformok támogatása;
- környezet és infrastruktúra;
- a magánszektor támogatása;
- emberi és társadalmi fejlődés.

Ezekon a területeken a legnagyobb a partnerállamok lemaradása az EU-15 országaival szemben. A támogatást elsősorban a lemaradó régiók felé irányítják. A projektek az egészségügyi ellátás javítására, a levegő és víz minőségének javítására valamint az oktatásba és szakképzésbe történő befektetésre fókuszálnak. A Nemzeti Koordinációs Egységek (NCUs) feladata a különféle partnerországokban a projektjavaslatok elbírálása. Az SDC és a SECO szakemberei döntenek el, mely projektek kapják meg a szükséges anyagi eszközöket, továbbá irányítják és figyelemmel kísérik a projektek végrehajtását.

További információk a következő honlapon találhatóak: <http://www.contribution-enlargement.admin.ch/en>

Nemzetközi Visegrádi Alap

A V4 országok (Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia) kormányai 1999. májusában, Pozsonyban szerződést írtak alá a Nemzetközi Visegrádi Alap kialakításáról, melynek székhelye Pozsonyban lett. Az alap hivatalos nyelve az angol. Az alap célja a V4 országok közötti szorosabb együttműködés fejlesztése. Az alap támogatni szeretné a regionális együttműködést, közös kulturális, tudományos és nevelési projektek fejlesztésének segítségével valamint támogatja a fiatalok csereprogramjait és a határokon átnyúló együttműködést. Az alap a következő támogatásokat biztosítja:

- Standard támogatások (Standard Grants) - a következő területek aktivitásait támogatják: kulturális együttműködés, tudományos csereprogramok és kutatás, művelődés, ifjúsági csereprogramok, határokon átnyúló együttműködés, a turizmus támogatása.
- Kis támogatások (Small Grants) - a következő területek aktivitásait támogatják: kulturális együttműködés, tudományos csereprogramok és kutatás, művelődés, ifjúsági csereprogramok, határokon átnyúló együttműködés, a turizmus támogatása.
- Visegrádi Ösztöndíjak (Visegrad Scholarships) - lehetővé teszik a V4 tagok számára az akadémiai csereprogramokat és a külföldi érdeklődők számára a V4 országokban való tanulást. Az ösztöndíjak képzési (PhD szintű vagy egyéb post-Master képzések) és kutatási projektekhez is felhasználhatók. „In-coming“ ösztöndíj – speciális ösztöndíj a Visegrádi Ösztöndíj keretén belül, a nem EU tag, de a V4 országokkal szomszédos országokból érkező diákok számára, akik itt szeretnének tanulni.

Az alap költségvetése a V4 országok kormányainak egyenlő hozzájárulásából áll. 2012-ben az alap költségvetése 7,530,701 € volt, miközben mind a négy ország ugyanakkora összeggel járul hozzá az alaphoz. A Nemzetközi Visegrádi Alapra vonatkozó összes információ megtalálható a következő honlapon: <http://visegradfund.org>.

A felsorolt programokon kívül, léteznek további specifikus európai források is, mint például a regionális kezdeményezés – JASPERS, JEREMIE, JESSICA, környezetvédelmi programok – LIFE +, fejlesztéssel és kutatással foglalkozó programok – Kutatási és Technológiafejlesztési Hetedik Keretprogram és Versenyképesség és Innováció Keretprogram (CIP Competitiveness and Innovation Framework Programme), egészségprogram – Közösségi Egészségügyi Cselekvési Program, a művelődést és kultúrát célzó programok – Az egész életen át tartó tanulás programja – COMENIUS, ERASMUS, LEONARDO DA VINCI, GRUNDTVIG, Transzverzális program, Jean Monet Program, Fiatalok Lendületben Program, Program MEDIA 2007-2013, Kultúra 2007-2013 Program, Polgárok Európáért Program és továbbiak, amelyek nem érintik közvetlenül a határokon átnyúló együttműködést, de melyek keretében olyan projekteket is támogatnak, melyek részben magukban hordozzák a határokon átnyúló együttműködés nézőpontját is.

Összegezve: 1990-ben jött létre az első közös INTERREG kezdeményezés, amely az EU határ menti régióit érintette és a határokon átnyúló együttműködés anyagi támogatásra fókuszált. Az Ukrajnával, Magyarországgal és Romániával kötött együttműködés keretében egyetlen

multilaterális – négyoldalú ENPI Program (Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz) jött létre. A határokon átnyúló együttműködés szintjén a végső felhasználók számára 2 program létezik Szlovákia és Magyarország együttműködése keretében, konkrétan a magyar-szlovák határokon átnyúló együttműködés, melynek célja a gazdasági és társadalmi integráció szintjének növelése Szlovákia és Magyarország közös határ menti területein, valamint a fentebb említett ENPI Program. A nemzetek feletti együttműködést támogatja a Közép-Európa Program, amely a városok és régiók innovációjának, versenyképességének és vonzerejének növekedését tartja szem előtt, és a Délkelet-Európa Program, melynek feladata a területi, gazdasági és társadalmi integráció támogatása. Ezek mellett magyar-szlovák régiók közötti együttműködés keretében rendelkezésre állnak az INTERREG IVC és az INTERACT II programok.

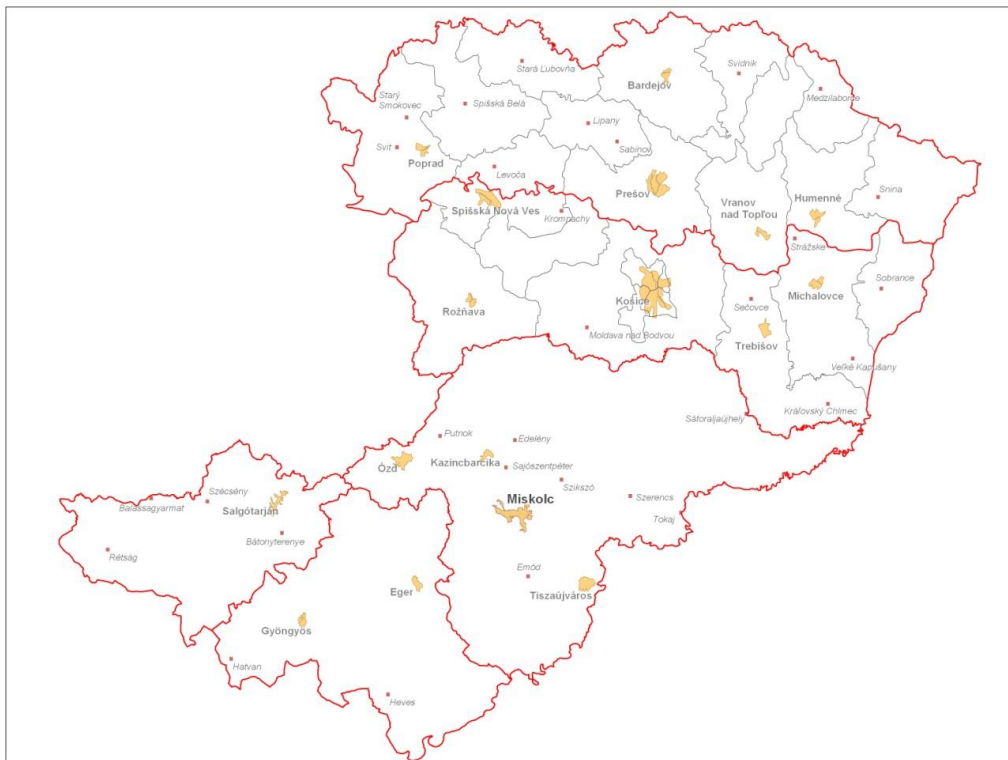
5.2. Észak-Magyarország és a Kassai kerület gazdasági fejlődésének összehasonlítása

Észak-Magyarország Magyarország északkeleti részén terül el. A régiót, melynek közigazgatási központja Miskolc, három megye alkotja: Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád. A régiót északról Szlovákia, nyugatról Közép-Magyarország, délről és keletről pedig a Észak-Alföld határolja. Észak-Magyarország az ország területének több mint 14 %-át teszi ki, ami azt jelenti, hogy az ország negyedik legnagyobb régiója.

Kelet-Szlovákia területe Szlovákia területének csaknem egyharmadát teszi ki, lakosainak száma pedig az ország összlakosságának 29 %-át. Kelet-Szlovákia regionális önkormányzatának feladatát két megyei önkormányzat látja el az Eperjesi és a Kassai kerületben. A terület három országgal határos: délről Magyarországgal, keletről Ukrajnával és északról Lengyelországgal. Az Ukrajnával közös határ egyben az EU külső határa is.

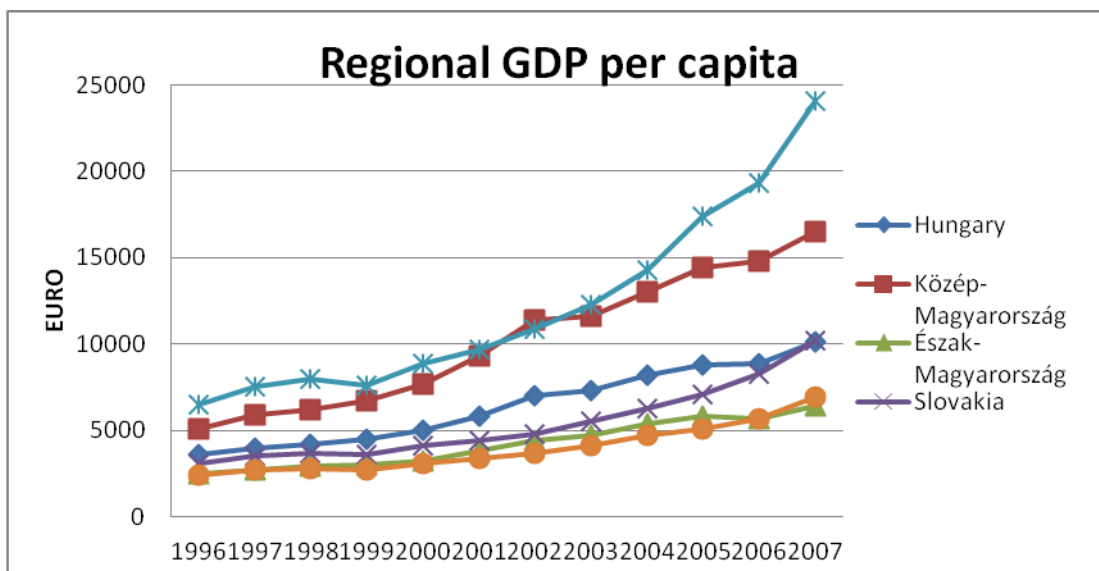
Kelet-Szlovákia és Észak-Magyarország régiói aránylag sok hasonló vonást és jellemzőt mutatnak (Gál, Rácz 2008, Mezei 2005):

- a szocializmus idején kiépített nehézipar és annak hanyatlása 1989 után;
- perifériális helyzet tekintettel az ország fővárosára és az EU kulcsfontosságú piacaira és intézményeire;
- tapasztalatok a központi irányítású tervgazdasággal;
- a regionális GDP hasonló szintje;
- a kistélepülések magas száma és a terület vidékiességének hasonló szintje;
- a közlekedési hálózat gyenge minősége és alacsony fejlettségű szerkezete;
- a nehézipar jelenléte által okozott magas légszennyeződés;
- magas szintű társadalmi kirekesztés és a roma lakosság aránylag magas számaránya;
- az egyetem és kutatóintézetek főleg a régió legnagyobb városában helyezkednek el (Kassa és Miskolc);

5.4.ábra: Kassai önkormányzati kerület Szlovákiában és Borsod-Abaúj-Zemplén megye Magyarországon

A vizsgált régiók gazdasági fejlődését a szokásos piaci árakon egy főre jutó standard regionális GDP segítségével lehet illusztrálni, összehasonlítva a megfelelő nagyvárosi régiókkal – lásd a képet.

5.5.ábra: Regionális GDP folyó árakon
Forrás: Eurostat 2010. szerkesztés

Bulgária és Románia EU-ba való belépése előtt, Kelet-Szlovákia (SK04) mindkét kerülete és Észak-Magyarország (HU31) az EU25 254 NUTS-2 listáján a tíz legalacsonyabban értékelt régió között helyezkedett el. Pozíciójuk az EU25-ről EU27-re történt bővítése után javult. Habár az egy főre jutó regionális GDP (folyó/jelenlegi árakon) nőtt, a különbségek, tekintetbe véve a nagyvárosi területeket és az urbanizált régiókat – Pozsonyi kerület (SK01) és Közép-Magyarország (HU31), szintén növekedtek.

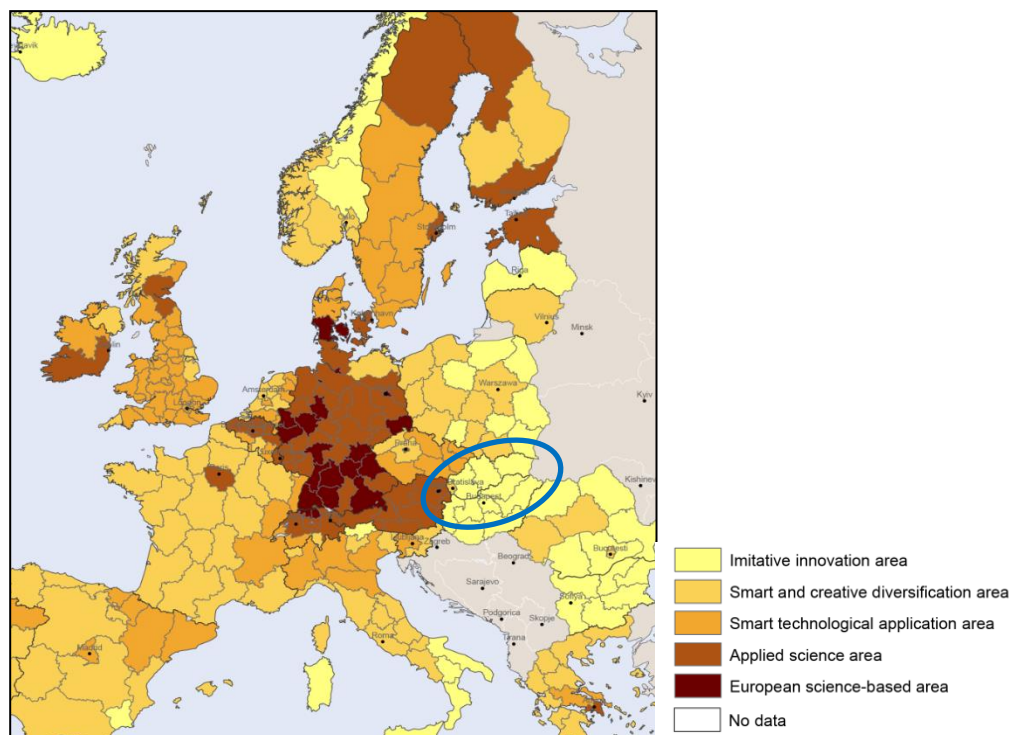
5.4.táblázat

Észak-Magyarország és Kelet-Szlovákia alapvető gazdasági összehasonlítása

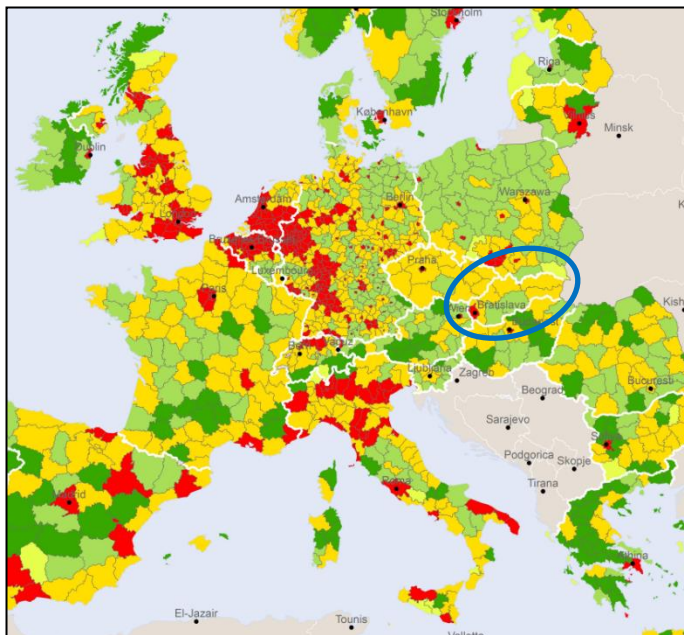
Régió ID	HU10	HU31	SK01	SK04
Az egy főre jutó GDP, %-ban, az EU átlagához képest	66,3	25,9	96,7	27,8
A GDP növekedésének szintje, %-ban	5,75	3,02	5,81	4,48
Foglalkoztatási ráta, %-ban	62,16	49,22	73,12	56,51
Munkanélküliségi ráta, %-ban	4,61	13,37	3,39	13,20
Forgalomsűrűség: a személyautók száma, 100 lakosra számítva:	34,40	23,38	39,24	20,04
Az egy főre jutó munkatermelékenység, EUR-ban	57 502	32 687	34 845	20 887

Forrás: Eurostat, 2010.

A fentebb bemutatott összes mutató alapján, Magyarország és Szlovákia határ menti övezete még mindig elmarad az EU-27-ek átlaga mögött (ugyanakkor a fővárosi régiók adatai is), a vizsgált mutatók tekintetében, melyek az innovációs teljesítményt fejezik ki. A következő térképeken látható a két régió helyzete, európai kontextusba helyezve (ESPON, 2012):

5.6.ábra: Térkép: Az innovációk területi elhelyezkedése (ESPON KIT projekt) Magyarország és a Szlovák Köztársaság határokon átnyúló együttműködéséhez

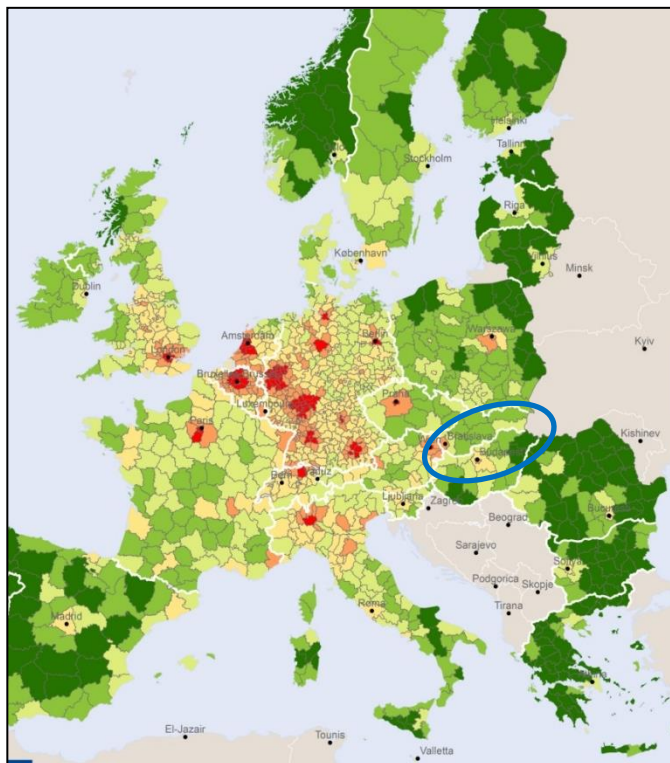

(Accessible=close to a city)

Urban-Rural Typology

- Predominantly Urban
- Intermediate Accessible
- Intermediate Remote
- Predominantly Rural Accessible
- Predominantly Rural Remote

5.7.ábra: Térkép: A városias és vidékies területek összehasonlítása, Magyarország és a Szlovák Köztársaság határokon átnyúló együttműködéséhez

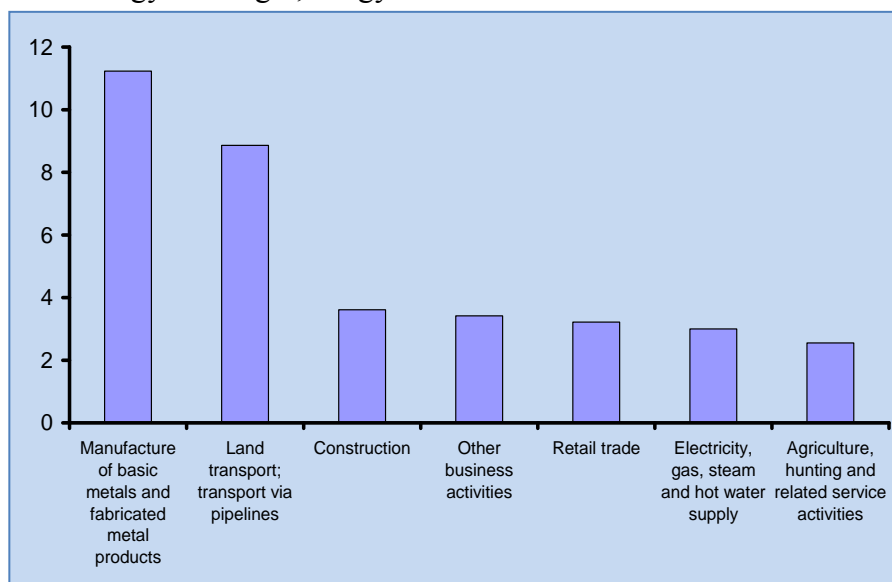
Multimodal potential accessibility, 2006

- < 50.0
- 50.1 - 75.0
- 75.1 - 100.0
- 100.1 - 125.0
- 125.1 - 150.0
- > 150.1
- no data

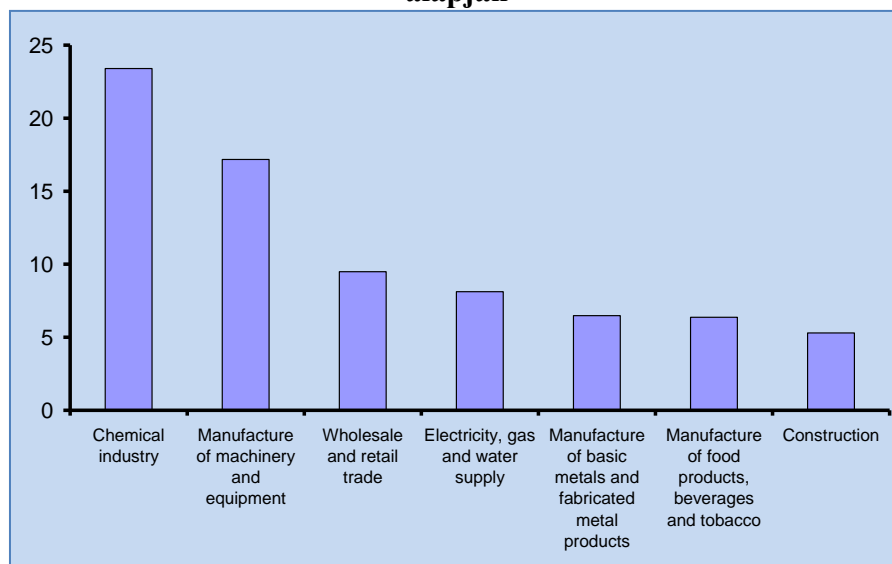
5.8.ábra: Térkép: Multimodális hozzáférhetőség (ESPON hozzáférhetőség) Magyarország és a Szlovák Köztársaság határokon átnyúló együttműködéséhez

A potenciális hozzáférhetőség a NUTS 3 régiókhöz, közúti, vasúti vagy légi közlekedési eszközökkel, az európai átlaghoz viszonyítva, fejezi ki a hozzáférhetőségi indexet.

Ha a regionális gazdasági struktúrát vizsgáljuk, mindkét régióban továbbra is érzékelhetőek egyes elemek a múlt század 50-es 60-as éveiben történt iparosítás örökségéből– az alapvető fémek, kohászati és fémtermékek gyártása Kelet-Szlovákiában, vegyipar valamint gépek és berendezések gyártása Észak-Magyarországon. A specializáció valamivel magasabb szintje jellemző Észak-Magyarországra, ahogy az a következő ábrából is kitűnik:

5.9.ábra: Kelet-Szlovákia ipara, a teljes foglalkoztatottséghez mért aránya alapján

5.10.ábra: Észak-Magyarország ipara, a teljes foglalkoztatottséghez mért aránya alapján

Húsz évvel később mindkét régió fokozatos változást mutat regionális gazdasági szerkezetében. Az átalakítási folyamat során tapasztalt általános tendenciáról van szó, melynek célja a munkanélküliség alacsonyabb szinten való tartása, közvetlen külföldi befektetések igénybevétele. Azonban mindkét régióban új iparágak is fejlődnek, melyek a gyorsan

növekvő ágazatokhoz kapcsolódnak – IKT, kreatív ipar és megújuló energiaforrások Kelet-Szlovákiában, emellett, Észak-Magyarországon a megújuló energiaforrásokkal egy fejlett klasztervállalat foglalkozik (ENIN), és megtalálható továbbá a mechatronikai és nanotechnológiai ágazat is.

Napjainkban, az 52 szlovákiai ipari park közül, csak 3 található Kelet-Szlovákiában. Összehasonlításként, a 165 támogatott projekt közül, mely az „ipari park” címet kapta, 28 van Észak-Magyarországon. Speciális esetnek tekinthetjük a kenyheci ipari zónát, Kassa és a magyar határ közelében. A kis falu befektetők odacsalogatását tűzte ki célul és jelenleg 2500 alkalmazottat foglalkoztat a letelepedett 12 társaság (pl.: Getrag Ford), miközben sokszor az államilag támogatott ipari parkok küzdenek a túlélésért.

Jó példa lehet az ENIN klaszter, amely a környezetvédelem területén tevékenykedik, és amely összeköti hulladékkezelő tevékenységeit a távfűtéssel, az acél és vegyipar vízellátásával, mezőgazdasággal, erdőgazdálkodással és ingatlankezeléssel. Miskolc-Tapolcán működik egy figyelemre méltó intézmény, a Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Nonprofit Kft, amely főleg anyagvizsgálattal, lézertechnológiával, nanotechnológiával, biotechnológiával, információs és kommunikációs technológiával, logisztikával és gyártási technológiával foglalkozik. Kelet-Szlovákia területén nem létezik egyetlen egy hasonló, kereskedelmi orientáltságú intézmény sem.

Egy közelmúltban elvégzett kutatás rámutat arra, hogy a regionális növekedés függ egy sor külső és belső minőségi tényezőtől, ezeket foglalja össze, mindkét régióra vonatkozólag, az alábbi táblázat, mely a megközelíthetőségen/hozzáférhetőségen/elérhetőségen alapul (Tödtling, Tripple 2004, Cooke 2004, Asheim et al. 2007). Mindkét régió mutatja a két régió ipari és perifériális régió kevert tulajdonságait.

5.5.táblázat

Dimenzió	Hiányosságok	Jellemző erre a típusú régióra
Gazdaság és cégek	A fejlett ágazatokra specializálódott, hiányoznak vagy gyengén fejlettek a klaszterek régi ipari és perifériális	régi ipari és perifériális
	A nagy cégek dominanciája	régi ipari
Tudásbázis	Szintetikus, mérnöki	régi ipari
Innovációs aktivitások, hálózatok és regionális csoportosulások	Keskeny technológiai pályák, alacsony szintű kutatás és fejlesztés valamint innováció	régi ipari és perifériális
	Technológiai és a politikai bezártság	régi ipari
	Hangsúly a részleges és eljárási innováción	régi ipari és perifériális
Főiskolák – kutatási szervezetek, művelődés	A hagyományos ágazatok és technológiák felé fordulás	régi ipari
	A hangsúly a technikai tudáson, vezetési képességeken, a modern végzettség gyakran hiányzik	

Regionális innovációs rendszer	Nemzeti, szervezett és fentről lefelé érvényesített	régi ipari
Tudásátadás	néhány szolgáltatás elérhető, de általánosságban gyenge a szerkezet, további specializált szolgáltatások hiánya, gyengén igazodik a kereslethez	régi ipari és perifériális
A határokon átnyúló együttműködés	A KGST időszakában nem támogatták, kevésbé fejlett	-

A “path dependence” és a “lock-in” effektus szerint a regionális pozíció és a gazdasági szerkezet 20 év múlva a következőképpen alakulhat:

- a nagy cégek és a régi ipari gazdasági struktúrák elsőbbséget élveznek, bár mindkét régióban megjelentek az új ígéretes ágazatok;
- léteznek az egykori ipari ismereteken alapuló gazdasági aktivitások, melyek a technológiai trendek keretében összefüggő területek kialakulásához vezetnek, ilyenek pl. a logisztika, nanotechnológia, IKT, energetika és környezetvédelem. Szakértői interjúk hangsúlyozzák az ismeretek eltolódását a környezetkárosító nehézipar irányából az energetikai és environmentális ágazatok felé;
- a magas munkanélküliségi ráta az új munkahelyek hiányára utal és a munkanélküliségi rátával összefüggésben megfigyelhető a munkaerő migrációja a nagyvárosi régiók és a külföld irányába;
- mindkét régióban kimutatható a kognitív „lock-in“, főleg a vidéki régiókban, ahol igen magas a munkanélküliek aránya. Ezt a helyzetet tükrözi minden választáson az alacsony részvétel, a radikális és populista megoldásokra valamint a paternalista hozzáállásokra történő szavazás stb. (Mezei, 2005).

A rendelkezésre álló innovációs mutatók is hasonló eredményt mutatnak mindkét régió esetében, az innovációs bemenet (K&F kiadások) és az innovációs kimenetek (szabadalmi bejelentések) oldalán is

5.6.táblázat

A régiók alapvető mutatói összevetve a nagyvárosi régiókkal.

Régió ID	HU10	HU31	SK01	SK04
K&F Kiadások - Vállalkozói %-ban GDP	0,69	0,13	0,26	0,12
K&F Kiadások - Kormány %-ban GDP	0,45	0,02	0,40	0,07
K&F Kiadások – Oktatási intézmények %-ban GDP	0,23	0,18	0,22	0,08
Szabadalmi bejelentések száma/Bejelentett szabadalmak száma	42,20	4,30	19,80	4,00

Forrás: Eurostat 2010, OECD Regional Statistics 2010.

A szomszédos régiók hasonlatosságait a következő pontokba lehet összefoglalni:

- regionális típusú innovációs rendszer, top-down politika – domináns nemzeti döntéshozatal,
- Gyenge koordináció a legfontosabb szakpolitikák között: makroökonómiai, ágazati, oktatási, befektetések támogatása, regionális fejlesztés stb.
- Alacsony és csökkenő arány a vállalkezési K&F kiadások terén,

- A nagy külföldi társaságok túlsúlya, de egyes feltörekvő ágazatokban fejlődés tapasztalható;
- gyenge tudásátadás az egyetemek és a magáncégek között;
- Az innovációs politika aktivitásának növekedése, a tripl helix modell, a partnerségek és a horizontális hálózatok lassú bevezetése,
- A szabadalmak és a további kutatások, fejlesztések és innovációs kimenetek alacsony száma,
- Két évtizednyi erőfeszítés után mindkét egyetem technológiai parkokat kíván létrehozni – Science Park Miskolc és Kassai Műszaki Park.

Különbségek:

- É-M: Magyarország és É-M hamarabb elindította innovatív tevékenységeit, beleértve a regionális innovációs forrásokból történő finanszírozást: itt nagyobb az innováció fontosságának tudatossága,
- É-M: Itt nagyobb elvárások jelennek meg az innovációk állami forrásokból történő finanszírozására;
- É-M: Regionális szinten É-M összehangoltabb politikai támogatással bír, létezik egy erős ügynökség, a NORDA valamint magán kutatási és közvetítői tevékenységek
- É-M: Divatos eszközzé vált a klaszterszervezés, ez részben a hozzáférhető külső pénzügyi forrásoknak köszönhető,
- K-SZ: A regionális közigazgatás nem tudja a kívánt szinten finanszírozni az innovációkat, de mindkét régió, a Kassai és az Eperjesi is, saját innovációs politikai stratégiát kezdett alkalmazni az EU forrásaiból (FP6 és FP7 program stb.). A nemzeti innovációs politika jelentősen lassú, nem hatékony, nem összehangolt és gépies,
- K-SZ: Létezik néhány új projekt, ezeket a 2009-2010-es években indították el, és a strukturális alapokból finanszírozzák őket – egyetemi innováció és a Technológiaátadási Központok, Multifunkcionális centrum a Kassai régióban, Partnerségi innovációs centrum az Eperjesi régióban stb.. Az országosan ambiciózus projektet, a Regionális Innovációs Központok kialakítását elnyomták és félretették,
- K-SZ: Elindult néhány klaszter kezdeményezés – állami támogatás nélkül, nagyon kezdeti stádiumban vannak – IT Valley, Biterap (IT szolgáltatások) és AT + R (automatizáció és robotika).

Hagyományosan, a határ bármilyen fajtája általában szeparációt jelent a különféle struktúráktól, „mi és ők“ típusú gondolkodás, érzékelhető a különféle szereplők határokon keresztül történő bevonásának és kölcsönös befolyásolásának igénye is. Magyarország és Szlovákia 2004-ben lettek az EU tagjai, bár az első kísérleteket az akkori EU15 és FC országok közé való integrálásra már 1990 elején megtették, amikor az európai országok közötti szabadkereskedelmi egyezményt alkalmazták. A történelmi, kulturális, politikai és gazdasági feltételek a határokon átnyúló elméleti régiókban a potenciális gazdasági tér fejlődési folyamatát vagy akár a regionális identitás létrejöttét okozzák.

Néhány kezdeményezést szintén pozitívan befolyásolt a Magyar-szlovák határmentiség. Legismertebb az INTERREG kezdeményezés (régiók közötti együttműködés), melyet 1990-ben vezettek be. Látható az EU erős politikai támogatása, amely a „regionális keresztezést“ érinti, ami egyértelműen kitűnik a pénzeszközök 7,75 milliárd euróra való növeléséből a 2007-2013 közötti időszakban, összehasonlítva az azt megelőző programidőszak 5,78 milliárd eurós támogatásával, a 2000–2006-os években. További fontos euroregionális kezdeményezések sokkal nagyobb szövetségeket érintenek, a Kárpátok Eurorégiót, melyet

Lengyelország, Ukrajna és Magyarország (1993) külügyminisztériumainak részvételével hozták létre, vagy a Kassa-Miskolc Eurorégiót (2000).

A kinyilatkoztatott elképzelések közül az első magában foglalja a perifériális, kevésbé fejlett régiókat, miközben az ezen a területen elvégzett munka bizonyára fontos szerepet játszott egymás kölcsönös megértésének támogatásában. Habár jelentősége csökken és létezik erősebb határokon átnyúló EU koncepció, napjainkban dominál a schengeni határ igénybevétele. A Kassa-Miskolc Eurorégió nem állt elő reális határokon átnyúló tevékenységekkel és ezért fokozatosangyengült. 2008-ban Miskolc az eurorégióból visszalépett. A határokon átnyúló regionális innovációs stratégia létrehozása Észak-Magyarország és Kelet-Szlovákia (Kassai kerület) között, a fő gazdasági stratégiai aktivitás, amely az „összefonódás” funkciójából adódik, ami az ágazatok közös innovációs aktivitásának megnyitásához vezetett.

Megállapítható, hogy mindkét határ menti régióban létezik néhány „lock-in” probléma. A kognitív „lock-in” effektust nyomon követhetjük a mindkét oldalon meglévő negatív világszemléletben, a kilátások végzettségében, az összes választáson való alacsony részvételben, a radikális és populista megoldásokra valamint a paternalista hozzáállásokra történő erős szavazási hajlamban, a gazdasági és társadalmi különbségek felerősödésében a nagyvárosi régiók és a peremrégiók között.

A funkcionális „lock-in” effektust a nagy társaságok dominanciája okozza a régiókban, általában külföldi részvétellel, amelyek nem eléggé tagozódtak be a regionális keretek közé.

Összegezve: A magyar-szlovák határvidéknek sok közös vonása van, mint például a regionális GDP hasonló szintje, a kisteleplések nagy száma és a terület hasonlóan vidékies jellege, az alacsony foglalkoztatottság vagy a közlekedési hálózat rossz minősége és fejletlen szerkezete, a nehéziparöröksége, melynek hozadéka a magas légszennyezés, vagy az egyetemek és kutatóintézetek elsősorban a nagyobb városokban való lokalizáltsága. A magyar-szlovák határokon átnyúló együttműködésbe két kelet-szlovákiai és három észak-magyarországi régió kapcsolódik be. Habár az Európai Unió bővítése után a vizsgált területek régiói kis mértékű fejlődést mutattak, az európai átlaghoz képest, még mindig elmaradottaknak tekinthetők. Napjainkban ezek a régiók az ICT-re, az energetikára, a nanotechnológiára és a mechatronikára összpontosítanak és elmozdultak a tudásalapú társadalom felé.

5.3. Fontos projektek a határokon átnyúló együttműködés keretében, Észak-Magyarország és a Kassai kerület között

A határokon átnyúló együttműködés legfontosabb programjait a Kassai kerület és Észak-Magyarország jogalanyai között a Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013 támogatta. A jelen fejezetben ezeknek a projekteknek céljait soroljuk fel. A többi felsorolt projektet, elsősorban, a határokon átnyúló együttműködés következő programjaiból támogatták: 7. Keretprogram, Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna ENPI Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 és Európai Területi Együttműködési Program 2007-2013, Délkelet-Európa.

5.7. táblázat

A Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013 által támogatott projektek

A projekt elnevezése	A projekt fő célja
Vállalkozói inkubátorház Töketerebes – Léh	A projekt fő célja egy vállalkozói inkubátorház létrehozása, megfelelő és olcsó feltételek kialakításával a kezdő kis- és

	középvállalkozások számára, mindkét érintett régióban.
Szent Erzsébet Útján a Rákócziak földjén	Közös komplex turisztikai csomag létrehozása, melynek célja a lelki élet gazdagítása és a műemléképületek fenntartása, ezek közös bemutatása és marketingje
Az idegenforgalom fejlesztésének támogatása a régióban a határokon átnyúló együttműködés által	A projekt átfogó célja a turizmus fejlesztésének támogatása Szlovákia és Magyarország határ menti régióiban. Az idegenforgalom fejlesztésére Kassa és Miskolc potenciálja lesz felhasználva. A projekt implementációjával elérhető a partnerek és a célcsoportok kölcsönös kapcsolatainak megerősítése.
A Szlovák- és az Aggteleki-karszt népszerűsítése	A projekt célja az adott terület foglalkoztatottságának és idegenforgalomból származó bevételeinek növelése. A feltérképezett terület nincs optimálisan kihasználva, annak ellenére sem, hogy idegenforgalmi szempontból nagyon vonzó.
Tanuljunk egymástól!	A hosszú távú cél olyan taneszközök létrehozása, a magyarországi és szlovákiai fizikai-földrajzi és humán-földrajzi viszonyokhoz kapcsolódva, amelyek összefoglalják a területi fejlesztést érintő legfontosabb témákat. A szöveggyűjtemény és a tankönyv, mely Magyarországról szól, magyar kutatók írják, kihangsúlyozva a magyar-szlovák határ menti területeket. Az anyagok szlovák nyelvre is lefordításra kerülnek.
Együtt Európában	A projekt fő célja a határ menti régió társadalmi-gazdasági közegének javítása hozzáadott értékek biztosításával, az alapvető feltételek kialakítása által, valamint tartósan fenntartható együttműködés kiépítése a két nemzet között.
Multifunkcionális energetikai és bányászkozpont építése és létrehozása - A határtalan barátság háza	A projekt fő célja a tartósan fenntartható fejlődés és a környezetvédelem támogatása, megújuló energiaforrások bevezetésével, azok gyakorlati bemutatása társadalmi felvilágosítás formájában, beleértve az energiatakarékos építőanyagok felhasználását is.
Történelmi kerékpáros borút	A projekt fő célja tanulmányok és megvalósítási projektek kidolgozása a Szepsi – Encs kerékpárúthoz.
Hollóháza - Szkáros összekötőút építése	A közúti infrastruktúra magas színvonala a gazdasági fejlődés egyik fő alappillére. Az út megépítésével egyszerűsödik a magyar és szlovák dolgozók ingázása a szomszédos országba. Megvalósul a gazdasági együttműködés és a régióra jellemző fejlesztési programok. Az infrastruktúra fejlesztésével a régió a befektetők számára is vonzóbbá válik.
A kiinduló- és célállomás infrastrukturális fejlesztése. Szent Erzsébet útja Kassán és Sárospatakon	A projekt célja pozitív válaszok adása a régió problémáira, hogy a megfelelő intézményesített háttér létrehozásával erősödjenek a nyelvi-etnikai kapcsolatok és az idegenforgalom.
Kulturális és turisztikai célterületek kijelölése a közutakon a tematikus	A határokon átnyúló idegenforgalom fejlettségi szintjének növelése és a turisztikai látnivalókról szóló információk bővítése a tematikus útvonalakon, a táblák legyártása és

útvonalak mentén	kihelyezése
Márai Sándorral kapcsolatos közös kulturális turisztikai termék létrehozása és népszerűsítése	A projekt tükrözi a határ menti régió a kulturális turizmus terén meglévő igényeit, támogatja a közös tematikus termékek fejlesztését, amelyek a történelemre és közös jelenünkre fókuszálnak. Tekintettel arra, hogy Márai Sándor író európai és világszínvonalú munkásságának jelentősége kevésbé ismert, igény mutatkozott egy projekt megvalósítására, amely támogatná ezt a gondolatot.
Az örökség útjai és a múzeumi tárlatok újjáélesztésének stratégiája.	Célja a regionális és határokon átnyúló idegenforgalom fejlettségi szintjének javítása az idegenforgalom területén dolgozók együttműködésével, az európai kulturális útvonalakon, valamint jó minőségű, határokon átnyúló idegenforgalmi termékek létrehozása.
A városi galéria szlovák és magyar művészek nyilvános terében Kassa	Célja a határ menti régióban élő, kezdő művészek támogatása és népszerűsítése. A feltételek megteremtése a kultúrák közötti párbeszédre sarkalló közös műalkotások megalkotásához és bemutatásához.
Bodrogszerdahely - Karos Az út és a kereszteződés valamint a tömegközlekedés elemeinek építészeti módosításai	A projekt fő célja Bodroghely lakosságának életminőségének javítása. Az átfogó célt specifikus célokra lehet bontani, melyek elérése, feltétele az átfogó cél megvalósulásának.
A magyar – szlovák határövezetben előforduló fertőző betegségek diagnosztizálási színvonalának emelése	A projekt támogatja a tudomány közös fejlesztését, a kutatást és az innovációt, valamint az eszközök és források közös felhasználását. Mindezt az infrastruktúra fejlesztése és a közös kutatási projektek által, az UVLF KE (VP) és a MTA ÁOTKI BP (CHP) intézményeiben.
A sárospataki bazilika és a kassai Szent Erzsébet székesegyház felújítása	Célja a régió két jelentős gótikus műemlékének rehabilitációja (Kassai Szent Erzsébet székesegyház és a sárospataki vártemplom), melyek egyúttal a kulturális és vallási turizmus célállomásai, valamint a járulékos turisztikai látnivalók fejlesztése.
Az együttműködés fejlesztése a partnervárosok között, a történelmi Tokaji borút mentén	A projekt fő célja az évszázados kulturális hagyományok kölcsönös megismertetése a határ mindkét oldalán, a meglévő partnerkapcsolatok építése és megerősítése, valamint a kölcsönös gyümölcsöző együttműködés elmélyítése.
A partnerség a klímaváltozás Kassa város fejlesztésére történő hatásainak mérséklésére	A projekt célja a szakmai felkészültség növelése és releváns intézmények határokon átnyúló hálózatának kiépítése, melyek hatékony választ adnak a klímaváltozás negatív hatásaira, melyek a határokon átnyúló régiókra gyakorolnak hatást a Kassai kerületben és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ezek bemutatása a kassai nyugati városrész és Miskolc város példáján.
Regionális szociális térkép (Kassai önkormányzati	Célja: rámutatni az érintett régiók sajátosságaira. A projekt javasolt átfogó célja, hogy önálló tevékenységek kifejtésével

kerület - Borsod-Abaúj-Zemplén megye).	hozzájáruljon a régió lakosságának életkörülményeinek javításához. Mindez miskolci és kassai képzési központok létrehozásával versenyképességük és rugalmasságuk növelését szolgálja, továbbá a speciális célú képzési központok hálózatát bővítené.
Napkollektor-rendszerek elhelyezése a Borsodi és Kassai régiókban valamint döntéshozó apparátus létrehozása a megújuló energiaforrások területén.	A projekt általános célja a közsféra résztvevőinek ösztönzése a megújuló energiaforrások területén történő befektetésbe azzal, hogy lebontja az információs és befogadóképességi határokat, és ezzel hozzájárul a villamos energia gyártási költségeinek csökkentéséhez, illetve a károsanyag-kibocsátás visszaszorításához.

Forrás: A szlovák és magyar projekteket vezető partnerek honlapjai

Az egyéb operatív programokból támogatott határokon átnyúló projektek közül a következőket mutatjuk be:

5.8.táblázat

Válogatás a többi operatív program jelentősebb projektjeiből a 2007-2013 közötti időszakban, melyekben szlovákiai és magyarországi partnerek is részt vettek

A program megnevezése	A projekt megnevezése	A program fő célja
7. Keretprogram	KNOWBRIDGE – a megújuló energiaforrások ágazatában létrejött klaszter által létrehozott határokon átnyúló ismerethíd, Kelet-Szlovákia és Észak-Magyarország területén	A KNOWBRIDGE projekt megújuló energiaforrások (MEF) ágazatára fókuszáló kutatási klaszter a Kassai önkormányzati kerület két határ menti régiójában, Szlovákiában, és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Magyarországon. A projekt specifikus céljai elsősorban a MEF jelenlegi helyzetének elemzésére, a határokon átnyúló együttműködés megerősítésére, a kutatási programok egységesítésére és egy határokon átnyúló, MEF ágazatában dolgozó kutatási klaszter közös akciótervének elkészítésére irányul.
Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna ENPI Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013	2. Kárpátok turistaút	A 2. Kárpátok turistaút projekt célja a résztvevő felek, túraszervezők és idegenforgalmi szakemberek közötti együttműködés javítása, Ukrajna, Magyarország, Szlovákia és Románia bevonásával.
Európai Területi Együttműködési Program 2007-2013, Délkelet-Európa	ACCESS2MOUNTAIN – Fenntartható mobilitás és idegenforgalom az Alpok és a Kárpátok érzékeny területein	A fő cél az environmentálisan barátságos idegenforgalom kialakítása, az Alpok és Kárpátok érzékeny területeinek megközelíthetőségének és összefonódásának javítása. Ez, a meglévő problémák vizualizációjával, a tudatosság növelésével, a közös ismeretek fejlesztésével és egy megfigyelőbázis létrehozásával, nem csak a helyi lakosság, de a turisták javát is szolgálja.
Európai Területi	ATTAC – Vonzó	Intelligens tömegközlekedési megoldások

Együtműködési Program 2007-2013, Délkelet-Európa	városi közlekedés a hozzáférhető városokért	bemutatása, melyek hozzájárulnának a tömegközlekedés használatának növeléséhez, információcsere az egyes városok tömegközlekedési vállalatai között, Kassa város és az egész régió népszerűsítése, a város idegenforgalmi központként történő vonzóbbá tétele.
--	---	--

Forrás: A szlovák és magyar projekteket vezető partnerek honlapjai

Összegezve: A határokon átnyúló együttműködést, a Kassai kerület és Észak-Magyarország között, több projekt is támogatja, melyek közül a legfontosabb a Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együtműködése Program 2007-2013. A bemutatott programhoz kb. 23 projekt köthető, melyek elsősorban a turizmusra, kultúrára, közlekedési infrastruktúrára és az inkubátorházakra koncentrálnak. A fő partnerek közé elsősorban a Kassai önkormányzati kerület, Kassa – Európa kulturális fővárosa 2013, non-profit szervezet és Kelet-Szlovákia metropolisza, Kassa városa tartozik.

Ellenőrző kérdések

1. Melyek a határokon átnyúló együttműködés finanszírozásának fő forrásai?
2. Hogyan vannak felállítva a határokon átnyúló együttműködési programok prioritásai?
3. Mely intézményeknek a legnagyobb a lehetőségük forrásokat szerezni a határokon átnyúló együttműködéshez?
4. Miben hasonlóak és miben különböznek Észak-Magyarország és Kelet-Szlovákia területei?
5. A gazdasági mutatók szerint hogyan jellemezhetőek Észak-Magyarország és Kelet-Szlovákia régiói?
6. A határokon átnyúló együttműködés felhasználásával milyen fejlesztési stratégia lenne hatékony e régiók számára?
7. Soroljátok fel a legjelentősebb támogatott projekteket magyar-szlovák a határokon átnyúló együttműködés programjaiból!
8. Mi a támogatott projektek hozadéka?

Gyakorlati feladatok

1. Válassza ki valamelyiket a magyar-szlovák együttműködési programok közül, részletesen írja le azt és javasoljon további lehetőségeket annak fejlesztésére (irányvonalára)!
2. Próbálja meg felsorolni és leírni a létező magyar-szlovák együttműködés előnyeit és hátrányait! A hátrányok esetében próbálja meg felvázolni azok megoldásának lehetőségét!
3. Válasszon ki egyet a fenti projektek közül és írja le azt részletesen!

Teszt feladatok

1.1.fejezet:

1. Az Európai Bizottság a határokon átnyúló együttműködés következő formáit különbözteti meg:
 - a) horizontális és vertikális,
 - b) közvetlen és közvetett,
 - c) belső és külső,
 - d) nemzeti és nemzetközi.
2. A határokon átnyúló együttműködés fő képviselői mindig:
 - a) állami ügynökségek,
 - b) magánvállalkozások,
 - c) társulások,
 - d) művelődési intézmények.
3. A régiók határai nem törekszenek a hatékony együttműködésre és megállapodások megkötésére, ha:
 - a) Közös történelmi emlékeik vannak,
 - b) A földrajzi és gazdasági tényezők következtében erős kölcsönös függés áll fenn a két régió között,
 - c) Nem létezik az érdekek átfedése,
 - d) Rendelkeznek közös politikai céllal, a jövőbeli közös aktivitásokra fókuszál.
4. A következő meghatározások közül melyik nem fejezi ki elfogadhatóan a határokon átnyúló együttműködést:
 - a) A határokon átnyúló együttműködés a közvetett szomszédi együttműködést jelenti, az élet némely területén, a határ menti regionális és helyi intézmények között és bekapcsolja az összes résztvevőt,
 - b) A határokon átnyúló együttműködés városokat tömöríti szövetségbe a határ mindkét oldalán. Megvan a potenciálja ahhoz, hogy a határt saját fejlődésének pozitív lehetőségévé változtassa. Ez különösen fontos az EU külső határain található régiókban. A kölcsönös együttműködésnek köszönhetően ezek a régiók közösen azonosíthatják magukat, konkrét kihívásokat és lehetőségeket oldhatnak meg és használhatnak ki, melyeket a köztük lévő határ tesz lehetővé,
 - c) A határokon átnyúló együttműködés jelentős eszköz, amely megoldja és javítja a gazdasági és társadalmi kötelékeket, támogatja az együttműködést és a régiók közötti gazdasági integrációt,
 - d) A határokon átnyúló együttműködés a nemzetközi együttműködés egy formája, amely két- vagy többoldalúan valósul meg, olyan országok között, melyek közös határral rendelkeznek, abból a célból, hogy előnyöket szerezzenek és megvalósítsák közös céljaikat.
5. A közvetlen határokon átnyúló együttműködés különböző országok és régiók együttműködését jelenti, amelyek:
 - a) Közös határon nem osztoznak,
 - b) Közös határon osztoznak,
 - c) Szomszédos határon osztoznak,
 - d) Külső határon osztoznak.

6. A közvetett határokon átnyúló együttműködés különböző országok és régiók együttműködését jelenti, amelyek:

- a) Közös határon nem osztoznak,
- b) Közös határon osztoznak,
- c) Szomszédos határon osztoznak,
- d) Külső határon osztoznak.

1.2.fejezet

1. A következő határok közül melyek érték el az első sikereket a határokon átnyúló együttműködés terén:

- a) Németország, Hollandia, Franciaország,
- b) Ausztria, Szlovénia, Magyarország,
- c) Olaszország, Ausztria, Svájc,
- d) Németország, Lengyelország, Csehország.

2. A következő dokumentumok közül melyik befolyásolta legjobban a határokon átnyúló együttműködést:

- a) Római szerződés,
- b) Lisszaboni stratégia,
- c) Európai Keretegyezmény,
- d) Egységes Európai Okmány.

3. Az együttműködést a külső országokkal napjainkban támogatják:

- a) Európai Regionális Fejlesztési Alap,
- b) Európai Szomszédági és Partnerségi Támogatási Eszköz,
- c) Keretprogramok,
- d) Strukturális Alapok.

4. Gaspariny (2004) megkülönböztet:

- a) 2 regionális együttműködési típust,
- b) 4 regionális együttműködési típust,
- c) 5 regionális együttműködési típust,
- d) 3 regionális együttműködési típust.

5. A konstitutív-strukturális jegyek alapján meg lehet különböztetni:

- a) 2 regionális együttműködési típust,
- b) 4 regionális együttműködési típust,
- c) 5 regionális együttműködési típust,
- d) 3 regionális együttműködési típust.

6. A határokon átnyúló együttműködés nem törekszik:

- a) támogatni a gazdasági és társadalmi fejlődést,
- b) megoldani a közös kihívásokat,
- c) támogatni a lakosság határokon átnyúló aktivitásait,
- d) megoldani a politikai kérdéseket.

7. A határokon átnyúló együttműködés nem fókuszál:

- a) a határ menti régiókra az EU keretében,
- b) a határ menti régiókra az EU keretében, amelyek specifikus problémákkal állnak szemben,
- c) a határ menti régiókra, melyek harmadik országokkal határosak,
- d) a határ menti régiókra, melyek tagjelölt országokkal határosak.

8. A határokon átnyúló együttműködésnek:

- a) napi szinten és rendszeresen, a partnerek bevonásával kell megvalósulnia, a határ mindkét oldalának összes területén,

- b) folyamatosan, a partnerek bevonásával kell megvalósulnia, a határ mindkét oldalának összes területén,
 - c) napi szinten és rendszeresen, a partnerek bevonásával kell megvalósulnia, a határ mindkét oldalának kiválasztott területein,
 - d) folyamatosan, a partnerek bevonásával kell megvalósulnia, a határ mindkét oldalának kiválasztott területein.
9. A határokon átnyúló együttműködés struktúráit fel lehet osztani a következőkre:
- a) rövidtávú és stratégiai,
 - b) állandó és stratégiai,
 - c) rövidtávú és hosszú távú,
 - d) átmeneti és állandó.
10. Az eurorégiók:
- a) az együttműködés hatékonyabb struktúráinak tekinthetők, melyek saját forrásaik és döntéseik alapján működnek,
 - b) az együttműködés hatékonyabb struktúráinak tekinthetők, melyek idegen források és döntések alapján működnek,
 - c) az együttműködés kevésbé hatékony struktúráinak tekinthetők, melyek saját forrásaik és döntéseik alapján,
 - d) az együttműködés kevésbé hatékony struktúráinak tekinthetők, melyek idegen források és döntések alapján működnek.

2.1. fejezet

1. A következő elméletek közül melyik nem a transzfúzió koncepciójából indul ki:
 - a) funkcionalizmus,
 - b) neofunkcionalizmus,
 - c) intergovernmentalizmus,
 - d) függőségi elmélet.
2. A transzfúzió koncepciója létezik:
 - a) a politikai és a funkcionalista típusban,
 - b) a politikai típusban,
 - c) a funkcionalista típusban,
 - d) a szociális típusban.
3. Az intergovernmentalizmus azt állítja, hogy:
 - a) az államok közötti integráció államok felett álló kormányzati modellekhez vezet,
 - b) az integrációt államok felett álló kormányok irányítják, amelyek a saját nemzetállamaik gazdasági és politikai problémáira összpontosítanak,
 - c) az államok részben funkcionális vagy gazdasági területekbe integrálódnak, a regionális integrációra összpontosítva,
 - d) az államok kölcsönös függése bizonyos területeken növekedni fog, ahol az összefonódás és integráció előnyei jelentkeznek.
4. A határokon átnyúló együttműködés alapelemének tekinthető:
 - a) az államhatár,
 - b) a nemzetiségi határ,
 - c) a régióhatár,
 - d) a nemzetek felett álló határ.
5. Napjainkban a figyelem elsősorban:
 - a) az államhatár felé fordul,

- b) a nemzetiségi határ felé fordul,
 - c) a régióhatár felé fordul,
 - d) a nemzetek felett álló határ felé fordul.
6. A következő határok közül jellegét tekintve melyik nem tartozik a vizsgált csoportba:
- a) konvencionális,
 - b) organikus,
 - c) harmonikus,
 - d) nyelvi.
7. A következő határok közül melyik határozza meg az egyes államok függetlenségét:
- a) a nemzeti határ,
 - b) az államhatár,
 - c) a nyelvi határ,
 - d) az etnikai határ.
8. A gazdasági integráció hány fokozatát különböztetjük meg:
- a) 8 fokozat
 - b) 5 fokozat
 - c) 7 fokozat
 - d) 6 fokozat
9. A következő tényezők közül melyiket nem tartható összekötő tényezőnek:
- a) gazdasági szerkezet,
 - b) kereskedelmi kapcsolatok,
 - c) nem kielégítő határokon átnyúló piacok,
 - d) gazdasági fejlődés.
10. A határokon átnyúló együttműködés társadalmi-kulturális területe melyiket tartja szem előtt:
- a) lehetőségek biztosítása a know-how cserére és a régiók közötti információcserére,
 - b) az emberek közötti megértés,
 - c) az idegenforgalom fejlesztése,
 - d) a munkahelyteremtés.

2.2. fejezet

1. A következő területek közül melyik tartható az egyik legfontosabbnak a határokon átnyúló együttműködés szempontjából:
- a) nem termelő szféra,
 - b) közlekedési infrastruktúra,
 - c) mezőgazdaság,
 - d) turisztika és idegenforgalom.
2. A határokon átnyúló együttműködés felsorolt területei közül melyik szolgál az innovációk és befektetési lehetőségek közös piacának létrehozására:
- a) nem termelő szféra,
 - b) közlekedési infrastruktúra,
 - c) gazdaság,
 - d) turisztika és idegenforgalom.
3. A régiók közötti együttműködés:
- a) közvetlen szomszédi együttműködés a határ mentén, az élet minden területén, az összes szereplő bevonásával,
 - b) olyan együttműködés, amely a nemzeti, regionális és helyi szervek között jön létre, célja az európai régiók integrációjának támogatása,

- c) olyan együttműködés, amely a nemzeti, regionális és helyi szervek között jön létre, célja az európai régiók integrációjának támogatása, egy szakterületre fókuszálva, melyet viszonylag kiterjedt térségben próbál megoldani,
 - d) olyan együttműködés, amelynek célja a strukturális politika eszközeinek hatékonyságának növelése és kohéziójának megszilárdítása.
4. A nemzetek közötti együttműködés:
- a) közvetlen szomszédi együttműködés a határ mentén, az élet minden területén, az összes szereplő bevonásával,
 - b) olyan együttműködés, amely a nemzeti, regionális és helyi szervek között jön létre, célja az európai régiók integrációjának támogatása,
 - c) olyan együttműködés, amely a nemzeti, regionális és helyi szervek között jön létre, célja az európai régiók integrációjának támogatása, egy szakterületre fókuszálva, melyet viszonylag kiterjedt térségben próbál megoldani,
 - d) olyan együttműködés, amelynek célja a strukturális politika eszközeinek hatékonyságának növelése és kohéziójának megszilárdítása.
5. A határokon átnyúló együttműködés:
- a) közvetlen szomszédi együttműködés a határ mentén, az élet minden területén, az összes szereplő bevonásával,
 - b) olyan együttműködés, amely a nemzeti, regionális és helyi szervek között jön létre, célja az európai régiók integrációjának támogatása,
 - c) olyan együttműködés, amely a nemzeti, regionális és helyi szervek között jön létre, célja az európai régiók integrációjának támogatása, egy szakterületre fókuszálva, melyet viszonylag kiterjedt térségben próbál megoldani,
 - d) olyan együttműködés, amelynek célja a strukturális politika eszközeinek hatékonyságának növelése és kohéziójának megszilárdítása.
6. Horizontális partnerség:
- a) nemzetek feletti kapcsolatokat jelent,
 - b) helyi szintű kapcsolatokat jelent,
 - c) struktúrák közötti kapcsolatokat jelent,
 - d) regionális szintű kapcsolatokat jelent.
7. A sikeres határokon átnyúló együttműködés alapfeltételei közé nem tartozik:
- a) a partnerség,
 - b) a szubszidiaritás,
 - c) gazdasági verseny,
 - d) a közös határokon átnyúló koncepció.
8. A közös határokon átnyúló koncepció jelentése:
- a) a közös problémák, potenciál és a regionális fejlesztési források meghatározása, a határ mindkét oldalán,
 - b) a jogalanyok bekapcsolása és szerepük megerősítése helyi és regionális szinten,
 - c) vertikális és horizontális kapcsolatok a határ mindkét oldalán,
 - d) a rugalmasság növelése a határokon átnyúló struktúrákban.
9. A regionális határokon átnyúló együttműködés előnyei közé nem sorolható:
- a) a régiók közötti kommunikáció,
 - b) a politikai hatalom növelésére irányuló célok,
 - c) vertikális határokon átnyúló együttműködés,
 - d) a területi tervezés összehangolása.
10. A határokon átnyúló együttműködés esetében a nem tisztázott, jogköröket érintő szabályok eredményezik:
- a) a közös kezdeményezések instabilitását,

- b) a politikai hatalom és az ambíció növekedését,
- c) az érdektelenség kialakulását,
- d) csak a formális kritériumok teljesítését.

3.1. fejezet

1. Az együtt élő határ menti régiók, olyan régiók, melyekre érvényes, hogy:
 - a) lakosaik idegenek egymás számára,
 - b) lakosaik kapcsolatokat tartanak fenn,
 - c) lakosaik baráti kapcsolatokat létesítenek,
 - d) lakosaik egy közös egész részét képezik.
2. A kölcsönösen egymástól függő régiók, olyan régiók, melyekre érvényes, hogy:
 - a) lakosaik idegenek egymás számára,
 - b) lakosaik kapcsolatokat tartanak fenn,
 - c) lakosaik baráti kapcsolatokat létesítenek,
 - d) lakosaik egy közös egész részét képezik.
3. Az integrált határ menti régiók olyan régiók, melyekre érvényes, hogy:
 - a) Lakosaik idegenek egymás számára,
 - b) lakosaik kapcsolatokat tartanak fenn,
 - c) lakosaik baráti kapcsolatokat létesítenek,
 - d) lakosaik egy közös egész részét képezik.
4. A határ menti régiókra általában nem jellemző:
 - a) az alacsonyabb átlagkereset,
 - b) a magasabb munkanélküliségi ráta,
 - c) a közigazgatási és kereskedelmi központok közelsége,
 - d) az alacsonyabb versenyképesség.
5. A határ menti régiókat leggyakrabban:
 - a) a közigazgatási egységek alapján határozzák meg,
 - b) a legközelebbi szomszédok alapján határozzák meg,
 - c) a területi egységek alapján határozzák meg,
 - d) a legközelebbi központ megközelíthetősége alapján határozzák meg.
6. A funkcionális kritérium szerint a határ menti régiót úgy lehet meghatározni, mint:
 - a) olyan területet, amelyik határ menti elhelyezkedése alapján azonos politikai, társadalmi, gazdasági, demográfiai és egyéb jegyeket mutat, összehasonlítva a szóban forgó állam többi határaival,
 - b) olyan területet, amelyik határ menti elhelyezkedése alapján eltérő politikai, társadalmi, gazdasági, demográfiai és egyéb jegyeket mutat, összehasonlítva a szóban forgó állam többi határaival,
 - c) a közigazgatási egységek alapján meghatározott területet,
 - d) olyan területet, amelyet a határ közúton történő megközelíthetősége alapján határoznak meg.
7. A térbeli kritérium szerint a határ menti régiót leggyakrabban úgy lehet meghatározni, mint:
 - a) olyan területet, amelyik határ menti elhelyezkedése alapján azonos politikai, társadalmi, gazdasági, demográfiai és egyéb jegyeket mutat, összehasonlítva a szóban forgó állam többi határaival,
 - b) olyan területet, amelyik határ menti elhelyezkedése alapján eltérő politikai, társadalmi, gazdasági, demográfiai és egyéb jegyeket mutat, összehasonlítva a szóban forgó állam többi határaival,

- c) a közigazgatási egységek alapján meghatározott területet,
- d) olyan terület, amelyet a határ közúton történő megközelíthetősége alapján határoznak meg.

3.2. fejezet

1. Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége a következő évben alakult:
 - a) 1951,
 - b) 1961,
 - c) 1971,
 - d) 1981.
2. A partnerországok terveket és programokat készítenek, melyek célja egy közös probléma megoldása:
 - a) a programterület SWOT elemzése alapján,
 - b) a programterület komparatív elemzése alapján,
 - c) a programterület PEST elemzése alapján,
 - d) a környezet mikroökonómiai elemzése alapján.
3. A Kárpátok Eurorégiót a következő országok alkotják:
 - a) Szlovákia, Ausztria, Lengyelország és Magyarország,
 - b) Szlovákia, Magyarország, Ukrajna és Románia,
 - c) Csehország, Szlovákia, Ausztria és Lengyelország,
 - d) Szlovákia, Csehország, Ukrajna és Románia.
4. Az első eurorégiók a következő területeken jöttek létre:
 - a) Németország, Franciaország és Svájc,
 - b) Németország, Csehország és Olaszország,
 - c) Németország, Hollandia és Belgium,
 - d) Németország, Csehország és Hollandia.
5. A következők közül mely vonások nem tekinthetők az eurorégiók közös jellemzőinek:
 - a) állandóság,
 - b) megvannak a saját közigazgatási, műszaki és pénzügyi forrásaik,
 - c) van saját belső döntéshozataluk,
 - d) azonos jogi normáik vannak.
6. A posztkommunista országok területén az eurorégiók:
 - a) a XX. század hatvanas éveiben kezdtek feltűnedezni,
 - b) a XX. század hetvenes éveiben kezdtek feltűnedezni,
 - c) a XX. század nyolcvanas éveiben kezdtek feltűnedezni,
 - d) a XX. század kilencvenes éveiben kezdtek feltűnedezni.
7. A határ menti régiók társulásának létrehozásának ötlete:
 - a) a XX. század hatvanas éveiben merült fel,
 - b) a XX. század hetvenes éveiben merült fel,
 - c) a XX. század nyolcvanas éveiben merült fel,
 - d) a XX. század kilencvenes éveiben merült fel.
8. A Kárpátok Régiót körülbelül:
 - a) 15 millió lakos lakja,
 - b) 30 millió lakos lakja,
 - c) 5 millió lakos lakja,
 - d) 7 millió lakos lakja.
9. Az eurorégiók együttműködésének és fejlesztésének alapfeltételei közé nem tartozik:
 - a) az államhatár egyúttal fizikai-földrajzi akadály,
 - b) létezik az infrastruktúra összefonódása,

- c) mindkét oldalon megtalálhatók a nagyobb központok – városok jelentősebb gazdasági, kulturális és munkaerő potenciállal,
 - d) létezik bizonyos fokú közelség – proximitás, a fizikai közelség (távolság) szempontjából.
10. Az Európai Határ menti Régiók Szövetsége nem fogadta el:
- a) a partnerség alapelvét,
 - b) a szubszidiaritás alapelvét,
 - c) a közös aktivitások nemzeti szintű és független forrásokból származó finanszírozásának alapelvét,
 - d) a határokon átnyúló fejlesztési koncepció vagy program létezésének alapelvét.

4.1. fejezet

1. A Maas-Rajna Eurorégióba a következő számú partner tartozik:
 - a) 3,
 - b) 4,
 - c) 5,
 - d) 6.
2. A Maas-Rajna Eurorégióba a következő országok területei tartoznak:
 - a) Németország, Belgium, Franciaország,
 - b) Németország, Belgium, Hollandia,
 - c) Németország, Franciaország, Hollandia,
 - d) Belgium, Franciaország, Hollandia.
3. Aachen a következő ország területén található:
 - a) Ausztria,
 - b) Németország,
 - c) Belgium,
 - d) Franciaország.
4. Liège a következő ország térsége:
 - a) Ausztria,
 - b) Németország,
 - c) Belgium,
 - d) Franciaország.
5. Limburg a következő ország térsége:
 - a) Ausztria,
 - b) Németország,
 - c) Belgium,
 - d) Franciaország.
6. Az Aacheni régióra jellemző:
 - a) a történelme,
 - b) a lakosság lojalitása,
 - c) a különleges dialektus,
 - d) a kulturális sokszínűség.
7. A Liège-i régióra jellemző:
 - a) a történelme,
 - b) a lakosság lojalitása,
 - c) a különleges dialektus,
 - d) a kulturális sokszínűség.
8. A Limburgu régióra jellemző:
 - a) a történelme,

- b) a lakosság lojalitása,
 - c) a különleges dialektus,
 - d) a kulturális sokszínűség.
9. A Maas-Rajna Eurorégió parlamentje a következő városban ül össze:
- a) Brüsszel,
 - b) Maastricht,
 - c) Amsterdam,
 - d) Berlin.
10. Hány bizottság jött létre az alapítvány tanácsának keretében:
- a) 3,
 - b) 4,
 - c) 5,
 - d) 6.

4.2. fejezet

1. Szlovákia határai közül melyik a leghosszabb:
- a) szlovák-lengyel,
 - b) szlovák-magyar,
 - c) szlovák-cseh,
 - d) szlovák-ukrán.
2. A Kárpátok Eurorégió a következő évben jött létre:
- a) 1990,
 - b) 1991,
 - c) 1992,
 - d) 1993.
3. Szlovákia és Magyarország határokon átnyúló területén napjainkban:
- a) 5 euroregionális társulás működik,
 - b) 6 euroregionális társulás működik,
 - c) 7 euroregionális társulás működik,
 - d) 8 euroregionális társulás működik.
4. A Kárpátok Eurorégió központja a következő városban található:
- a) Eperjes,
 - b) Losonc,
 - c) Rimaszombat,
 - d) Szádalmás.
5. A Vág – Duna – Ipoly Eurorégió központja a következő városban található:
- a) Eperjes,
 - b) Losonc,
 - c) Nyitra,
 - d) Rimaszombat.
6. A Neogradiensis Eurorégió központja a következő városban található:
- a) Eperjes,
 - b) Losonc,
 - c) Nyitra,
 - d) Szádalmás.
7. Magyarországon az eurorégiók munkájába:
- a) 7 megye kapcsolódik be,
 - b) 8 megye kapcsolódik be,
 - c) 9 megye kapcsolódik be,
 - d) 10 megye kapcsolódik be.

8. Szlovákiában az eurorégiók munkájába:

- a) 5 kerület kapcsolódik be,
- b) 6 kerület kapcsolódik be,
- c) 7 kerület kapcsolódik be,
- d) 8 kerület kapcsolódik be.

9. A következő szlovákiai kerületek közül melyik nem kapcsolódik be az eurorégiók munkájába:

- a) Pozsonyi kerület,
- b) Eperjesi kerület,
- c) Nagyszombati kerület,
- d) Kassai kerület.

10. A következő eurorégiók közül melyik a „legfiatalabb“:

- a) Duna Menti Hármasszövetség Eurorégió,
- b) Sajó – Rima Eurorégió,
- c) Ipoly Eurorégió,
- d) Karszt Eurorégió.

5.1. fejezet

1. A következő programok közül melyik volt az EU első projektje a határokon átnyúló együttműködés támogatására:

- a) PHARE,
- b) TACIS,
- c) INTERREG,
- d) MEDA.

2. Melyik évben fogadták el az INTERREG társadalmi kezdeményezést, amely az EU határ menti régióit érintette:

- a) 1990,
- b) 1991,
- c) 1992,
- d) 1993.

3. A következő programok közül melyik foglalja magába a közép-európai országok határ menti régióit:

- a) TACIS,
- b) MEDA,
- c) PHARE,
- d) CARDS.

4. A következő programok közül melyik szolgál a mediterrán országok támogatására:

- a) PHARE,
- b) MEDA,
- c) TACIS,
- d) CARDS.

5. Az együttműködés jelenleg ennyi transznacionális régió kapcsolódik be:

- a) 9,
- b) 13,
- c) 18,
- d) 27.

6. A 3. cél keretében legtöbb eszközt a következő célra különítettek el:

- a) a határokon átnyúló együttműködés,
- b) a nemzetek feletti együttműködés,
- c) interregionális együttműködés,

d) helyi együttműködés.

7. Az Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) program a következő országok kacsolódnak be:

- a) Szlovákia, Magyarország, Csehország, Lengyelország,
- b) Szlovákia, Magyarország, Lengyelország, Ukrajna,
- c) Szlovákia, Magyarország, Ausztria, Lengyelország,
- d) Szlovákia, Magyarország, Ukrajna, Románia.

8. A közös ENPI program váltotta fel a következő programot:

- a) PHARE,
- b) MEDA,
- c) TACIS,
- d) CARDS.

9. A legjelentősebb változás a 2007-2013 közötti programidőszakban, a 2004-2006 közötti programidőszakhoz képest:

- a) a közös implementáció megerősödése,
- b) a személyek projektben való részvételének megerősödése,
- c) a közös finanszírozás megerősödése,
- d) az ún. vezető partner elvének megerősödése.

10. A 2007-2013 közötti programidőszakban határokon átnyúló, nemzetek feletti és régiók közötti együttműködés fő programjainak száma, melyek Szlovákia és Magyarország részvételével valósultak meg:

- a) 4,
- b) 5,
- c) 6,
- d) 7.

11. Jelenleg, Szlovákia és Magyarország közötti határokon átnyúló együttműködés programjai közül ennyi áll rendelkezésre:

- a) 2,
- b) 3,
- c) 4,
- d) 5.

12. A következő régiók közül melyik nem része az ENPI határokon átnyúló együttműködésnek:

- a) Kárpátalja,
- b) Ivano-Frankivska,
- c) Kivorohrad,
- d) Chernivetska.

13. A következő programok közül melyik szolgál a tagállamok, tagfelvételre váró országok, tagjelölt országok és legközelebbi szomszédok közötti jobb integráció elősegítésére:

- a) CENTRAL EUROPE Program,
- b) South East Europe Program,
- c) Magyar-szlovák határokon átnyúló együttműködés,
- d) ENPI.

14. A következő programok közül melyik az Európai Regionális Fejlesztési Alap strukturális támogatása, melynek célja az együttműködés támogatása a városok fejlesztése területén és az európai városok közötti tapasztalatcsere megerősítése:

- a) ESPON 2013,
- b) URBACT II,

- c) EEA Grants and Norway Grants,
 - d) The Swiss Contribution.
15. Az ESPON 2013 program egy egyedülálló program, melynek célja:
- a) a kutatás támogatása a területi tervezés é regionális fejlesztés területén,
 - b) az együttműködés támogatása a városfejlesztés területén,
 - c) a műveltségi szint növelése,
 - d) a társadalmi kohézió támogatása.
16. EEA Grants egy olyan program, melyet közösen finanszíroz:
- a) Németország, Belgium, Hollandia,
 - b) Izland, Liechtenstein, Norvégia,
 - c) Norvégia, Svédország, Finnország,
 - d) Norvégia, Svédország, Dánia.
17. A Norvég támogatások célja a következő terület támogatása:
- a) művelődés,
 - b) egészségügy,
 - c) szegénység,
 - d) környezet.
18. A Svájci hozzájárulás a következők számára van megállapítva:
- a) az összes tagállam,
 - b) a csatlakozó országok,
 - c) azok az országok, melyek 2004-ben léptek be az EU-ba,
 - d) a határ menti régiók.
19. A Nemzetközi Visegrádi Alap létrehozásáról szóló szerződést a V4 a következő évben írták alá:
- a) 1998,
 - b) 1999,
 - c) 2000,
 - d) 2001.

5.2. fejezet

1.Észak-Magyarországot ennyi régió alkotja:

- a) 2,
- b) 3,
- c) 4,
- d) 5.

2.Észak-Magyarország a:

- a) 2.,
- b) 3.,
- c) 4.,
- d) 5.

legnagyobb régió.

3.Észak-Magyarország és Kelet-Szlovákia régióiban:

- a) magas a munkanélküliség és alacsony a foglalkoztatottság,
- b) magas a munkanélküliség és magas a foglalkoztatottság,
- c) alacsony a munkanélküliség és alacsony a foglalkoztatottság,
- d) alacsony a munkanélküliség és magas a foglalkoztatottság.

4.Kelet-Szlovákiára jellemző volt:

- a) a vegyipar,
- b) a textilipar,
- c) a fémfeldolgozás,

- d) a bányászat.
- 5.Észak-Magyarországra jellemző volt:
- a) a vegyipar,
 - b) a textilipar,
 - c) a fémfeldolgozás,
 - d) a bányászat.
- 6.Jelenleg Kelet-Szlovákia területén elsősorban a következők gyártásával foglalkoznak:
- a) félvezetők,
 - b) mechatronika és nanotechnológia,
 - c) ICT, megújuló energiaforrások és kreatív ipar,
 - d) autóipar.
- 7.Jelenleg Észak-Magyarország területén elsősorban a következők gyártásával foglalkoznak:
- a) félvezetők,
 - b) mechatronika és nanotechnológia,
 - c) ICT, megújuló energiaforrások és kreatív ipar,
 - d) autóipar.
- 8.Kelet-Szlovákiában és Észak-Magyarország ennyi ipari park működik:
- a) 3 és 28,
 - b) 9 és 7,
 - c) 28 és 28,
 - d) 3 és 3.
- 9.Az ENIN klaszter célterülete:
- a) a környezetvédelem,
 - b) tartósan fenntartható források,
 - c) ICT,
 - d) robotika.
10. Magyarországon a legnagyobb alkalmazott kutatást végző non-profit szervezet székhelye:
- a) Budapest,
 - b) Miskolc,
 - c) Szeged,
 - d) Debrecen.
11. Mindkét régiót jellemzi:
- a) az analitikai tudásbázis, régi ipari típusú régió és hangsúlyt fektetnek a folyamat innovációra,
 - b) az analitikai tudásbázis, régi ipari típusú régió és hangsúlyt fektetnek a termék innovációra,
 - c) a szintetikus tudásbázis, régi ipari típusú régió és hangsúlyt fektetnek a termék innovációra,
 - d) a szintetikus tudásbázis, régi ipari típusú régió és hangsúlyt fektetnek a folyamat innovációra.
12. Miskolc városa ebben az évben vált ki az eurorégióból:
- a) 2007,
 - b) 2008,
 - c) 2009,
 - d) 2010.

5.3. fejezet

1.A következő programok közül melyik tekinthető a legfontosabbnak, a határokon átnyúló együttműködést tekintve a Kassai kerület és Észak-Magyarország között:

- a) ENPI,
- b) Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013,
- c) Európai Területi Együttműködés Programja 2007-2013,
- d) Délkelet-Európa Program.

2.A Magyar Köztársaság – Szlovák Köztársaság Határokon Átnyúló Együttműködése Program 2007-2013 keretében:

- a) 20,
- b) 21,
- c) 22,
- d) 23

projektet támogattak.

3.A legnagyobb költségvetéssel a következő projekt rendelkezik:

- a) Multifunkcionális energetikai és bányászközpont építése és létrehozása – A határtalan barátság háza,
- b) Hollóháza – Szkáros összekötő út építése,
- c) Vállalkozói inkubátorház Töketerebes – Léh,
- d) Kiinduló és célállomás infrastrukturális fejlesztése. Szent Erzsébet útja Kassán és Sárospatakon.

4.A KNOWBRIDGE célja:

- a) Kutatási klaszter a megújuló energiaforrások területén,
- b) Environmentálisan barátságos idegenforgalom,
- c) Intelligens megoldások a tömegközlekedésben,
- d) A lakosság életkörülményeinek javítása.

5.Az ACCESS2MOUNT AIN projekt célja:

- a) Kutatási klaszter a megújuló energiaforrások területén,
- b) Environmentálisan barátságos idegenforgalom,
- c) Intelligens megoldások a tömegközlekedésben,
- d) A lakosság életkörülményeinek javítása.

6.Az ATTAC projekt célja:

- a) Kutatási klaszter a megújuló energiaforrások területén,
- b) Environmentálisan barátságos idegenforgalom,
- c) Intelligens megoldások a tömegközlekedésben,
- d) A lakosság életkörülményeinek javítása.

7.A Közös kulturális turisztikai termék létrehozása és népszerűsítése Márai Sándor témára programot támogatja:

- a) Kassai önkormányzati kerület,
- b) Rozsnyó városa,
- c) Kassa – Európa kulturális fővárosa 2013, non-profit szervezet,
- d) Eperjes városa.

8.Városi galéria Program Szlovákia és Magyarország művészeinek nyilvános terében Kassa programot támogatja:

- a) Kassai önkormányzati kerület,
- b) Rozsnyó városa,
- c) Kassa – Európa kulturális fővárosa 2013, non-profit szervezet,
- d) Eperjes városa.

Fogalomtár

Aktivizálás	Üzembe helyezés vagy tevékenység megkezdése
Aktivizálás	Üzembe helyezés vagy tevékenység megkezdése
Bilaterális határokon átnyúló együttműködés	A határokon átnyúló együttműködés két partner között
Bilaterális együttműködés	Együttműködés két jogalany között
Határokon átnyúló régiók	A közös határokon túlnövő régiók
Határokon átnyúló szövetség	Határokon átnyúló társulások, melyek közös problémák megoldásával és közös érdekképviseléssel foglalkoznak
Determinált	Meghatározott
Elimináció	Egy nagyobb komplexumból való eltávolítás vagy kizárás
Eliminál	Eltávolít vagy kizár egy nagyobb komplexumból
Entitás	Alany, egység
Epidémia	Fertőző és egyéb betegségek hirtelen és széleskörű megjelenése és elterjedése egy bizonyos helyen és időben
Európai integráció	Európai csoportosulás
Eurorégió	Legalább két szomszédos régió határokon átnyúló együttműködése az Európai országokban
Eurorégió	Legalább két szomszédos régió határokon átnyúló együttműködése az Európai országokban
Eurorégió	Legalább két szomszédos régió határokon átnyúló együttműködése az Európai országokban
Pénzügyi bázis	Pénzügyi alap
Funkcionalizmus	A szerv össze van kötve a működéssel és a szükségletekkel. Az érdeklődés középpontjában a közös érdekek és szükségletek állnak, melyek kihasználják az összefonódás és integráció előnyeit
Chorografikus	Valamilyen helyet leíró
Implementáció	Bevezetés
Intézményi keretek	Intézmények rendszere
Integrációs csoportosulása	Kereskedelmi megállapodások, szabadkereskedelmi övezetek, vámuniók, közös piacok, gazdasági uniók és politikai uniók társulása
Intenzifikálás	Az intenzitás növelése, erősítése
Intergovernmentalizmus	Az integrációt a nemzeti kormányok irányítják
Központi agglomeráció	A város a környezetével, jellemző a közös tömegközlekedés, a gazdasági egymásrataltság és közös igazgatás

A tudás tőkésítése	A tudás bizonyos bevételt, jövedelmet generál
Klaszter	Kölcsönösen összefonódott cégek és intézmények csoportosulása, azonos szakterületen
Együttélési	Közös egyidejű létezés
Kohéziós politika	Összetartási politika
Komparatív előnyök	Az a képesség, amely az egyik alanyt előnyösebb helyzetbe hozza a többiekkel szemben
Komplementaritás	Olyan folyamatok, nézőpontok és fogalmak, amelyek kölcsönösen összefüggenek és kiegészítik, de ki is zárják egymást
Koncepció	Elgondolás, terv, ötlet, nézőpont
Vázlat	Elméleti elgondolás
Konstitúciós pozíció	Megalakító pozíció
A változások kontinuitása	A változások folytonossága
Konvencionális	Hagyományos
Gazdasági konvergencia	A gazdaságok közeledése egymáshoz
Kooperáció	Együttműködés
Benelux államok	Belgium, Hollandia, Luxemburg
Kreatív ipar	Dizájn, média, építészet, zene, film stb.
A piacok liberalizációja	A piaci korlátozások eltávolítása
A városok lobbizása	A törvényhozók befolyásolása a városok által
Makrostruktúra	Az egész vizsgált objektum szerkezete
Marginális régió	Határrégió
Multilaterális együttműködés	Több jogalany közötti együttműködés
Neofunkcionalizmus	A szerv/hatóság/hivatal összekapcsolódik a regionális integráció működésével és szükségleteivel
Optimalizálás	A szélsőségek és korlátainak meghatározása (minimum, maximum)
Participáció	Részvétel
Perifériális terület	Peremterület
Perifériális pozíció	Peremhelyzet
Perifériális	Peremen, szélen elhelyezkedő
Polarizáció	Bizonyos pólus körül csoportosulási tendencia (terület, alany)
Térbeli folytonosság	Térbeli állandóság, megszakítás nélkül
A szubszidiaritás alapelve	Politikai elv, amely szerint a közügyekben döntéshozatalnak és a felelősségnek a közigazgatás lehető legalacsonyabb szintjén kell végbemennie
Befektetésbarát klíma	A befektetések számára alkalmas és azokat vonzó környezet
Proklamált	Nyilvánosan kijelentett

Protekciónizmus	A kapitalista országok gazdaságpolitikai intézkedéseinek rendszere a hazai gyártók védelmében
Proximitás	Közelség
Társadalmi exklúzió	Olyan folyamat, melynek során bizonyos egyéneket kiszorítanak a társadalom peremére és meggátolják őket abban, hogy szegénységük, alapvető készségeik és az egész életen át tartó tanulás hiánya miatt vagy diszkrimináció következtében teljes mértékben részt vegyenek benne.
SWOT elemzés	Az erős és gyenge oldalak, a lehetőségek és veszélyek elemzése
SWOT elemzés	Az erős és gyenge oldalak, a lehetőségek és veszélyek elemzése
Strukturális Alapok	A regionális politika eszköze, melyek a regionális fejlődés többéves programjait támogatják
Harmadik szektor	Minden gazdasági tevékenység, kivéve a mezőgazdaságot, ipart, és építőipart
Hatékonyság	Az elért cél pozitív eltérésének mértéke a kívánt céltól
Urbanizált régió	Városi típusú terület, mely az őt körülvevő területtel összehasonlítva, nagyobb sűrűségű mesterséges struktúrákkal rendelkezik
A szubszidiaritás alapelve	Politikai elv, amely szerint a közügyekben döntéshozatalnak és a felelősségnek a közigazgatás lehető legalacsonyabb szintjén kell végbemennie